

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DIŞ POLİTİKADA YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI
TÜRK DIŞ POLİTİKASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuba ÇAVUŞ

**Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nesrin KENAR

EYLÜL - 2012

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

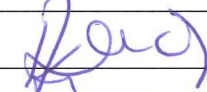

DIŞ POLİTİKADA YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI
TÜRK DIŞ POLİTİKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuba ÇAVUŞ

Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler

Bu tez 13 / 09 / 2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği – oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Yr. Doç. Dr. Nesrin KENAR	Olumlu / Kabul	
Yr. Doç. Dr. İrfan Hoşelali	Olumlu / Kabul	
Yrd. Doç. Dr. Sibel Akgin	Olumlu / Kabul	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Tuba ÇAVUŞ

13.09.2012

ÖNSÖZ

'Dış Politikada Yumuşak Güç Kullanımı ve Türk Dış Politikası' konusu, günümüz dünyasında önem kazanan yumuşak güç kavramı, Türkiye'nin son dönem artan 'yumuşak güç' söylemi ve Türk dış politikasında yumuşak gücün yerini anlayabilmek açısından incelenmeye değer bulunmuştur. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen, her zaman yol gösteren danışman hocam, Yrd. Doç. Dr. Nesrin KENAR'a teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim. Ayrıca tez yazma süresi boyunca sonsuz anlayış ve destekleriyle her zaman yanımda olan başta annem ve babam olmak üzere bütün aileme şükranlarımı sunmak isterim. Destekleri ve fikirleri ile bana yardımcı olan, her daim yanımda olan bütün arkadaşlarıma ve yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma da minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

Tuba ÇAVUŞ

13.09.2012

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. Güç Kavramı	6
1.2. Yumuşak Güç Kavramı	10
1.2.1. Yumuşak Güç Nedir?	10
1.2.2. Neden Yumuşak Güç?: Değişen Dünya Konjonktürü ve Yumuşak Gücün Önem Kazanması	19
1.2.3. Yumuşak Güç Stratejisi Nedir? Yumuşak Gücü Kimler, Nasıl Kullanır?	24
BÖLÜM 2: TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜÇ POTANSİYELİ VE YUMUŞAK GÜÇ KAYNAKLARI	30
2.1. Kültür ve Tarih	34
2.1. Jeopolitik Konum ve Coğrafya	36
2.3. Değerler ve Politika	39
2.4. Ekonomik Durum	42
2.5. Çekicilik Unsuru Olarak Askeri Kapasite	46
2.6. Kurumlar	47
2.6.1. TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı)	48
2.6.2. Kızılay	50
2.6.3. Yunus Emre Vakfı	51
BÖLÜM 3: TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI: STRATEJİ, UYGULAMALAR VE ÖNÜNDEKİ ENGELLER	53
3.1. Genel Çerçevesiyle Türk Dış Politikası	53

3.1.1. Türk Dış Politikasını Etkileyen Ögeler: Kültürel, Tarihsel ve Stratejik Boyut	53
3.1.2. Türk Dış Politikası İlkeleri.....	56
3.1.2.1. Batıcılık	56
3.1.2.2. Statükoculuk (Status Quo).....	58
3.1.2.3. Türk Dış Politikası İdeolojisi Kemalizm	60
3.1.3. Son Dönem Türk Dış Politikası: Hedefler, Stratejiler	61
3.2. Türkiye'nin Yumuşak Güç Uygulamaları.....	63
3.2.1. Kültürel Etkileşim Faaliyetleri.....	65
3.2.1.1. Türk Dizilerinin Türkiye'nin Yumuşak Gücündeki Rolü	73
3.2.2. Dış Politikada 'Düzen Kurucu' Rol	76
3.2.3. Ekonomik Kalkınmayla İşbirliği ve İnsani Yardımlar.....	85
3.2.4. Engeller/Eksiklikler	89
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	96
KAYNAKÇA	101
ÖZGEÇMİŞ.....	114

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AFS	: American Field Service; Kùltürler arası değişim programı
AGİT	: Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ECO	: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
EFIL	: European Federation for Intercultural Learning; Uluslararası Gençlik Örgütü
ESN	: Uluslararası Erasmus Değişim Programı
İKO	: İslam Konferansı Örgütü
MBC	: Munhwa Broadcasting Corporation
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
KEİB	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
OCHA	: İnsani İlişkiler Koordinasyon Ofisi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OEEC	: Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü

- TDP** : Türk Dış Politikası
- TESEV** : Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
- TİKA** : Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı
- TRT** : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
- TSK** : Türk Silahlı Kuvvetleri
- UNESCO** : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
- SSCB** : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- STK** : Sivil Toplum Kuruluşu
- WFP** : Dünya Gıda Programı

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1.	: Türkiye'nin Dış Ticareti ve Ortadoğu.....	45
Tablo 3.1.	: Teknik Yardımın Ülke Grupları veya Bölgesel Kuruluşlar İtibariyle Dağılımı	87
Tablo 3.2.	: Ekonomik Yardım/İşbirliğinin Ülke Grupları veya Bölgesel Kuruluşlar İtibariyle Dağılımı	87
Tablo 3.3.	: İnsani yardımın Ülke Grupları veya Bölgesel Kuruluşlar İtibariyle Dağılımı	88

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1. : Dış Ticaretin Yıllara Göre Dağılımı (2002-2008)	46
Şekil 3.1. : Türkoloji Projesinde 2001-2010 Yılları Arasında Görev Yapan Öğretim Elemanı Sayısı	68
Şekil 3.2. : Tanıtma Genel Müdürlüğü Bütçesi.....	71
Şekil 3.3. : Dünya Turizm Sıralamasında Türkiye.....	72
Şekil 3.4. : Ortadoğu'da Türk Dizilerinin İzlenme Oranı	75
Şekil 3.5. : Ortadoğu Ülkelerinin Gözünde Başka Ülkeler	81
Şekil 3.6. : Ortadoğu Ülkelerine Göre En Yapıcı Ülke	82
Şekil 3.7. : Mısır Halkının Liderlerinin Benzemesini İstedikleri Lider	83
Şekil 3.8. : Mısır Halkının Politik Sistemleriyle İlgili Düşünceleri	84

Tezin Başlığı: Dış Politikada Yumuşak Güç Kullanımı ve Türk Dış Politikası	
Tezin Yazarı: Tuba ÇAVUŞ	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nesrin KENAR
Kabul Tarihi: 13.09.2012	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 114 (tez)
Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler	Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
<p>Bilgi, teknoloji ve küreselleşmenin hızla geliştiği çağımızda, uluslararası ilişkilerde güç kavramı da değişmiş, yumuşak güç önem kazanmıştır. Bu sebeple, uluslararası aktörler günümüz dünyasında yumuşak güce önem vermekte ve bu yönde politikalar geliştirmektedir. Türkiye de son dönem dış politikasında yumuşak güce vurgu yapmakta, bu yönde bir politika izlemektedir.</p> <p>Türkiye'nin dış politikasında yumuşak gücün kullanımının, yerinin ve öneminin anlaşılması amacıyla hazırlanan bu çalışma, Türkiye'nin bu alanda yeteneğini, potansiyelini, uygulamalarını ve eksikliklerini de ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amaçlarını şu şekilde ifade etmek mümkündür:</p> <ol style="list-style-type: none"> Türk dış politikasında yumuşak güç kullanımı var mıdır? Türkiye'nin yumuşak gücü, potansiyeli nasıl ve nelerdir? Türk dış politikasında yumuşak güç kullanım stratejileri nelerdir? Başarısı ve eksiklikleri nelerdir? <p>Bu nedenle öncelikle, yumuşak güç, kavramsal bir çerçevede incelenmiş, Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli ve kaynakları değerlendirilmiş, Türk dış politikasında, yumuşak güce örnek teşkil edecek uygulamalara yer verilmiş ve son aşama olarak engeller ve eksiklikler değerlendirilmiştir. Çalışmada; bu alanda çalışma yapmış birçok farklı yazar, akademisyenlerin görüşlerine yer verilerek, konuya farklı bakış açıları kazandırılmış, objektif kalınmaya çalışılmıştır. Ayrıca politikacılar ve devlet yöneticilerinin de görüş ve konuşmalarına yer verilerek analiz desteklenmiştir.</p> <p>Elde edilen sonuç, Türk dış politikasında, 1990'lardan sonra yumuşak gücün gündeme geldiği, AKP döneminde ise ağırlık kazandığı ve bu yönde bir politika izlendiği gözlenmiştir. Türk dış politikasında, 'kültürel etkileşim faaliyetleri', 'düzen kurucu rol', 'ekonomik-insani yardımlar' yumuşak güç stratejileri olarak değerlendirilmiştir. Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları, 'jeopolitik konum ve coğrafya', 'askeri kapasite', 'ekonomik durum', 'değerler, politika', 'kültür ve tarih', kurumlar olarak da 'TİKA, Kızılay, Yunus Emre Vakfı' olarak saptanmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Yumuşak Güç, Meşruiyet, Karşılıklı Bağımlılık, Dış Politika, 'Medeniyet Derinliği'	

Title of the Thesis: Soft Power in Foreign Policy and Turkish Foreign Policy	
Author: Tuba ÇAVUŞ	Supervisor: Assist Prof. Nesrin KENAR
Date: 13.09.2012	Nu. of Pages: viii (pre text) + 114 (main body)
Department: International Relations	Subfield: International Relations
<p>In our age as information, technology and globalization are rapidly evolving, the concept of power in international relations also has changed, soft power became into prominence. Therefore, in today's world, international actors attach importance to soft power and develop policies in this direction. Turkey also emphasize to soft power in her foreign policy lately and monitor the policy to this end.</p> <p>This study, which is prepared to find out wielding soft power in Turkish foreign policy, and to understand the situation and importance of soft power, aims to put forth the capability, potential and practices of Turkey in this field. In this respect the objectives of this study can be stated as:</p> <ol style="list-style-type: none"> Is Turkey using soft power in her foreign policy? How is Turkey's soft power potential and what are these potentials? What are Turkey's strategies of using soft power in foreign policy? What are the achievements and deficiencies? <p>In this context first, soft power conceptual framework is examined, Turkey's soft power potential and sources are evaluated, given place to practices that examples to soft power and as a last stage, the lacks and obstacles are interpreted. This study includes, various views of academics and thinkers for bringing different perspectives to issue and tried to stay objective. Addittionally, this thesis ranks to opinions and speeches of politicians and administrators of the state to promote the analysis.</p> <p>This study conclusions, soft power became into question mainly after the Cold War, it has been gained importance during AKP government in Turkish foreing policy and monitored policies in this direction. 'Cultural interaction activities', 'order-maker role' and 'economic-humanitarian aids' evaluated as Turkish soft power strategies. It determines that, 'jeopolitical position and geography', 'values, policy', 'culture and history', 'military capacity', 'economic structure', as institutions 'TİKA, Kızılay, Yunus Emre Vakfı' are Turkey's soft power sources.</p>	
Keywords: Soft Power, Legitimacy, Interdependence, Foreign Policy, 'The Depth of Civilization'	

GİRİŞ

İnsanlığın doğuşu ile ortaya çıkmış, 'hayatta kalma mücadelesinin' temel gereksinimi olan güç olgusu, toplumların oluşturduğu devletlerin/uluslararası aktörlerin de hayatta kalabilmesi için sahip olması gereken başlıca gereksinimlerden olmuştur. Öncelikli amaç olarak 'var olmak', bunun sonrasında, 'güvenlik-hayati, çıkar-prestij' amaçları ve bunların da geneli olarak 'ulusal çıkara' (Sönmezöglü, 2005) sahip olabilmek için, en başta sahip olunması gereken şey 'güçtür'.

Uluslararası konjonktürün değişmesi, milletlerarası ilişkilerdeki güç kavramını, amacını, etkilerini ve elde edilmesini de beraberinde değiştirmektedir. Bu nedenle tarihte, her dönemde önemli olmuş, büyük ölçüde tartışılmıştır. Önceleri, çoğumuzun bildiği, 'sert güç' kavramının önemi fazla iken, 1990'larda Joseph Nye'in ortaya attığı ve sonraları üzerinde çokça konuşulan ve önemi bilinen 'yumuşak güç' kavramı, ön plana çıkmaya başlamıştır.

Uluslararası sistemde meydana gelen değişimler, Soğuk Savaş'ın bitimi ile iki kutuplu düzenin sona ermesi, uluslararası iletişimin artması, bilgi devrimi ve küreselleşmenin hızla ilerlemesi, yumuşak gücü önemli kılan etmenler olmuştur. Dış politikada meşruiyet önem kazanmış, karşılıklı bağımlılık, evrensel normlar, uluslararası hukuk kuralları, insan hakları ve özgürlükleri daha çok önem kazanmış, dolayısıyla aktörler, eskisi gibi keyfi sert güç uygulaması kullanamamaya başlamış, bunun da ötesinde, kamuoyunu kazanmak ön koşul olmuştur. Bu nedenle aktörler, yumuşak güç unsurlarına önem vermekte ve yumuşak güce sahip olabilmek için stratejiler geliştirmektedir.

Aktörlerin istediklerini elde edebilmek için, tehdit veya kandırma yollarına başvurmadan, 'çekicilik', 'cezbetme' ve 'işbirliği' yöntemlerini kullanarak, başkalarının davranışlarını etkilemeye dayalı olan yumuşak gücün kaynakları, kültür, evrensel değerlerle uyumlu politika ve kurumlardır. Dolayısıyla yumuşak güç, başkalarını zor kullanmadan, onların istek ve arzularını elde etmeye, şekillendirmeye yöneliktir.

Orta büyüklükte bir devlet olarak Türkiye, yumuşak güç unsurlarına 2000'lerden sonra önem vermiş, AKP'nin (Adalet ve Kalkınma Partisi) iktidarı ele almasıyla, dış politikada yumuşak güç değer kazanmıştır. Soğuk Savaş sonrasında, dış ve iç

dinamikler dolayısıyla değişim gösteren Türk dış politikasının, son on yıl içerisinde daha aktif ve çok yanlı olduğu iddia edilebilir. Kùltürel ve tarihi yakınlık bağı bulunan bölgelerle ilişkilerin geliştirilmesi, bu bölgelerde bulunan halklarla daha yakın ilişkiler kurulması, sorunlarla ilgilenilmesi, yumuşak gücün önemli kaynakları olan 'kùltür' ve 'değerler' in kullanılması, Türkiye'nin yumuşak güc olma arzusunu göstermektedir.

Türkiye'nin; Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, devlette savaşın vermiş olduğu zayıflık ve karışıklık dolayısıyla dış politikasının temkinli ve pasif olması, sahip olduğu yayılcı geçmiş ve dünyadaki imajı nedenleriyle yumuşak gücü yok denecek kadar az olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise, Soğuk Savaş dönemi boyunca uluslararası sistem ve devletin içinde bulunduğu durum ve bu çerçevede izlenen dış politikada da yumuşak gücün olmadığı söylenebilir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden ve bilhassa 2000'lerden sonra devletin iç dinamikleri ve uluslararası sistemdeki değişim, bunun yanında yumuşak gücün ortaya atılması ve önem kazanmasıyla diğer devletler gibi Türkiye de farkına varmış, bu alanda ilerleme kaydetmiştir diyebiliriz.

İsmail Cem ile başlayan, yakın kùltür ve tarihe sahip olunan topluluklarla iyi ilişkiler kurmakla başlayan süreç, Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun da dış politikadaki büyük etkisiyle devam etmiştir. Ortadoğu, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya bölgeleriyle, bu bölge halklarıyla ilişkilerin geliştirilmesi, bölge sorunlarıyla ilgilenilmesi, düzen kurucu rol üstlenilmesi ve evrensel norm, değerlerin ön planda tutulması, Türkiye'nin yumuşak gücünü arttıran etmenler olmuştur. Ayrıca, Türkiye'nin demokrasiyle yönetilen, liberal ekonomiye sahip ve dünyayla entegre olmakta güçlük çekmemiş tek müslüman ÷lke olması aşıından oluşturduğu farklılık, Türkiye'nin yumuşak gücünün farklı bir boyut aşıından önemini vurgulamaktadır.

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmada, günümüz dünyasında değer kazanan yumuşak güc kavramı ve Türkiye'nin yumuşak gücü, dış politikasında yumuşak gücü ne şekilde, ne kadar, kullandığı ve izlediği yöntemler değerlendirilmiştir. 'Dış Politika'da Yumuşak Güc Kullanımı ve Türk Dış Politikası' başlıklı olan bu çalışma, yumuşak güc kavramını, kavramın nasıl ve ne şekilde ortaya çıktığını, önemini ve bu bağlamda, Türk dış politikasındaki yerini incelemekte, Türkiye'nin yumuşak gücü ne durumda, Türk dış

politikasında yumuşak güç kullanımı var mı, var ise nasıl kullanmakta, sorularına cevap aramaktadır.

Çalışmanın Yöntemi ve İçeriği

Tezin oluşturulmasında; araştırma, inceleme ve gözlem yöntemleri kullanılmıştır. Tezin ilk bölümü olan kavramsal çerçevede, bu alanda çalışma yapmış birçok farklı akademisyen, düşünür ve politika geliştiricilerin düşüncelerine yer verilmiştir. Bu amaçla, kaynak olarak bu alanda yazılmış kitap ve makaleler başta olmak üzere, gazete ve internet bazlı haber kaynaklarına da başvurulmuştur.

İkinci ve üçüncü bölümde de; özgün ve objektif bir çalışma olması açısından, farklı bakış açılarına yer verilmiş, gene literatür olarak kitap ve makaleler en fazla başvurulan kaynaklar olurken, kavramsal çerçeveden farklı olarak, daha fazla gazete ve farklı haber kaynaklarına yer verilmiş, politikacıların görüşlerine ve söylemlerine vurgu yapılmıştır.

Çalışma 3 bölümden oluşmakta olup, ilk bölümde konunun zemini olan ‘kavramsal çerçeve’, ikinci bölümde ‘Türkiye’nin yumuşak güç potansiyeli ve mevcut yumuşak güç kaynakları’ anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise genel çerçevesiyle Türk dış politikasına değinilmiş ve sonraki aşama olarak Türkiye’nin yumuşak güç uygulamasından bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ‘Türk dış politikasında yumuşak güç kullanımı’ incelenirken izlediği strateji üzerinden inceleme yapılmıştır.

Bu çerçevede çalışmanın ilk bölümünde; yumuşak güç kavramsal bir çerçevede incelenmiş, yumuşak gücü incelemenin ilk aşaması olan güç kavramı açıklanmış, ardından yumuşak güç kavramı, teorisi, konuyla ilgili çalışma yapmış birçok yazarın düşüncelerine yer verilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Kavramın tanımı ve teorisine açıklık getirebilmek için, yumuşak güçle ilgili çalışma yapmış düşünürlerin, birçok çalışması incelenmiş, objektiflik açısından birçok farklı görüşlere yer verilmiştir. Bunun sonrasındaki aşama olarak yumuşak güç kavramının nasıl, kimler tarafından ortaya çıktığı, etkili olan dinamikler incelenerek açıklanmıştır. Konunun daha anlaşılır ve somut olması açısından, bir sonraki aşama olan Türkiye’nin yumuşak güç kullanımına ışık tutması amacıyla, kavramı, kimlerin, nasıl, ne yöntemlerle ve ne şekilde kullandıkları incelenmiştir. Kullanan aktörlerin amaçları, izlediği stratejiler, yol haritası ve yöntemleri incelenmiştir.

İkinci bölümde; öncelikli olarak Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli incelenmiş, bu çerçevede; Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç kaynakları, gerekçeleri, hangi alanlarda, neden ve ne şekilde yumuşak güç potansiyeli olduğundan bahsedilmiştir. Türk dış politikasında yumuşak güç kullanımının incelenmesinin ikinci ayağı olan bu bölümde, dış politikasına geçmeden önce, mevcut yumuşak güç kaynaklarının incelenmesi, bu kaynakların neler ve ne durumda oldukları, Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları olma gerekçeleri ile beraber anlatılmıştır. Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları olan; 'tarih ve kültür', 'jeopolitik konum ve coğrafya', 'değerler ve politika', 'ekonomik durum', 'çekicilik unsuru olarak askeri güç' ve yumuşak güç açısından katkıları olan 'kurumlar' ayrı başlıklar halinde incelenmiştir.

Son bölüm olan üçüncü bölümde ise; öncelikli adım, Türk dış politikasını genel çerçevesiyle incelemek olmuştur. Dış politikada yumuşak güç uygulamalarına geçmeden önce, dış politikanın çerçevesi, amaç, hedefler ve ilkeler, kültürel, tarihsel ve stratejik boyut göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bu çerçevede; son dönem Türk dış politikasına da değinilmiş, hedefler ve amaçlar incelenmiştir. Bundan sonraki adım ise; Türkiye'nin yumuşak güç uygulamalarını incelemek olmuştur. Bu kısımda üzerinde durulan nokta, dış politikada, yumuşak güce örnek oluşturacak atılan adımlar, girilen faaliyetler ve gerçekleştirilenlerdir. Dış politikada Türkiye'nin yumuşak gücü sayılabilecek, yapmış olduğu somut şeyler nelerdir? Türkiye'nin dış politikasında en sık başvurduğu yöntemler nelerdir ve başarılı olmuş mudur? Sorularını yanıtlamak amaçlı çalışılan bu bölümde, dış politikada en sık başvurulan yöntemler olarak; 'kültürel etkileşim faaliyetleri' ve bu konuda 'Türk dizilerinin etkisi', 'dış politikada düzen-kurucu rol'(Oğuzlu, 2011) ve son olarak da 'ekonomik ve insani yardımlardan' bahsedilmiştir. Bu alanda çalışma yapmış birçok yazar ve politika geliştiricilerin fikirlerine değinilmiş olan bu bölümde, objektif kalmak amaç olmuştur. Tezin faydalı olması, bu alana katkıda bulunması için, içeriğinin son adımı olarak, Türkiye'nin bahsedilen yumuşak gücünün önündeki engeller ve bulunan eksikliklere, gene farklı yazar ve kaynaklar incelenerek değinilmiştir.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Değişen dünya konjonktüründe önem kazanmış bir kavram olan yumuşak güç; uluslararası bir aktörün, sert güç kullanmadan, bir savaşta milyarlarca dolarlık bir

harcama yapmadan ve en önemlisi zarar vermeden, sahip olması, değerinin bilinmesi ve bu alanda çalışmalar yapması gerekmektedir. Sert güç kaynakları; günümüz uluslararası sisteminde de olmazsa olmazlardandır ki, bir ülkenin ciddiye alınması, sözünün geçmesi için sahip olunması gerekmektedir. Fakat Yumuşak gücün varlığının farkına varılıp bu yönde ilerleme kaydedilmeden, dünya gündemini oluşturma, uluslararası saygınlık kazanma ve nihai gaye olan dış politika hedeflerini gerçekleştirebilme olanağı zordur.

Bu çerçevede; Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları, potansiyeli ve uygulamalarına değinerek, Türkiye'nin bu alanda gücünün/eksikliklerinin farkına varmak ve bu yönde kendini geliştirmesi için yapılan çalışmalara katkıda bulunması gayesiyle hazırlanmış bir tezdır.

BÖLÜM 1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Güç Kavramı

Uluslararası ilişkilerde güç kavramı, tarihten günümüze, en çok tartışılan konulardan bir tanesi olmuştur. Ulus devletin doğuşuyla beraber daha fazla önem arzeden güç olgusu, uluslararası ilişkiler alanında, diğer kavramlardan daha fazla ilgi görmüştür¹ (Tanrısever, 2005:53). Uluslararası ilişkilerin anarşik ortama sahip olması, uluslararası hukuk kurallarında yaptırımlarda bulunan eksiklik ve her hangi bir otoritenin bulunmaması devletleri ‘güce sahip olmaya’ itmiştir. Güç kavramının evrensel olarak tanımı olmamakla beraber her ne kadar realist yaklaşımla özdeşleştirilse de idealist yaklaşımda da ilgi görmüş bir olgudur.

Uluslararası sistemin değişimi, teknolojinin, kitlesel iletişim araçlarının ve medyanın gelişimiyle beraber her dönem güç kavramı, farklı düşünürler tarafından, farklı açılardan, değişik şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Güçle ilgili modern düşünceler Nicollo Machiavelli’nin 16. yy’ın başında yazdığı “Prens” adlı eserle başlamıştır. 17. yy’ın ortalarında Thomas Hobbes’un Leviathan (Bir din ve dünya devletinin içeriği biçimi ve kudreti), adlı kitabıyla da güce vurgu yapılmıştır (Sadan, 2004). Machiavelli gücü kaynak olarak değil amaç olarak görmüş prensle diğerleri arasında prensin daha güçlü olabilmesi için askeri güç gibi stratejik avantajlara sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Hobbes ise gücü hegemonya olarak ifade etmiş ve egemenlik kavramı üzerinde durmuştur.

Uluslararası ilişkiler disiplininin ilk kurucuları, devletin gücünü, insan doğasını ve insanın güç karşısındaki konumunu tanımlayarak açıklamaya çalışmışlardır. Klasik realistler güç kavramını caydırıcılık yeteneği olarak tanımlar. Ulusal çıkar kavramı her zaman en önde gelmiş, güvenlik unsuru ve askeri unsurlar ön planda olmuştur. Disiplinin önde gelen ilk kurucuları arasında olan Hans J. Morghentau gücü; insanın diğer insanların akılları ve eylemleri üzerindeki kontrolü olarak tanımlamaktadır. Bu kontrol ilişkisini siyasal kılan bunun kamusal otorite sahiplerinin arasında ya da bunlarla halk arasında gerçekleşmesidir (Tanrısever, 2007:55). Morghentau, güç kavramını antropolojik bir bakış açısıyla yorumlar ve gücü insan doğasının hiçbir

---

¹ John Vaskuez tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, güç kavramının uluslararası ilişkiler disiplininin kavramı içinde en önemli kavramı olduğu sonucuna varılmıştır (Tanrısever, 2005:53).

zaman doyuma ulaşmayacak ve yayılmacı, kendi arzusunu kabul ettirmeye yönelik temel bir dürtü olarak niteler. Bu noktada güç güdüsünü insanın varlıksal bir özelliği olarak yorumlayan hobbes'la kavramsal olarak örtüşür (Çaman, 2007). Gücün araçları olarak da emir, tehdit, kişinin otorite ya da karizması, ayrı ayrı ya da birlikte kullanılır. Gücün kaynakları ise; coğrafya, doğal kaynaklar, endüstri, askeri kaynaklar, nüfus, ulusal karakter, ulusal moral, diplomasi ve hükümetin etkinliğidir. Morghentau'ya göre güç mevcut durumu ya korumaya, ya değiştirmeye ya da göstermeye yöneliktir.

Görüldüğü gibi klasik realistler askeri güç, caydırıcılık ve ulusal çıkar unsurlarının en önemli hususlar olduğunu savunurlar. Mansbach ve Ferguson gibi düşünürler de siyasi realizmin temel varsayımları arasında; uluslararası ilişkileri güç ve barış için yapılan mücadele olarak tanımlamışlardır. Inis L Claude ve Karl W. Deutsch gibi düşünürler de gücü temel kavram olarak kullanmışlardır. Bu anlamda güç; devletlerin amaçları ile uluslararası siyasi sonuçlar arasındaki nedensel faktördür (Tanrısever, 2007).

Neorealizmciler ise gücü tanımlarken uluslararası sisteme vurgu yaparlar. Buna göre güç, sistemik kısıtlamalar çerçevesinde sahip olunan hareket alanı ve başkalarının yetenekleri karşısında özerklik olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, 03.10.2011:128). Aktör kapasitesi ve diğerlerinin davranışlarını değiştirebilme kabiliyeti daha sonradır. Yani bir devletin güçlü olabilmesi demek, uluslararası sistemde rahat davranabilmesi demektir. Bir aktörün güçlü olması demek, uluslararası sistemin hareket alanını daraltıcı etkisine rağmen hareket serbestliğine sahip olması demektir. Uluslararası sistem göz önünde bulundurulmadan aktörün yetenekleri, gücü tanımlamada tek başına yeterli değildir. Çünkü aktörün yetenekleri, diğer aktörlere göre tanımlanır. Waltz'a göre güç; olaylar, kaynaklar ve aktörler üzerinde kontrol değil, uluslararası sistem düşünülerek güç kontrolünün yapılmasıdır ki uluslararası sistem, kaynaklar, aktörler ve olaylar üzerindeki kontrolü büyük ölçüde zorlaştırma özelliğine sahiptir. Waltz, aktörlerin aslında diğer aktörlerin davranışlarını istediği yönde değiştirebilmesinin, uluslararası sistem dolayısıyla mümkün olmadığını savunur fakat bunu da zayıflık olarak nitelendirmez. Başkalarını yönlendirebilmek gücün bir sonucudur, güç süreçlere etki edebilme kapasitesini ifade eder ve sistemin yapısı gereği sonuçlar her zaman belirsizdir. Bu anlamda başkaları üzerinde kontrol mücadelesi değil, sistem içerisinde en

fazla otonomi kazanma mücadelesidir. Yani Waltz'a göre güç, sistemik kısıtlamalar çerçevesinde bir devletin toplam yetenekleridir (Özdemir, 03.10.2011).

David Baldwin ise, ulusal güç unsurları yaklaşımı ve davranışsal ya da ilişkisel güç yaklaşımı şeklinde 2 tip yaklaşımdan bahseder. Davranışsalcılığı benimseyen tanımlar gücü, eylemden sonra çıkan sonuçlara dayalı olarak yargılar. Politika geliştiriciler eylemlerine ışık tutabilmesi için öngörülere sahip olmak isterler ve bu nedenle, gücü sadece sonuç almaya yarayan imkânlar bütünü olarak algırlarlar. Ulusal güç unsuru yaklaşımı ise imkân-kaynak odaklı olarak tanımlar. Gücün kaynak odaklı olarak yaklaşımı; bir ülke geniş toprağa, askeri güce, ekonomik güce, doğal kaynaklara, büyük nüfusa ve sosyal düzlemde istikrara sahipse eğer güçlüdür. Bu yaklaşım kaynak odaklı olarak güce baktığı için güç, öngörülebilir, tahmin edilebilir, somut verilere dayanır.

Güç kavramı Steven Lukes tarafından 3 boyutta sınıflandırılmıştır (Lorenzi, 2006:89). Birinci boyutta gücün gözlemlenebilir yönü üzerinde durulmuş ve olaylar neden-sonuç ilişkisi açısından açıklanmaya çalışılmıştır. Robert Dahl'ın çalışmalarında başvurulan yöntemine göre bir aktörün (A), başka durumda yapmayacağı şeyi diğer aktöre (B) yaptırabilme kapasitesine güç denir (Dahl, 1957:202-203). Belli bir oranda da olsa karşıdakinin seçme şansı varsa bu kez baskı unsuru öne çıkar. Buna göre B'nin davranışının nedeninin A olduğunu göstererek A'nın B üzerinde güç kullandığını belirtmiş oluruz. Bu kavram belirli bir aktörün sahip olduğu kaynaklar veya yeteneklerle ilgilidir. Üzerinde yoğunlaşılması gerekenleri Steven Lukes; davranışlar(behavior), karar verme (decision making), sorunlar (issues), gözlemlenebilir çatışma(observable conflict) ve çıkarlar(interests) olarak özetlemiştir (Lorenzi, 2005:89).

Güç konusunda çalışma yapmış bazı yazarlara göre gücün tanımı konusunda üzerinde durulması gereken önemli nokta 'çıkartır'dır. Lukes'a göre bir aktörün diğerinin davranışını değiştirmesi onun güçlü olmasının tek başına kanıtı değildir. Bir güç ilişkisinden söz edebilmek için, güç kullanan aktörün (A), güç uyguladığı aktörün(B), çıkarlarının tersi yönünde davranmasını sağladığı durumda güçten bahsedilir. Eğer B aktörü çıkarları yönünde davranışını değiştirmişse bu durum, B'nin alternatifler arasından tercih yapmış olduğunu gösterir ve başka bir durumda da onu tercih etmeyecek olması garanti edilemez. Lukes'a göre başka bir aktörün davranış değişikliğine sebep olan ikna yöntemleri güç olarak kabul edilemez. Bu yaklaşımda da

gücün sert yönüne vurgu yapıldığı gözlemlenebilir. Ayrıca bu boyutun somut uygulamalarla ve sonuç odaklı olduğunu tekrar ifade etmek mümkündür (Özdemir, 03.10.2011).

Gücün ikinci boyutunda gücün gözlemlenmesi daha zor olan yönleri ve uygulamaları söz konusudur. Bu boyutta gündemin çerçevesini belirleme ve gündemi yazma kapasitesi söz konusudur. Bu yaklaşımda önemli olan noktalar; siyasi gündem kontrolü (control over the political agenda), sorunlar ve potansiyel sorunlar (issues and potential issues), gözlemlenebilir ve gözlemlenemeyen çatışmalar (overt and covert conflict), ve çıkarlardır (interests) (Lukes, 2005b). Bu yaklaşıma göre aktör, başkalarına göre neyin meşru veya yapılabılır olduğuna dair beklentileri etkileyebilirse, onların başlangıçtaki tercihlerini geçersiz kılabilir ve böylece onlara zor kullanmak zorunda kalmadan istediklerini kabul ettirebilir. Bu anlamda gündemin çerçevesi belirlenerek, olası sorunlar karşısında bir önlem alınmış olur. İkna ve pozitif çekim gücü kullanılarak istenilen elde edilir. Peter Bacrach ve Morton Baratz'ın 1962 yılında çıkarmış olduğu ' *The Two Faces of Power*' adlı çalışması gücün bu boyutunu öne çıkarmak için yapılmış olan bir çalışmadır (Bacrach ve Baratz, 1962). Robert Dahl'a yanıt olarak yapılmış olan bu çalışma Bacrach ve Baratz, gücün gözlemlenebilir-karar vermeyi sağlayan yüzü- ve gücün gözlemlenemeyen-önleme yoluyla kararı etkileyen yüzü- arasındaki ilişki incelenmiştir. Kararları etkileme konusundaki stratejiler üzerinde durularak neyin önemli ve neyin önemsiz olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Gündemin kapalı bir şekilde yönlendirilmesine yani gözlemlenemeyen yöntemlere vurgu yapmışlardır. Steven Lukes bu çalışmayı 1974'te geliştirip, 3. boyutu da ekleyip düzenlemiştir(Sadan, 2004:37). İkinci boyutta gündem konularının güvenli olacak konularla sınırlandırılması şeklinde de güç uygulaması yapılabilir.

Gücün birinci boyutu, neden- sonuç ilişkisi açısından inceleyerek gücün gözlemlenebilir boyutuna vurgu yaparken, gücün ikinci boyutu gözlemlenemeyen unsurları ön plana çıkartmaktadır. Gücün üçüncü boyutu ise; karşı tarafın tercihlerinin, algılarının ve inançlarının değiştirilmesi ve şekillendirilmesi üzerinde durur. Gündemin belirlenmesi de aynı zaman da ikinci boyuttaki gibi önemlidir. Güç uygulanan taraf, kendisine güç uygulandığının ve karşı tarafın gücünün farkında olmaz. Aktörler sistemin yapısından kaynaklanan bazı durumlardan dolayı farklı davranıp farklı kararlar alma durumunda

kalabilirler. Kendilerine güç uygulandığının farkında olmadan bu kararların kendi tercihleri olduğunu düşünebilirler. Bu da gücün üçüncü boyutudur.

1.2. Yumuşak Güç Kavramı

1.2.1. Yumuşak Güç Nedir?

Sert güç kavramı hepimizin bildiği gibi; bir aktörün ekonomik ve askeri olanaklarını kullanarak başka bir aktör veya aktörlerin davranışları üzerinde değişiklik yapabilme veya nüfuz sağlayabilme becerisidir. Bunu yapabilmesi için de kandırmalara (havuç) veya tehditlere (sopa) ihtiyacı vardır (Nye, 2005:14). Aktörlerin güç uygulamadaki amaçları istediklerini elde etmektir ve bazı durumlarda başarılı olabilmek için tehdit veya kandırma yollarına başvurmadan da bunu yapabilme yeteneğine sahiptirler. Joseph Nye, bir aktörün havuç ya da sopalara başvurmadan, işbirliği yaparak ya da çekicilik unsurunu kullanarak istediklerini yaptırabilmesini, yumuşak güç olarak adlandırmıştır. Yumuşak güç, davranış spektrumu olarak gündemi yaratma, cazibe ve yanına çekmeyi kullanır. Kurumlar, değerler, kültür ve politikalar yumuşak gücün kaynakları arasındadır.

Yumuşak güç kavramını, Joseph Nye, ilk defa 1990 yılında, Amerika'nın düşüşte olduğu hakkındaki görüşü tartışan '*Bound To Lead*' adlı kitabında geliştirmiştir (Nye, 2005:7). Nye bu kavramı geliştirdikten sonra kavram, uluslararası ilişkiler alanında çok fazla tartışılmış, anlaşılammış ve birçok düşünür yumuşak gücü farklı şekillerde yorumlamıştır. Konuyla ilgili araştırma yapan okulların savunduğu düşünceye göre, kavramın anlaşılammamasının sebepleri arasında, teorileştirilememiş olması, kavramla ilgili akademik arıtma eksikliği (lack of academic refinement) ve analitik bulanıklıktır (analytical fuzziness) (Vuving, 2009). Kavramın anlaşılammamasının diğer sebepleri arasında ise, gücün kaynaklarının davranışlarla karıştırılması sorunudur. Güç her zaman kaynaklarına göre düşünülmüş, örneğin basitçe yumuşak gücün var olduğunu söyleyebilmek için kullanılan kaynağın yumuşak olması gerekmektedir deriz ki bu gücü daha somut ve ölçülebilir kılar. Bu da kavram konusunda anlam karmaşasına neden olmaktadır. Fakat diğer bir gerçek de gücün, kaynakları olmadan düşünülememesidir.

Kavramla ilgili tartışmaların temeli, kaynaklar ve gücün çeşidinin aynılaştırılmasıdır. Bazı düşünürlere göre yumuşak gücün kaynakları sadece yumuşak olmalıdır yani askeri

ya da ekonomik kaynaklar kullanıldıysa bu sert güce girer. Fakat diğer bir görüş de gücün çeşidi ve kaynaklarının farklı olabileceğidir. Yani bazı durumlarda sert güç kaynakları kullanılarak yumuşak güç de uygulanabildiğidir. Bu kaynakların kullanılmış olması sert güç uygulandığı anlamına gelmez. Örneğin askeri güç bazı aktörleri zorlarken bazılarını ise cezbedebilir. Aynı şekilde yumuşak gücün kaynaklarından olan ahlaki değer, aynı düşüncede olmayan aktörleri zorlarken, başkalarına model olabilir (Vuving, 2009).

Joseph Nye ve Keohane da kaynaklarla gücün aynılaştırılmaması gerektiği görüşünde olan düşünürlerdir. Nye'in ünlü tanımına göre güç, başkalarının davranışlarını, istediğimiz sonuç doğrultusunda etkileyebilme kapasitesidir.'(The ability, to influence the behavior of others to get the outcomes one wants)' (Nye, 2004:2).

'Güç hava gibidir, herkes ona bağlıdır, onunla ilgili konuşur fakat çok azı anlar. Sadece çiftçiler ve meteoroloji uzmanları hava tahminlerini yapmaya çalışır, siyasi liderler ve analistler güç ilişkilerinde olan değişimleri tahmin etmeye çalışır. Aynı zamanda güç aşk gibidir, onu denemek, açıklamaktan ve ölçmekten daha basittir fakat bu onun gerçekliğini azaltmaz' (Nye, 2004:1).

Joseph Nye'in bu tanımına göre gücü, kaynakları açısından daha soyut ve görülemeyen unsurlarıyla ilgilendiğini aynı zamanda 'denemek, ölçmek ve açıklamaktan daha basittir' tanımlamasıyla da gücü sonuç odaklı incelediğini anlayabiliriz. Aynı şekilde Joseph Nye gücü, ' başkalarının hareketlerini istekler doğrultusunda değiştirerek aksi durumda yapmayacakları şeyi yaptırabilme kapasitesidir' tanımına eleştiri olarak, bu ölçümün yapılabilmesi için başkalarının tercihlerinin önceden bilinmesi gerekir ki bilinmezse eğer güç uygulanıp uygulanmadığı konusunda hata yapılabileceğini, getirmiştir. Başkalarının aksi durumda ne yapabileceklerinin ise önceden bilinmesi sıklıkla zordur. Bu sebeple gücü, başkalarının hareketlerini aksi durumda yapılıp yapılmayacağına bakılmaksızın isteklere göre etkileyebilme kapasitesi olarak tanımlamaktadır (Nye, 2004:2).

Joseph Nye, yumuşak gücü ise, işbirliği sağlayarak ve çekicilik unsurlarını kullanarak istediğini yaptırma olarak tanımlamaktadır. Yani dolaylı yoldan istediğini yaptırma olarak gücün ikinci yüzüne vurgu yapmaktadır. Güç uygularken zorlama, tehdit veya kandırma yoktur. Örneğin başkaları bir ülkenin ahlaki değerlerine, refah düzeyine veya kültürüne hayran kalıp onun gibi olmak ister ve onu takip eder. Bu gücün ikinci yüzüdür

ve bazı durumlarda bu güç fark edilmez bile... Yani yumuşak güç özet olarak başkalarının 'isteklerini' kendi istekleri yönünde etkileyebilmektir. Eğer istekler yönünde başkalarının istekleri değiştirilebiliyorsa, tehdit (sopa) veya kandırma (havuç) kullanılmasına gerek yoktur. Zira başkalarının istedikleri de kendi rızalarıyla bizim istediğimiz gibi olmuştur. Bu sebeple demokrasiyle yönetilen ülkelerde siyasi liderler daha çok ikna etme ve kendine çekme metodlarını kullanarak yumuşak güce başvururken otoriter ülkelerde ise liderler, zor kullanma yoluna başvurmaktadır. Yumuşak güç, işbirliğini sağlamak için, araç olarak baskı ya da para değil, ortak değerlere çekme ve bu değerlere ulaşmaya katkıda bulunma sorumluluğunu kullanır.

Konunun başında gücün kaynakları ve kullanılan yöntemlerle ilgili tartışmalardan bahsetmiştik. Bu konuda Joseph Nye, sert güçle yumuşak gücü ilişkilendirmektedir; çünkü birinin başkalarının davranışlarını etkileyerek amaçlarına ulaşması becerisinin iki kolunu oluştururlar. Aralarındaki fark ise kullanılan yöntemin ve kaynaklarının somutluğudur. Sert güç için askeri ve ekonomik güç kullanılırken yumuşak güç için cezp edici unsurlar kullanılabilir. Fakat bazı durumlarda güçlü bir ekonomi sadece yaptırımlar ve para yardımları için kullanılmaz aynı zamanda bir cazibe kaynağı olarak da kullanılabilir. Ekonomik ve askeri açıdan gerileme yaşayan bir ülke uluslararası gündemi şekillendirme kabiliyetini ve cazibesini yitirebilir. Bazı ülkeler yenilmezlik veya kaçınılmazlık efsaneleri nedeniyle başkalarının sert gücünden etkilenebilir ve bu durum onları cezbedebilir (Nye 2003:12). Yumuşak güce sahip olabilmek için meşruluk önemlidir. Eğer bir ülke gücünü ve amaçlarını başkalarının gözünde meşrulaştırabilirse daha az dirençle karşılaşır. Sert güçte en uygun kaynaklar olarak baskı, yaptırımlar ödemeler ve rüşvet söz konusudur ve davranış spektrumları da emir, zorlama, ikna etmedir. Yumuşak gücün en uygun kaynakları ise, değerler, kültür, politikalar ve kurumlar olarak gösterilirken davranış spektrumu, gündemi yaratma, yanına çekme ve cazibedir.

Nye, **yumuşak gücün kaynaklarını**; kültür, siyasi değerler ve dış politika olarak ayırmıştır. Bir ülkenin kültürü, ülkenin ulusal çıkarlarını, amaçlarını anlama konusunda önemli bir unsurdur. Kültür, ülkenin siyasi liderlerini iç ve dış politikalarında etkileyebilir ve diplomatlar dahi bir ülkeyi ziyaret edecekleri zaman öncelikle gidecekleri ülkenin kültürüyle ilgili bilgi birikimine sahip olurlar. Bir ülkenin

kültürünün evrenselliği son derece önemli güç kaynağıdır. Joseph Nye kültürü, yumuşak güç uygulama konusunda önemli bir kaynak olarak görmüş ve ülkenin kültürü evrensel değerler içerdiğinde, politikaları başkalarının da paylaştığı değerlerle ve çıkarlarla uyumlu olduğunda istenen sonuçların elde edilme olasılığının fazla olduğunu savunmuştur. Kültürün güç unsuru olarak kullanılabilmesi için şartların uygun olması lazımdır. Örneğin Fransa'nın şarapları ve peynirleri Fransa hayranlığını garantilemediği gibi kola da ABD'yi (Amerika Birleşik Devletleri) sevmenin garantisi değildir. Fakat bu durum sert güç kaynakları için de geçerlidir ve kaynakların kullanılabilmesi mevcut şartların da uygun olmasına bağlıdır.

Yerel değerler ve politikalar da yumuşak gücün diğer bir kaynaklarıdır. Örneğin demokrasi ve insan hakları gibi siyasi değerler çekicilik unsuru olabilir. Hükümetlerin yurt içinde, örneğin demokrasi, uluslararası kurumlarda başkalarını dinlemek ve dış politikada barış ve insan haklarını gözetmek, başka ülkelerin önceliklerini de etkiler (Nye, 2003:13). Ülkenin bu kaynaklarını kullanabilmesi için önce kendisinin uygulaması önemlidir (Nye, 2005:59). Fakat bu kaynaklar da bazı durumlarda çekicilik unsuru olabilirken bazı durumlarda da itici olabilir. Örneğin ABD'nin özgürlüğü savunması bu konuda aynı düşünen ülkeler için cezp edici görünürken diğerleri için iticidir.

Bu konuyla ilgili olarak Giulio Gallarotti'nin de görüşü aynı yöndedir. Gallarotti gücün kaynaklarını, basit olarak yumuşak güç söz konusu ise kaynakların da yumuşak, sert güç ise kaynakların da sert olduğunu savunur. Fakat bunun tersi durumlar olabileceğini de belirtir. Yumuşak güçle sert güç her zaman birbiriyle ilişkilidir, yumuşak güç kaynakları bazı durumlarda sert gücü arttırıp azaltabilirken, aynı şekilde sert güç kaynakları da yumuşak gücü etkileyebilir ve dolayısıyla sert güç ve yumuşak güç karşılıklı olarak birbirlerini olumlu veya olumsuz yönde etkiler. Örneğin güçlü bir pozitif imaj, müttefik sayısını arttırarak ülkenin savunma gücünü yükseltirken, her hangi bir işgale karşı güçlü bir savunma ve askeri güç de ülkenin imajını arttırır (Gallarotti, 2011). Realist düşünürlerden olan Waltz, büyük askeri bir donanımın ve askeri başarıların, ülkenin imajını yükseltme garantisi olduğunun altını çizmiştir. Gilpin, soğuk savaş sonrası dönemde Amerika'nın ekonomik gücünü geliştirmekle beraber sert

gücüne de önem verdiğinin, sert gücün durumunun iyi olması sayesinde bir ülkenin model ülke olarak alınabileceğinin altını çizmiştir (Gallarotti, 2011).

Bazı düşünürler ise yumuşak gücün kaynaklarının sadece yumuşak olabileceğini aksi durumda yumuşak güç kavramının teorileştirilemediğini, somut bir şekilde tanımlanamadığını savunmaktadırlar. Yumuşak gücün teorileştirilmesi konusunda çalışma yapmış olan Geun Lee, 3 aşamada yumuşak gücün teorisini ortaya koymaya çalışmıştır. Öncelikle yumuşak gücü uluslararası ilişkilerde politik amaçlar çerçevesinde 5 kategoriye ayırmıştır. İkinci aşamada, Joseph Nye'in yumuşak güç teorisine kendi teorisi arasındaki farkları belirtip, üçüncü aşamada ise yumuşak güç kaynaklarına dayalı yumuşak güç teorisini ortaya atmıştır (Lee, 2011).

Yumuşak güç kategorilerinden ilki; dış güvenliği sağlama amacıyla barış ortamının sağlanması ve çekici imaj yaratılmasıdır. İkincisi; güvenlik politikası açısından başka bir ülkenin veya ülkelerin desteklerinin sağlanması; üçüncüsü, başka ülkelerinin düşünceleri ve tercihlerinin manipüle edilmesi için kullanılan yumuşak güç, dördüncüsü; başka ülkelerle işbirliği amaçlı örgütler kurmak veya bunlara katılmak, beşincisi ise ülkenin liderinin veya hükümetin iç desteğinin sağlanması için kullanılan yöntemlerdir (Lee, 2011).

Lee, yumuşak güç uygulamasını 5 kategoriye ayırmış ve yumuşak gücün, askeri veya ekonomik gibi sert kaynaklar değil, düşünceler, ülkenin imajı, teoriler, söylemler, eğitim, kültür, gelenekler, ulusal veya küresel semboller gibi yumuşak kaynaklarla kullanıldığını öne sürmüştür. Yumuşak güç ve yumuşak kaynaklar arasındaki bu ilişkinin 'kaynak tabanlı yumuşak güç teorisini' oluşturma konusunda altını çizmiştir. Lee'nin bu teorisine göre yumuşak güç veya sert güç zorlayıcı veya işbirlikçi olabilir. Aralarındaki ayırım kaynakların kullanımındadır. Yumuşak güç kaynakları kullanıldıysa eğer sonucun yumuşak güç olduğu savunulabilir, sert kaynaklar kullanıldığında da sonuç sert güçtür. Joseph Nye'in, yumuşak gücün cezbetme, işbirliğine dayanma ve harekete geçirme unsurlarını öne çıkartırken Lee, kaynakları öne çıkartmış ve Joseph Nye ile önemli fark olan yumuşak gücün zorlayıcı ve sert gücün işbirliğine dayalı olabileceğini savunmuştur (Lee, 2011; Nye, 2005).

Yumuşak güç teorisi üzerinde çalışma yapan bir diğer düşünürlerden olan Alexander L. Vuving, Nye'in 'başkalarının isteğimiz yönünde istemelerini sağlama' tanımına,

başkalarının isteğinin güçlü bir istek ya da pasif bir kabullenmemi olması gerektiği konusuna dikkat çekmiştir. Bu durumda yumuşak güç tanımının ‘başkalarının, istediğimiz yönde istemelerini sağlama veya kabul etmelerini sağlama’ şeklinde olması gerektiğinin altını çizmiştir (Vuving, 2009).

Vuving teorisini, *sevecenlik (benignity)*, *görkem (brilliance)* ve *güzellik (beauty)* olmak üzere 3 tane kriterden yola çıkarak oluşturmuştur (Vuving, 2009:9). **Sevecenlik (Benignity)** kriteri ülkelerin çift taraflı yardımseverliğine, işbirliğine vurgu yapmaktadır. Başkalarına hoş, sempatik, yardımsever ve cömert görünme, onları koruma, sorunlarıyla ilgilenme, değerlerine saygı gösterme, bencil olmama ve onlar için bir tehlike olarak görünmeme durumlarını yansıtır. Bu sayede başkalarında minnettarlık ve sempati yaratmış olur. Bunun uluslararası ilişkilerde işleyişi ise karşılıklı fedakârlık ilkesine dayanır.

Görkem (Brilliance) ülkenin güçlü, muhteşem askeri kaynakları, zengin ekonomisi, köklü kültürü ve tarihi veya barışçı ve nitelikli halkı gibi ülkenin, kendisini cezp edici olarak öne çıkaracak unsurlara sahip olmasıdır. Böyle bir ülke başarıyı elinde tutar, kabiliyetli ve güçlüdür. Bu da ülkeyi model ülke kılar ve başka aktörlerin de ‘takip etmesini, aynı şekilde davranmasını’ sağlar. Bir ülkenin görkemli olması başka ülkelerde hayranlık ve benzemeye çalışma durumlarını doğurur, saygı, hürmet ve aynı zamanda da korku oluşmasını sağlar.

Güzellik (Beauty) ise, başkalarının da paylaştığı, değerlere, amaçlara, fikirlere ve vizyonlara sahip olabilmenin altını çizer. Başkalarına samimiyet ve güven verir, davranışlarını benzetme, takip etme durumunu sağlar. Bu gücü kullanabilen ülkeler veya liderleri karizmatik görünümlüdür. Bu da yumuşak güç açısından altı çizilmesi gereken bir özelliktir.

Alexander Vuving, teorisinde, Joseph Nye’dan farklı olarak kabul ettirme veya istemesini sağlama konusuna açıklık getirmiştir. Vuving’in yumuşak güç kullanımına göre, başkalarının istemelerini sağlama ve davranışlarını güç uygulayan ülkeyi takip etme yönünde değiştirme unsurları göze çarpmaktadır. Yumuşak gücün kaynaklarının ülkede çekicilik, prestij oluşturması açısından sert olabileceğinin de altı çizilir (Vuving, 2009).

Joseph Nye yumuşak gücün kaynakları olarak, bir ülkenin kültürel değerlerinin, ideallerinin ve vizyonlarının önemli rol oynadığına vurgu yapmıştır. Bu noktada Jannice Bially Mattern, *Why Soft Power Isn't So Soft* adlı makalesinde Nye'in, Spesifik olarak hangi değerlerin doğru, hangilerinin yanlış, evrensel değer var mı yok mu veya bir ülkenin bu kaynakları elde edebilmek için ne yapması gerektiği yönüne bir açıklama getirmediği konusunda eleştirmiştir (Mattern, 2005:288). Yumuşak gücü kullanmak isteyenlerin öncelikle bunu nasıl yapmaları gerektiğini düşündüklerini, başkalarının gözünde nasıl cazip görünebilecekleri konusunda bilginin olmadığını savunmaktadır. Nye'in bu konuda sessiz kalmasını eleştirmektedir. Thomas Risse de bir kültürün, diğer kültürle etkileşim haline geçtikten sonra, kendi kültürünü tanıtmayı, etkileşime geçilen kültürün de diğer kültürü meşru olarak görmesi halinde, söyledikleri, yaptıkları onun için meşru görünür ve sert gücün de kullanılmasına gerek kalmayacağını düşünmektedir. Bu da cazip olmanın bir yoludur. Mattern de bu noktada Risse'e katılmakta diğer bir deyişle kültürler arası etkileşimin doğru kullanılmasının ve meşruluğunun önemini vurgulamaktadır (Mattern, 2005:595).

Bu durumda en iyi çekicilik modeli ne gibi olmalıdır? Bu noktada Mattern çekiciliğin doğal olduğu gerçeğini savunanlardan ayrılmakta, çekiciliğin yaratılmasının iletişimsel değişimle (Communicative Exchange) sağlandığını ve bunun da dünya politikasında rekabetin bir çeşidi olarak sözlü mücadeleye neden olduğunu iddia etmektedir. Sözlü mücadele, temsili bir zorlama olarak karakterize edildiğine göre, çekiciliğin de özünde baskı olduğu, anlamı çıkmaktadır. Bu durumda yumuşak güç çok da yumuşak değildir (Mattern, 2005:596).

Çekiciliğin yaratılması için kültür inşası nasıl yapılmalıdır? Bu noktada ortak varılan sonuç iletişimsel değişim olmaktadır. Fakat iletişimsel etkileşimin nasıl olması gerektiği cevaplandırılması gereken diğer önemli sorulardan bir tanesidir. Dünyada en iyi yönetim şekli sorusu sorulduğunda çoğu ülke demokrasi cevabını verecektir, fakat bazıları için demokrasi değildir ve bazıları için de komünizm daha adil bir yönetim şeklidir. Bu durumda ortak bir 'en iyi' var mıdır? Bu noktada iletişim stratejisinde Mattern, üzerinde durulması gerekenin, konuşmacının doğrusunu nasıl yayması gerektiği olarak düşünmektedir. Önemli olan konuşmacının ne söylediğinden çok, konuşmacının kim olduğu veya kime konuştuğu, ya da daha önemlisi nasıl

konuştugudur. Diğer bir deyişle iletişim stratejisinde hedef alınan ülkenin, anlatma şeklinin doğru seçilmesi ve pozitif bir imaj yaratılması önemlidir.

Çekicilik yaratmaya çalışma amacıyla uygulanan bu etkileşim süreci aslında temsili bir zorlamadır. Yani sözlü mücadele olduğu için baskı unsuru taşımaktadır. Örneğin askeri güç uygulayanın amacı hedef seçilen ülkeye verdiği seçenekler arasında, ya isteklerinin yapılması ya da ölümdür. Yumuşak güçte ise verilen seçenek seçeneksizliktir. Diğer bir ifadeyle kendi doğrusunu karşı tarafa kabul ettirmek amacıyla başka seçenek bırakılmamaktadır ve bu anlamda yumuşak güçte de baskı unsuru vardır. Yumuşak güç uygulayan, yani konuşmacı, 'güvenilir tehdit' niteliğindedir.

Joseph Nye Yumuşak gücü, çekici güç oluşturarak başkalarının isteklerini değiştirebilme olarak tanımlamıştır. Steven Lukes, Nye'in başkalarının isteklerini değiştirme yolunu belirtmemesini eleştirmiştir (Lukes, 2005a). Diğer bir deyişle Joseph Nye, başkalarının isteklerini değiştirirken onları kandırma veya cezp etme arasında bir fark görmemiştir. Yumuşak güç uygularken ikna veya tercihlerini şekillendirme arasında bir fark göstermemiştir. Lukes, ilk olarak başkalarının ilgisinin teşvik edici bir yapıda değiştirilmesi veya onların nüfuz edilerek şekillendirilmesi konusunda bir ayırım yapılması gerektiğini, ikinci olarak ise nüfuz etme yolunun kişisel bir mantıkla ya da rasyonel bir kararla olup olmadığı arasında ayırım yapılması gerektiğini savunmaktadır.

Joseph Nye'in yumuşak güç kavramına ilişkin, eleştirilerden bazıları da Kazuo Ogouro'dan gelmiştir. Joseph Nye'in yumuşak güç argümanına göre gerektiğinde sert güç kaynaklarının yumuşak güç yaratabildiğidir. Örneğin bir ülke başka bir ülkeye barış gücü adı altında askeri güç gönderiyorsa bu ülkenin yumuşak güç kullandığı anlamına gelmektedir. Fakat Ogouro'ya göre bunun yumuşak güç olup olmadığı göreceli bir konudur. Güç uygulanan ülkeye göre veya amaçlarına ters düşen başka aktörlere göre bunun, barış gücü olup olmadığı ya da ülkenin bunu kendi amaçlarına yönelik uygulamış olduğu, bir sert güç olup olmadığı konusu bir muammadır. Ogouro'nun tartıştığı diğer konulardan bir tanesi de Nye'in ve aynı düşünen diğer birçok düşünürün yumuşak gücün kaynaklarıyla ilgili ve yumuşak gücün çekim gücü olduğuna dair görüşleridir. Bir ülkenin yumuşak güç kaynağı olarak sayabileceği kültürü, değerleri veya buna benzer yumuşak güç kaynağı olarak nitelendirdiği unsurların bazı ülkeler için doğru olup bazıları içinse uygulanamadığı gerçeğidir. Bazı ülkelere bu yumuşak güç

kaynaklarını onlara uygun olmadığı gerekçesiyle engellemek ister ve bu durumda yumuşak güçten bahsedilir mi? Örneğin Fransa’da Hollywood filmlerine ‘çekim güçlerinden’ kısmi kısıtlama söz konusu olduğu gibi bazı Ortadoğu ülkelerinde Amerikan değerlerinin reddedilmesinin söz konusu olduğu gibi... Bununla bağlantılı olarak Joseph Nye yumuşak gücün başka ülkelere kabul edilmesi için meşru görünmesinin önemini altını çizmiştir. Ogoura’nun eleştirdiği nokta ise bunun meşru gösterilebilmesi halinde yumuşak güç uygulandığının kanıtının ne kadar doğru olduğu veya bunun bazılarında meşru görünebilirken bazıları için ise meşru olmayacağıdır (Ogoura, 2006; Nye, 2005).

Ogoura’nun, Nye’in yumuşak güç konseptiyle ilgili diğer bir farklı bakış açısı ise yumuşak gücün bir aldatmaca olabileceği yönündedir. Terörle mücadele adı altında yapılan askeri müdahaleler yumuşak gücün bir çeşidi sayılırken, Ogoura, askeri müdahalelerin bu şekilde meşrulaştırılıp uygulanmaya çalışılabildiğini, öne sürmektedir. Ayrıca yumuşak güç, tarihsel bir birikimle, kültürle ve bu kültürün yayılmasıyla oluşabiliyorsa eğer bu gücün devlet tarafından uygulanamayacağı, ancak bu güç halkın kültürüyle veya dinse etkili olan, diniyle bütün olması ve bunu yaymasıyla başarılı olabilir ki bu da devletin yaptığı bir güç uygulaması değildir. Bu durumda yumuşak gücün kullanımını devlet gerçekleştirmez, devletin iradesi dışında gerçekleşen bir olgudur (Ogoura, 2006).

Yumuşak gücün genelde devletler, hükümetler veya kamusal otoriteler tarafından kullanıldığının yönünde çalışmalar yapılırken, bir kısım düşünürler de hükümet dışı örgütler veya vatandaşlar tarafından kullanıldığının altını çizer. Bu durumda yumuşak gücü kimler kullanır ve devlet ne derece hükümet dışı aktörler üzerinde bu konuda etkili olabilir? Bu konuyla ilgili Alexandre Bohas, *‘Reflection on the Shallow Concept of Soft Power’* başlıklı makalede Nye’ı yumuşak gücü çok fazla devlet merkezli açıkladığı, hükümet dışı aktörlerin önemini kaydedilmediği yönünde eleştirmiştir (Bohas, 28.10.2011). Bohas, Yumuşak güç yaklaşımında devlet dışı aktörlerin etkisinin ihmal edildiği konunun sadece devlet bazlı ele alınması sebebiyle yumuşak güç kullanımında başarılı olunamadığını öne sürmüştür.

Joseph Nye’a bu konuda yapılan eleştiriler genellikle, yumuşak güç kaynakları olarak kültür, tarih, değerler gibi kaynakları gösterdiği halde, yumuşak gücü, devlet merkezli

ele alarak, devletin bu kaynakları nasıl yönetebileceğini de ifade etmemek olmuştur (Watanabe, 2009:20). Bu eleştirilerin yanında Crowell ve Agawa gibi diplomatlar, devletin büyükelçilikler sayesinde yumuşak güç kullanımında doğrudan bir etkisi olabileceğini ve devletin bu konuda etkili olması gerektiğini savunmuşlardır. Aynı şekilde Matthew Fraser Amerikan hükümetinin, ulusal çıkarları yönünde Amerikan filmlerinin yayılmasıyla ilgili çaba gösterdiğinin altını çizmiştir (Watanabe, 2009).

Yumuşak gücün devlet veya devlet dışı aktörler tarafından kullanılmasıyla ilgili olarak bazı yazarlar da, devlet yönetiminde kullanılan yumuşak güce şüpheli bakmaktadır. Lawrence Repeta'ya göre yumuşak güç başkaları üzerinde askeri veya ekonomik olmada nüfuz etmenin başka bir adıdır. Bu konuda uluslararası sivil toplum kuruluşlarının daha etkin bir rol üstlenerek devletleri bu konuda itip bilimi sıradan vatandaşların kontrolü eline alabileceğini, yumuşak gücü, onların uygulaması gerektiğini savunmaktadır. Imata Katsuji ve Kuroda Kaori gibi düşünürlerin de görüşleri, yumuşak gücü devlet dışı aktörlerin kullanması gerektiği yönündedir ve bu konuda Ogouro'yla fikir birliğine varmaktadırlar (Watanabe, 2009).

1.2.2. Neden Yumuşak Güç?: Değişen Dünya Konjonktürü ve Yumuşak Gücün Önem Kazanması

Dünya Sisteminde gücün doğası her zaman değişim halindedir. Tarihte, sanayi devrimine kadar olan dönemde, askeri güç, en belirleyici unsur olmuştur. Önceleri askerlerin nitelikleri ve kapasiteleri önemli olmuşken Fransız İhtilâli'nden sonraları asker sayısı dikkate alınmaya başlanmıştır (Özdemir, 03.10.2011). Sanayi devriminden sonra ise tek başına askeri gücün sayısının ya da niteliklerinin yeterli olmadığı anlaşılmıştır.

Aslında yumuşak güç uygulamalarına devletler o dönemlerde de başvurmuşlardır. Örneğin Fransa, 1800'lerde ülkesinin prestijini arttırmak amacıyla dilini dünyada yaymak için çaba göstermiş ve daha sonraları İtalya, Almanya ve diğer ülkeler de kültürlerini sınır dışına yaymak için çaba göstermiş, Nazi Almanya'sı nüfuz sağlamak için propaganda filmlerine yer vermiştir. Amerikan hükümeti ise diplomasi amaçları doğrultusunda kültürünü yayma konusunda, yumuşak gücü daha sonraları keşfetmiştir.

1. Dünya Savaşı sırasında kamuoyunu barışa yönlendirmek adı altında bilgilendirme yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemlerinde ise ABD, Birleşik

Devletler Bilgi Ajansı, Amerika'nın Sesi gibi etkin resmi kurumlarla yumuşak gücü kullanmaya başlamıştır. 1920'lerde radyonun bulunması, devletlere yabancı dilde yayın yaparak yabancı kamuoyuna nüfuz etme imkânı sağlamıştır. Radyolar İkinci Dünya savaşı zamanında da önemli rol oynamışlardır (Nye, 2002b:7).

Günümüzde ise uluslararası iletişimin artmasıyla birlikte, bilgi devrimi ve küreselleşmenin hızla ilerlemesiyle beraber gücün kaynakları ve yayılması da değişim göstermiştir. Günümüz uluslararası sisteminde devletler tek aktör olmaktan çıkmış, çok uluslu şirketler, uluslararası sosyal kurumlar, uluslararası örgütler ve hatta bireyler aktör olmaya başlamıştır. Teknoloji ve bilginin ilerlemesiyle savaşların doğası değişmiş, dolayısıyla gücün doğası da değişmiştir. Güç; askeri ve ekonomik kaynaklara sahip olmanın yanında daha soyut kaynaklara ihtiyaç duymakta, 'gücün üçüncü boyutu' denilen boyut ön plana çıkmıştır. Sosyal sistemde de değişiklik söz konusu olmuş; devletler, günümüzde genel itibariyle, savaşmak ve üstünlük kazanmaktan ziyade refahlarını düşünmektedir. Bu durum günümüz dünyasında savaş olmadığı anlamına gelmemekte, fakat tarihin geçmiş dönemlerine oranla daha az askeri savaşların, saldırıların olduğu, sert gücün daha az kullanıldığı, anlamına gelmektedir (Nye, 2002b). Artık askeri güç kullanımının devletlerin ekonomilerini ciddi bir şekilde riske atması ve silah teknolojisinin ilerlemesi nedeniyle verdikleri tahribatın hiç olmadığı kadar artması sebebiyle, devletler askeri güç kullanmaktan yana değildir. Askeri güç kullanmanın siyasi ve sosyal bedelleri artmıştır.

Günümüz bilgi çağında en etkin güç, kamuoyunu yönlendirebilme, ikna ve pazarlık yeteneği olarak gözlemlenmektedir. Bilgi teknolojisinin ilerlemesi, internetin hızla dünyaya yayılması, devletlerin de güç kontrolünü azaltmış, dünya politikasında, hükümet dışı aktörler doğrudan söz sahibi olmaya başlamıştır. 1977'de Joseph Nye ve Robert O. Keohane tarafından çıkartılmış olan '*Power and Interdependences*', kitabında da belirtildiği gibi gittikçe devletin ve devletin güç kontrolünün azalması söz konusudur (Keohane ve Nye, 1998:82).Yönetim uzmanı *Peter Drucker*, fütürist *Heidi Toffler* ve *Alvin Toffler*, bilgi devriminin, ilk iki endüstriyel devrimde hakim olan hiyerarşik bürokratik örgütlerin sonunu getirdiğini savunmuşlardır (Nye, 2002b). Sivil toplum örgütleri ve sanal topluluklar, interneti geliştirerek bölgesel yargı yetkisini sonlandırıp kendi yönetim modellerini geliştireceklerini savunmuşlardır (Nye, 2002b:62).

Günümüzde düşük maliyetiyle internet, uluslararası iletişimi çok kolay kılmakta, bilgi ve teknolojiadaki inanılmaz gelişmeler dünya politikasını, askeri stratejisini, ekonomisini ve bilgi alanı faaliyetlerini büyük ölçüde değiştirmektedir. Bilgisayar, telekomünikasyon ve medyada olan patlamalar gücün algılanmasındaki değişikliklere sebep olmuştur. Devlet politikaları artık sadece diğer hükümetleri ya da uluslararası örgütleri değil öncelikle küresel kamuoyunu etkilemeye yönelik değişim göstermeye başlamıştır. (National Defense University, 03.12.2011:2) Günümüz dünyasında bilgi, kültür ve iletişim, diplomaside anahtar sözcükler olmaya başlamıştır. İnsanların birbirleriyle olan iletişimi geliştikçe kültürlerin birbirleriyle iletişimi de kolaylaşmakta, kültürler arası alışveriş artmaktadır. Dolayısıyla bu yeni dünya düzeninde, kültürlerin birbirlerini daha iyi tanması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Dünyaya kendi ülkesini anlatma amacı taşıyan kamu diplomasisi için kültürler çok önemli bir unsur haline gelmektedir ve bu noktada kamu diplomasisi önemli bir yer kazanmaktadır (Akçadağ, 03.12.2011:6). Kamu diplomasisi söz konusu olduğunda artık hükümetten ziyade devletleri adına, daha çok toplumlar ön plana çıkmaktadır.

Böyle bir uluslararası konjonktürde aktörlerin hareket alanları, karşılıklı bağımlılık esasına dayanmakta, devletler dış politikalarını uygularken, ulusal çıkarların yanı sıra küresel sorunlar, kamuoyunun desteğini hedeflemekte, gündemi belirleyebilenler kazanmaktadır. Dünya kamuoyunu yönlendirebilenler uluslararası alanda hareket serbestisine sahip olurken, aynı zamanda diğer aktörlerin de davranışlarını ve isteklerini değiştirebilme yeteneğine sahip olurlar. (Özdemir, 03.10.2011:182). Bu noktada bilginin kontrolü ön plana çıkmaktadır. Bilgiye sahip olan, bilgiyi kontrol edebilen devletler, örgütler ve kuruluşlar, güce sahip olmaya başlamaktadır. ‘Bilgi’nin güce etkisi konusunda ilk çalışma yapan isimler arasında Barbara Haskell, ‘*Acces to Society: A Neglected Dimension of Power*’ adlı makalesinde tartışmıştır. 1990 tarihinde *Joseph Nye, Bound To Lead* kitabında bilginin yumuşak güç konusundaki önemini vurgulamış daha sonraları da Richard Rosecrance tarafından ‘*The Rise of The Virsual State*’, ve başka birçok düşünür, bilgi çağında gücün değişimi, bilginin önemi konusunda çalışmalar yapmışlardır.

Bilginin Dünya politikasındaki güçle ilişkisini anlama açısından, bilgi 3 boyutta incelenmiştir. İlk boyutu haberler ve istatistiksel bilgilerdir. Bilgilerin, uluslararası

transferi, günümüzde kolaylaştığından dolayı, devlet ve devlet dışı aktörlerin bunlara ulaşmaları kolaylaşmıştır. Bilginin ikinci boyutu, rekabette üstünlük sağlamak için elde edilen bilgilerdir. Bu bilgi türü daha çok ticaretle ilgili olsa da, askeri alanlar için de geçerli olduğu durumlar mevcuttur. Üçüncü boyut ise rakibin oyun planını içeren stratejik bilgilerdir. Yeni olmayan bu boyut bilgiye daha fazla sahip olan, daha güçlüdür. 18. yy'da güçler dengesi, ülkelerin toprak, nüfus ve tarımına dayalıydı; bu sebeple Fransa bu konuda öndeydi. 19. yy'da endüstriyel kapasitesi sayesinde İngiltere öne geçmiş ve daha sonra Almanya baskınlığı ele geçirmiştir. 20. yy'da bilim ve nükleer fizik alanındaki gelişmeler, ABD ve SSCB'yi (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) güçlü kılmış 21. yy'da ise gücün en önemli kaynağı ve belirleyicisi bilgi teknolojisi olmuştur (Keohane ve Nye, 1998:87).

Günümüz sisteminde yeni aktörlerin ortaya çıkışının yanı sıra sistem ve ilişkilerin yapısında da değişiklikler olmuştur. Realist yaklaşımın hâkim olduğu aktörlerin serbestçe hareket ettiği, politikaların sadece ulusal çıkar düşünülerek oluşturulduğu, ve istendiği zaman askeri güç uygulandığı, diplomasinin kamuoyu desteğinden uzak, tamamen devlet kontrolünde olduğu bir dünya sistemi artık hakim değildir.

Soğuk savaşın ardından ABD, çok güçlü bir askeri güce sahip, ekonomisi dünyada en güçlü olan ve kültürünü dünyaya nüfuz ettirebilmiş bir ülkeydi. Soğuk savaşın bitimini takip eden yıllarda izolasyonist bir politika sergileyen ABD, bu kadar güçlü olmasına rağmen özellikle 9/11 saldırılarından sonra tek başına hareket edemeyeceğini anlamış, yumuşak gücünü daha aktif kullanmaya başlamıştır (Zahran ve Ramos, 2010:15). ABD'nin dış politikasında sergilediği diğer bir davranış biçimi ise zaferin vermiş olduğu bir galibiyetti. Fakat 11 Eylül saldırısından sonra bu davranış biçimini de değiştirmiş sistemdeki karşılıklı bağımlılığın esas olduğunu idrak etmiştir. Bu anlamda diğer devletlerin terörizme karşı desteğini beklemiş, haklılığını, davasını ve yaptıklarının meşruluğunu dünyaya kabul ettirmek için uğraşmıştır. Aynı şekilde diğer süper güçler de dâhil olmak üzere, uluslararası sistemde ki bütün devletler politikalarını meşrulaştırmak için uğraşır, kendilerini dünya kamuoyunda haklı göstermek için politikalar geliştirir ve destek bekler.

İletişim ve bilgi akışının kolaylaşmasıyla beraber aktörlerin imaj kaygısı da gündeme gelmiştir. Uluslararası imajı sağlamak dış politikada önemli bir unsur haline

dönüşmüştür. Bu noktada ise medya önemli ölçüde öne çıkmaktadır. Medyayı en iyi kullanabilen, kontrol edebilen kurumlar önemli güçler elde etmektedir. Bazı dış politikaları, askeri ve güvenlik kaygılarından çok, imaj kaygısıyla şekillendirmektedir.

Uluslararası politikada gücün üçüncü boyutunu içeren yumuşak gücün kullanımı, meşruluk ve rıza unsurlarını içermesi bakımından hem daha etkin, hem de daha kalıcı sonuçlar sağlamaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki artış, güç politikalarını, meşruiyete dayandırma zorunluluğu getirmiş, aksi durumda ise izlenen politikaların başarısız olma durumu söz konusu olmuştur.

Gücün ikinci ve üçüncü boyutuyla en çok ilgilenenler Neoliberaler ve konstruktivistler olmuştur. Neoliberaler, devletler arasında özellikle ekonomik konularda karşılıklı bağımlılığın arttığını ve devletlerin gücün askeri boyutundan ziyade ekonomik boyutuna ağırlık verdiğini savunmaktadır. Gücün kaynakları arasında bulunan askeri güce olan uygulamaların, azaldığını savunmaktadırlar. Neoliberalere göre güç sıfır toplamlı olarak işlememektedir (Bozdaloğlu ve diğerleri, 2004:65). Neoliberalerin öncüleri olan Nye ve Keohane, değişen uluslararası ortamda en önemli etkileşim tarzının karşılıklı bağımlılık ilişkisi olduğunu ortaya koyarlar. Karşılıklı bağımlılık ilişkisi ise her iki tarafın da kazanç sağladığı durumlardır. Bu bağlamda dünya politikasında da değişiklikler söz konusu olup, ilişkilerde işbirliği boyutu önem kazanmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak Keohane işbirliği yaratılmasının önemli bir siyasi süreç olduğunu ve karşılıklı bağımlılık ilişkileri içerisinde maliyetlerin artmasıyla birlikte, aktörlerin işbirliği yaratmayı çıkarlarına uygun gördüklerini belirtmektedir (Eralp, 2005:150). Bu durum devletlerin çok sayıda siyasal ve sosyal bağlarla birbirine bağlandığı, güvenlik ve şiddet kavramının önemini kaybettiği bir durumdur. Bu karşılıklı bağımlılık ortamında güç elde edebilmek için sorunlar arası bağlantı, gündem belirleme, kamuoyu, medya, ulus ötesi ve hükümetler ötesi bağlantıların kullanılması gerekmektedir. Çıkar çatışması olmadan da güç kullanılabilir, bu sebeple güç, başkalarının izlediği politikaların yarattığı maliyetlerden, hareket değişikliği yaparak kendi istediklerini yapabilmektir.

Konstruktivistler ise kolektif kimliklerin kurulmasını ve çoğulcu güvenlik anlayışının olması gerektiğini savunmaktadır. Bu anlamda güvenlik toplumlarının sosyal inşası konstruktivistler için önemli bir çalışma alanıdır. Belli normları paylaşan ve ortak bir kimlik geliştiren devletler, askeri güç kullanmak zorunda kalmazlar ve bu sistemde

işbirliği esastır. Bunun yanında devletlerin sosyal normları, belli değerleri ve kurumları, paylaşımları gereken uluslararası toplum olarak görmektedir. Uluslararası ve ulus aşırı bilimsel kurulların veya toplulukların sağladığı bilginin, ülkelerarası işbirliğinin oluşmasına katkıda bulunduğunu savunmaktadırlar. Bu işbirliğinin özellikle devlet adamlarının öğrenmesi veya ikna edilmesi yoluyla yapılması gerekliliğini savunurlar. Devletlerin davranışlarını şekillendiren temel unsur fikirler ve çıkarlardır. Çıkar kavramını ise realistler gibi somut bir kavramdan ziyade, fikir ve kanılarla ilişkilendirmektedirler. Çıkarlar objektif olarak var olamazlar; fikirler ve kanılara göre şekillenmektedirler. Gücün maddi unsurları ise bu çıkarlar doğrultusunda anlam ifade etmektedirler. Örneğin bir ülkenin sahip olduğu geniş toprakları, askeri olanakları veya doğal kaynaklarının bir güç unsuru olup olmadığı, o ülkenin sorunları algılayışı ve bunlarla ilgili kanılar ve fikirler bağlamında bir anlam ifade ederler.

Konstrüktivistler, gücün kaynaklarını zaman içerisinde bulunan sisteme ve aktörlere göre değerlendirir. Örneğin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra askeri gücün uygulanabilirliğinin göreceli olarak azaldığını, ekonomik ve soyut kaynakların öne çıktığını savunmaktadırlar. Soğuk Savaş'ın galibinin de askeri güç uygulamadan kazanmış olması bunun bir kanıtı olarak gösterilir.

Konstrüktivistler, yumuşak güce yakın olan düşünceler ve normlarla ilgilenmiştir. Gücün, kaynakları açısından yumuşak olmasının gerekliliğini savunmakta ve karşılıklı bağımlılığı öne çıkarmaktadırlar. Bu bağlamda neoliberallerle aynı düşünceye sahiptirler. Uluslararası kurallar, normlar dâhilinde ülkelerin iletişiminin ve işbirliğinin esas olduğunu savunmaktadırlar (Rothman, 2011:50). Fakat konstrüktivistlerin güç tartışmaları dış politikada yeni bir güç konsepti oluşturmayı başaramamıştır.

1.2.3 .Yumuşak Güç Stratejisi Nedir? Yumuşak Gücü Kimler, Nasıl Kullanır?

Gücün her ne kadar genel geçer bir tanımı olmasa da, güç kavramı basit olarak, bir aktörün başka aktörün davranışlarını değiştirebilme ya da nüfuz edebilme yeteneğidir (Mustonen, 2010). Devletler güvenliklerini sağlamak, tehlikelere karşı koymak ve istedikleri sonuçları elde edebilmek için askeri güçlerini kullanırlar. Ekonomik gücü kullanmak da çoğu zaman, aynı şekilde basit ve sonuçları kısa zaman alan bir güç kullanımudur. Fakat yumuşak gücü kullanmak zor, zaman isteyen ve alıcı izleyicilerin kabul etmesine bağlı olan bir iştir. Yumuşak güç kaynaklarını kullanmak, sert güç

kaynaklarını kullanmaktan daha yavaş, daha yaygın ve ağırdır (Nye, 2005:100-101). Fakat yumuşak gücün kullanımının başarılı olduğu hallerde elde edilen kazanç da daha kalıcı ve uzun sürelidir.

Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber Sovyet Blok'unun çökmesi ve iki kutuplu sistemin ortadan kalkması, yeni güç merkezleri ve ilişkilerin meydana gelmesi, ulus-devlet kavramının doğasının değişmesi ve uluslarüstü, hükümet dışı aktörlerin meydana gelmesiyle (Deane, ve Harlow, 2008:1-2), yumuşak güç kavramı önem kazanmış ve aktörler tarafından sıkça başvurulan bir yöntem olmuştur. Yumuşak gücün gelişmesinin diğer önemli sebeplerinden biri de 11 Eylül saldırılarının ardından ABD'nin başı çektiği Afganistan ve Irak saldırılarının başarısızlığı olmuştur (Nye, 2005). Sert gücün tek başına yeterli olmadığı, uluslararası meşruiyet ve rızanın gerekliliği daha fazla fark edilmiş ve böylelikle yumuşak gücün gelişiminin temel problem sorusu, ABD'nin kendisiyle ilgili ne satması (yayması, nüfuz etmesi) gerektiği olmuştur (Deane ve Harlow, 2008:4-5). Uluslararası gündemin küresel terörizmle yankılanması ve bu bağlamda demokrasinin gerekliliğinin ön plana çıkması da yumuşak gücün önem kazanmasının diğer etkenlerinden biridir. Dünyanın süper gücünün, sahip olduğu sert gücünün büyüklüğüne rağmen başarısız olması, bu süper gücü ve diğer aktörleri de bu konuyla ilgili düşünmeye zorladı. Aktörler, başkalarının hareketlerini istedikleri yönde değiştirebilme ve etkileyebilme konusunda, günümüz dünyasında sert gücün yeterli olmadığı sonucuna varmalarına ve yumuşak güç kullanımının gündeme gelmesine neden olmuştur (Nye, 2003).

Daha önce de değindiğimiz gibi, kültür ve tarih, değerler, devletlerin izledikleri iç ve dış politikalar, kurumlar, ekonomik gelişmişlik, bilim, sanat ve edebiyatta ilerlemişlik gibi unsurlar, yumuşak gücün önemli kaynakları arasında sayılmaktadır (Kalathıl, 2011). Dış politikada bu kaynakları kullanarak yumuşak güç stratejisi izlemenin belirli birtakım yolları vardır. Küresel veya bölgesel norm olabilecek statüde değerlere sahip olmak ve bunları yaymak, tanınmış ünlüler ya da kahramanlar vasıtasıyla mesajlar iletmek, ulusal veya küresel olmak üzere, çekiciliği olan söylemler yapmak bunların sadece birkaçıdır (Lee, 26.09.2011:9-10). Her ülke bir takım yumuşak güç kaynaklarına sahiptir ve ülkeler bu kaynakları vasıtasıyla kendilerine uygun yumuşak güç stratejisi geliştirirler.

Alıcı ülkeye nüfuz sağlamak asıl amaçtır ve bu sebeple karşı tarafa olumlu mesajlar iletmek öncelikli hedeftir (Kroening ve diğerleri, 2010). Devletlerin davranışları alıcı tarafın düşüncelerinde olumlu ya da olumsuz izlenimler bırakmakta ve yapılan araştırmalara göre cezbedici mesajların, alıcının düşüncesini olumlu yönde değiştirmesini sağladığı görülmüştür. Yumuşak gücün başarılı olmasındaki etkenler gönderilen mesajın kaynağı, mesajın içeriği ve alıcı taraf, bu etkenlerdir. Bu sebeple yumuşak güç kullanılırken, devlet, sahip olduğu yumuşak güç kaynağını, bazı alıcı ülkeler için kullanabilirken, bazıları için ise kullanamamaktadır ki, alıcı ülkenin ilgi alanı bu noktada önem teşkil etmektedir (Kroening ve diğerleri, 2010:415).

Her ülkenin kendine göre yumuşak güç stratejisi olduğu gibi Geun Lee'ye göre genel olarak başvurulan yumuşak güç stratejileri şunlardır:

- Güvenlik ortamının genişlemesi için ülkelerin kendi imajlarını yaratması veya manipüle etmesi. Örneğin Japonya ve Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yayılmacı ve vahşi görünümlü imajlarını düzeltmek için daha barışçıl politikalar sergilemeleridir. Almanya'nın diğer Avrupa ülkeleriyle bütünleşmesi ve Japonya'nın Asya bölgesinde tehdit oluşturmamak için askerileşme harcamalarının azaltılması ve kendi kendini kısıtlaması gibi...
- Başkalarının imajını zedeleme yoluyla alıcı ülkelere destek sağlama. Örneğin ABD'nin Sovyet Rusya'sını 'düşman imparatorluğu', İran, Irak ve Kuzey Kore'yi ise 'şeytan üçgeni' olarak adlandırması...
- Ağ etkisi stratejisi olarak adlandırdığı strateji ise, bir ülkenin alıcı (hedef) ülkelerin de alışkın olduğu, başka bir deyişle kabul ettiği normlar, hareket davranışları yaymaktır. Örneğin ABD'nin İngilizce dilini evrenselleştirmesi, ülkelerin neoliberal, demokrasi unsurlarını kullanmaları
- Kahraman ve ünlülerin kullanılması stratejisi: Dünyaca tanınmış bu ünlülerin hükümetleriyle işbirliği içerisinde evrensel değerlere uygun modeller oluşturmaları, yorumlar yapmaları ve örneğin yardımda bulunmaları (Lee, 26.09.2011:9-10)...

Yumuşak güç kavramı ortaya atılmadan önce de tarihte ülkeler yumuşak güce başvurmuşlardır (Nye, 2005). Örneğin Fransa kültürünü tüm Avrupa'da tanıtmış Fransızca dilini diplomasi dili haline getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın olmasıyla

beraber ülkelerin birçoğu davalarının propagandasını yapmak için ofisler oluşturmuştur. ABD ve SSCB soğuk savaş dönemi boyunca ideolojilerini yaymak ve hedef ülkeleri yanlarına çekmek için ekonomik kartlarını kullanmış, karşı tarafın imajını olumsuz ve/veya kendi imajlarını olumlu yönde lanse etmek için çalışmalar yapmışlardır.

Yumuşak güç kullanımında devletlerin sıkça başvurduğu yöntemlerden birisi kamu diplomasisidir. Kamu diplomasisi alanında uzman İngiliz Mark Leonard, kamu diplomasisi kavramını üstü kapalı bir propaganda olarak gören şüphecilerin sorunu kavrayamamasını dile getirmektedir (Nye, 2005:107). Kamu diplomasisi konusunda esas olan, bilgiyi iletmek ve olumlu imajı pazarlamaktır. Bunun yanında da devlet politikaları için uygun zeminin hazırlanması açısından uzun vadeli ilişkilerin kurulması şarttır (Nye, 2005). Kamu diplomasisinin ilk boyutu yerel ve dış politikaların genel durumunun açıklanmasıdır. Bu çerçevede sadece yerel basın değil aynı zamanda yabancı basın hedef alınmalıdır. İkinci boyutu, siyasi ve reklam kampanyalarında stratejik iletişimlerin yapılmasıdır. Kamu diplomasisinin üçüncü boyutu ise ülkelerin sıklıkla başvurduğu, burslar, değişim programları, staj, seminerler, konferanslar ve medya kanallarına ulaşım yoluyla uzun süreli ilişkiler geliştirmektir. Kamu diplomasisi bir ülkeye çekici bir imaj yaratırken o ülkenin istediği sonuçları elde etmesi olasılığını arttırmaktadır.

Devletler hedef ülkelerin gözünde imajlarını olumlu yönde arttırmak için, ekonomik kalkınmaya destek programları düzenlemekte, dış politikalarında yapıcı, aktif bir strateji izlemektedir. Kamu diplomasisine doğru yönde harcamalar yapan ülkelerin imajları olumlu yönde artmakta, bu da istedikleri sonuçları elde etme olasılıklarını arttırmaktadır. Edebiyat, sanat, eğitim konusunda devlet tarafından verilen destekler, iyi oldukları herhangi bir alanda yapılan harcamalar ve bunun dünyaya tanıtılması bir diğer yumuşak güç stratejisidir. Örneğin Avrupa'nın futbolunun bütün dünyada oynanması Avrupa'nın yumuşak gücünün bir göstergesidir. Devletlerin kültürel ve politik işbirliği, çok yanlı işbirliğini tercih etmeleri, burslar, değişim programları, staj, seminerler, konferanslar ve yabancı kamuoyuna ayrılan fon, yumuşak güç kullanım yöntemleridir.

Somutlaşması açısından yumuşak gücü kullanmış bazı aktörleri ve uygulamalarına değinmek faydalı olacaktır. Örneğin ABD'nin dilini yayması, Amerikan müzik ve filmlerinin dünyada yaygınca tanınması, sağladığı değişim programlarıyla çoğu ülkeden

birçok öğrenci alması ve bunun gibi daha çoğaltılacak yumuşak güç kullanımları mevcuttur. Fakat ABD'nin de yumuşak gücünü zayıflatan etkenler bulunmaktadır. Örneğin ülkede ölüm cezası, silah kontrol yasalarının olmayışı, diğer ülkelerde çekiciliğini azaltmaktadır. George Bush'un Irak saldırısı, başlı başına başarısız bir sert güç kullanımı olmasının yanında, başarısız bir yumuşak güç kullanımına da örnektir. Kendi içinde yaşadığı sosyal ve siyasi sorunlar, ABD'nin güvenli bir ülke olmadığı imajı ve daha fazlası da bunlara eklenebilecek örneklerdir.

SSCB'nin soğuk savaş dönemi boyunca ülkeleri Komünist Blok'a çekmek için uyguladığı kampanya yumuşak güç kullanımınıdır. SSCB üst kültürünü, radyo ve televizyon yayıncılığını geliştiren ve Batı hakkında olumsuz imajlar veren, antinükleer protestoları, barış hareketlerini ve gençlik kuruluşlarını koruyan aktif bir kamu diplomasisine büyük paralar harcamıştır (Nye, 2005:77).

Avrupa'nın sanatı, müziği, tasarımları, modası ve yemekleri tüm dünyada kültürel çekicilik unsuru olmaya devam etmektedir. Fransa, Fransız medeniyetini dünyaya yaymak için her yıl 1 milyar dolar civarı harcama yapmaktadır (Nye, 2005:79). Fransa'nın Paris kenti dünyada kültürel, felsefi ve entelektüel şehir olarak ünlü olmaya devam etmektedir. Bu açıdan turist çekme konusunda Fransa, ABD'nin önündedir (Nye, 2005:80). Avrupa Birliği, Avrupa'nın yumuşak güç açısından en önemli oluşumlarından biridir. Çoğu ülke AB'ye (Avrupa Birliği) girebilmek için büyük çaba harcamaktadır. Bunlara en iyi örnek olan ülke Türkiye'dir.

Yumuşak gücü sıkça kullanan diğer ülkelerden bazıları da Çin ve Japonya'dır. İkinci Dünya Savaşı sonunda büyük bir yenilgi alan ve yeniden askeri bir güce dönüşmesi yasal olarak yasaklanan Japonya'nın, 1945'ten itibaren uluslararası ilişkilerdeki rolünde belirleyici unsur yumuşak gücü olmuştur. Ağır bir yenilgiden sonra Japonya'nın hızla kalkınması birçok gelişmekte olan ülke için örnek olarak gösterilmektedir. Ayrıca Japon teknolojisinin üstünlüğü de bütün dünyada kabul görmüş bir gerçektir. Japonya'nın Afrika kıtasına yaptığı kalkınma yardımları da Japonya'nın bir diğer yumuşak güç kullanımına örnektir. Farklı bir kültüre sahip olan Japonya bu kültüre olan ilgiden yararlanmak isteyen Dışişleri Bakanlığı, Japon kültürünü dünyada tanıtmak amacıyla kurulmuş olan Japon vakfı ile işbirliği içerisinde kültürel değişim programları yürürlüğe koymuştur (Akçadağ, 2010:5). Ekonomik gücüyle büyüyen Çin'in de bütün dünyada

yumuşak gücü artmakta, nüfuzu yükselmektedir. Yumuşak güç kavramı, Çin'in uluslararası ve dış politikasında resmi ve popüler söylemlerinde, farkedilir bir şekilde görülmektedir (Mingjiang, 2008:288). Çin'in yumuşak güç kullanımında en fazla başvurduğu yol, dış yardımlar, ekonomik ve kültürel etkileşimlerdir. Çin'in karakteristik yumuşak güç kullanımı, güney Asya ülkeleriyle ekonomik diplomasi ve yumuşak güç kaynaklarının birleşimiyle, örneğin, turizm, ticari yatırımlar ve kalkınma işbirliğidir (Mustonen, 2010).

Türkiye de orta büyüklükte bir devlet olarak, yumuşak güce başvuran aktörlerdendir. Batıdan, Ortadoğu'dan farklı ama aynı zamanda benzer kültüre sahip olan Türkiye, kültürünü yayma, dış politikasında yapıcı, aktif ve çok yanlı bir strateji ve ekonomik kalkınma işbirliği kartlarını kullanarak yumuşak gücünü kullanmaktadır. Kültürel ve tarihi yakınlık bulunan bölgeler olan Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya bölgesine yoğunlaşan Türkiye'nin, küresel terörizmin de gündemde olduğu ve Ortadoğu'da yaşanan Arap Baharı çerçevesinde yumuşak güç stratejileri bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin çevresindeki sorunlarla ilgilenmek ve düzen- kurucu bir rol üstlenmek Türkiye'nin yumuşak güç stratejisi olarak gösterilebilir (Oğuzlu, 2011). Aynı şekilde diğer büyük aktörler olan ABD, Çin, soğuk savaş döneminde SSCB gibi birçok aktörlerin başvurduğu ekonomik yardımların da yumuşak güce örnek teşkil etmesi sebebiyle Türkiye'nin bu yöndeki ekonomik-insani yardımları göze çarpmaktadır. Türkiye'nin üstlendiği düzen-kurucu rol ve ekonomik-insani yardımlar, Lee'nin 'kendi imajını yaratma veya manipüle etme' stratejisi ve düzen-kurucu rolünün 'ağ etkisi stratejisine' örnek teşkil ettiği görülmektedir.

BÖLÜM 2. TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜÇ POTANSİYELİ VE MEVCUT YUMUŞAK GÜÇ KAYNAKLARI

Soğuk Savaş dönemi boyunca NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) içerisinde yer alan ve ABD yanlısı politika izleyen Türkiye’nin, Soğuk Savaş sonrası dönemde, diğer bütün devletlerin politikalarında olduğu gibi, dış politikasında, iç ve dış etkenlerden dolayı büyük değişimler yaşanmıştır. TDP’da diğer devletlere oranla daha büyük bir değişim yaşanmıştır ki 11 Eylül sonrası dönem olan ‘küresel terörizm’in gündemde olduğu bir dönemde, Türkiye’nin stratejik konumu daha farklı bir öneme sahip olmuş, dolayısıyla TDP’da da bu yönde değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir.

Soğuk Savaş’ın bitimiyle değişen dünya şartlarında, Türk dış politikasının bir dönüşüme girdiği, karşılaşılan tehdit ve fırsatlar nedeniyle, Soğuk Savaş döneminde izlenen tek yanlı politikadan çok yanlı politikaya ve karşılıklı bağımlılık esaslı bir politikaya yöneldiği gündeme gelmiş ve bu tartışma konusu olmuştur (Duran, 2009:387). Bu kapsamda, Türkiye’nin eksen değiştirdiği, Avrupa hedefini bir kenara bırakıp ‘Ortadoğululaştığı’ söylemleri gündeme gelmiştir.

Soğuk Savaş’ın bitiminin ardından ve AKP hükümetinin iktidarı ele almasıyla beraber TDP’da değişim yaşandığı ortadadır. Bu değişim uluslararası sistemde, değişen dengelerde ve Türkiye’nin de kendi içinde yaşadığı değişimlerin bir sonucu olarak meydana gelmiştir. Her ülkenin, mevcut koşullar nedeniyle izlediği dış politika gibi, TDP da kaçınılmaz olarak değişmiştir.

Uluslararası sistemde olan değişim ve tek yanlı politikanın yerini çok yanlı politikaya bırakması, karşılıklı bağımlılık esasına dayalı bir sistemin oluşmasıyla, ‘güç’ olgusu da değişmiş ‘yumuşak güç’ kavramı önem kazanmıştır. Sert güç, eskisi gibi olmazsa olmazlardan olmaya devam ederken, yumuşak güç kavramı ön plana çıkmıştır.

Her ülkenin yumuşak güç kaynakları mevcuttur, fakat bazı ülkeler bu kaynakların farkında olduğu gibi bazılarıysa bu kaynakları gerektiği ölçüde kullanamamaktadır. Türkiye, bulunduğu jeopolitik konum, sahip olduğu kültür ve tarih, Askeri gücünün ihtişamı ve değerleri itibariyle, zengin yumuşak güç kaynaklarına sahiptir.

Türkiye'nin ekonomik durumu, Soğuk Savaş dönemindeki ve savaşı izleyen yıllardaki gibi zayıf değildir. İthalat ve ihracat artmış, ticaret hacmi genişlemiş, girişimcilerin de önceki dönemlere kıyasla kendilerine olan güveni artmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi teknoloji ve iletişim araçlarında ilerleme yaşanmıştır. Bu vasıtaıyla medya da ilerlemiş, dolayısıyla medyanın gücü de artmıştır. 1980'lerde olan medya sınırlaması 'tamamen olmasa da', o dönemlere oranla, büyük ölçüde özgürleşmiştir. Türkiye'de günümüzde yaklaşık 200 TV kanalı ve 1000 radyo kanalı yayın vermektedir (Altınay, 2008). 1980'lerde İstanbul ile Newyork arasında aktarmasız uçuş bulunmazken, şimdi ise Newyork ve dünyanın birçok şehrine, aynı ülke içinde seyahat edercesine kolaylaşmıştır. Dolayısıyla, Türkiye'de turizm, ticaret, kültür alışverişi, eğitim ve buna paralel olarak birçok alanda gelişim yaşanmıştır.

Türkiye, zengin yumuşak güç kaynaklarına sahiptir ve bulunduğumuz durum itibariyle, henüz çok fazla yol kat etmemiş olsa da, bu yönde adımlar atılmış ve atılmaya devam edilmektedir. Türkiye'nin yumuşak gücü denilince akıllara öncelikle Ortadoğu Coğrafyası ve daha sonra Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya gelmektedir. Bu doğru bir tespittir. Yumuşak güç, nüfuz etmeye yönelik, cezbetme ve rızaya dayalı bir güç çeşididir. Dolayısıyla devletlerin yumuşak güç uygulayabildiği alanlar, bölgeler mevcuttur. Türkiye'nin de yumuşak gücünü uyguladığı ve uygulamaya elverişli olduğu bölgeler; Ortadoğu, Kafkaslar, Balkanlar ve Orta Asya'dır. Bunun sebebi ise açıktır ki, Türkiye'nin bu ülkelerle birbirine çok yakın kültür, tarih ve coğrafyaya sahip olması nedeniyle, bu ülkelerin Türkiye'ye ve Türk insanına sempatiyle bakması ve bu vasıtaıyla karşılıklı ilişkiler, yardımlaşma ve dayanışmanın bu ülkelerle daha fazla olmasıdır.

Türkiye'nin son dönem dış politikası, Ahmet Davutoğlu'nun dışişleri bakanlığı görevini üstlenmesiyle beraber, bu yönde değişim yaşamıştır. Davutoğlu'nun dış politika esaslarının kısaca özetlersek eğer:

1. İç politikada güvenlik ve demokrasi arasında hassas bir denge kurmak
2. Komşularla sıfır problem ilkesini izlemek
3. Balkanlar, Ortadoğu Kafkaslar ve Orta Asya ile ilişkilerin yakın tutulması
4. Uluslararası ilişkilerde aktif rol üstlenen, barış kurucu ritmik bir dış politika takip etmek

5. ABD ve AB başta olmak üzere diğer küresel aktörlerle rekabete dayalı değil, tamamlayıcı, çok boyutlu dış politika izlemek (Duran, 2009:391).

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu; dış politikanın, Osmanlı'nın bıraktığı tarihi miras, Türkiye'nin sahip olduğu coğrafyanın, kültürünün ve jeopolitik öneminin göz önünde bulundurularak daha geniş yelpazeyle izlenmesi gerektiğini ve Türkiye'nin uluslararası alanda hareket kabiliyetinin daha serbest olabilmesi için, komşularla problemlerin mümkün olduğunca en aza indirilmesinin ön koşul olduğunu savunmaktadır (Davutoğlu, 2009).

Türkiye'nin son dönemler, Ortadoğu'da yumuşak güce sahip olduğunu savunanlar vardır. Türkiye mevcut dış politika ışığında Ortadoğu ile ilişkilerini yakın seviyede tutmaya çalışmakta, sorunlara ilgilenmekte ve arabulucu bir politika izlemektedir. Türkiye, liberal ve demokrasisiyle de Müslüman ülkelere model ülke olduğu yönünde kanılar mevcuttur. Diğer taraftan, Türkiye'nin Ortadoğu'da İsrail ile ilişkileri düzgün seviyede olan tek Müslüman ülke olmasından dolayı, bölgede tehdit unsuru olarak görüldüğünü savunan düşünceler de vardır (Altınay, 2008). Fakat Arap medyası, Türkiye'nin Ortadoğu'da ilgi uyandırdığını işaret etmektedir. El Cezire'de yabancı haber kanalı olarak, Washington'dan sonra Ankara haber kanalının gelmesi bunun bir göstergesi sayılabilir. Türkiye'den futbol maçlarına, Türk dizilerine, magazin programlarına, Türk oyuncu ve modellerine duyulan ilgi de, Türkiye'nin Ortadoğu'nun pozitif yönde ilgisini çektiğini, cezp ettiğini kanıtlamaktadır.

İştar Gözaydın gibi bazı yazarlarsa Türkiye'nin bu coğrafya üzerinde 'din' unsurunu kullanarak yumuşak güç elde ettiğini savunmaktadır (Gözaydın, 2010). Türkiye'nin Avrupa'da bulunan Müslüman Diaspora'nın ve Ortadoğu'nun Müslümanlarıyla, Müslümanların kurduğu çeşitli kuruluşlarla, iyi ilişkiler oluşturup, desteklerini sağlayabileceğini savunmaktadır. Dinin uluslararası ilişkiler alanında, tarihte önemli bir unsur olduğu bilinmektedir. Günümüzde ise uluslararası politikada din unsuru ön planda olmasa da, etkisi inkâr edilmemesi gereken bir husustur.

Türkiye'nin yumuşak güç potansiyelini, son dönem ve cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren, geçmiş dönem olarak inceleyen Tarık Oğuzlu; geçmiş dönemlerde Türkiye'nin daha çok sert güçle öne çıktığı, yumuşak gücünü zayıflatan nedenleri ortaya koyarak açıklamıştır (Oğuzlu, 2007). Türkiye'nin Kemalist mirası, ordunun cumhuriyet

yapısındaki rolü, Türkiye'nin coğrafyası ve çevresinde gelişen bir takım faktörlerin, Türkiye'yi bir sert güç olarak öne çıkardığını savunmuştur. Soğuk Savaş döneminde ise Türkiye'nin yumuşak ve sert gücünün Batı ile olan ilişkileri doğrultusunda şekillendiğini belirtmiştir. Son dönem Türkiye'nin yumuşak gücünün yükselmesinin nedenlerini de, iç ve dış faktörler olarak iki kısımda incelemiştir. İç faktörlerden öncelikle askeri-sivil ilişkisinin değişiminin, bu dönüşüme katkıda bulunduğuna dikkat çekmiş, İslam'ın Türkiye'de ideolojik ya da politik olmamasının, fakat kültürel olmasının etkili olduğunu belirtmiştir. Laikliğin temellerinin doğru olmasının, modernleşme amacıyla batıyı örnek almasının, geçmişinin aksine batı ile dostluk ilişkileri yürütmesinin, Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçısı olduğu için batı ile doğu arasında ilişkileri kurmanın sorumluluğunu üstlenmiş olmasının, etkili olduğunu belirtmiştir.

Oğuzlu'ya göre dış faktörler ise, Türkiye'nin modernleşme sürecinin, AB'ye üye olmasıyla beraber, Ortadoğu'nun, batıyla barışmasına yardımcı olabileceği düşüncesi olmuştur. Türkiye'nin modernleşme sürecinin, küreselleşmeye ayak uyduramamış Ortadoğu'da örnek olarak görülerek çekicilik yaratması etkili olan faktörlerden bir diğeri. Son dönemler, hızla artış gösteren modern liberal İslamcılar, Müslümanlığı doğru yaşayan bir ülke olarak Türkiye'nin, radikal İslamcılarla mücadelesini haklı kılması bir diğer faktör olarak gösterilmiştir.

Türk dış politikasının çağdaş değerlere sahip olması, demokrasiyle yönetilmesi, serbest piyasa ekonomisi ve insan haklarını ön planda tutması, yumuşak gücünü arttıran hususlardır (Keyman, ?). Türkiye'nin Mevcut değerler sistemi, Müslüman bir ülke olması ve bulunduğu coğrafyada doğu ile batı arasında, deyim yerindeyse, her iki tarafın da dilinden anlayan bir ülke olma özelliği Türkiye'nin yumuşak gücünü arttıran etmenlerdir. Türkiye, bu özel durumu değerlendirerek, mevcut şartlar sağlandığında, yumuşak güç kullanma olanağına sahiptir. Türk dış politikasının temelini oluşturan 'yurtta Sulh cihanda sulh' ifadesi, Türkiye'nin politikasının ne yönde olduğunu açıkça göstermektedir. Bu ilkeyi ortaya koyan Atatürk'ün "Bir kere daha tüm dünyaya ifade etmek isteriz ki, biz uluslararası hukuk ve kuruluşlarla uyumlu bir biçimde yaşamak isteyen uygar bir toplumuz" cümlesi ve " Savaş kaçınılmaz olmalıdır; bir ulusun hayatı söz konusu olmadıkça savaş bir cinayettir" sözleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin devraldığı

zihniyeti ve barışa yönelik olan bakış açısını açıkça ortaya koymaktadır (TSK, 04.01.2012).

Türkiye'nin zengin yumuşak güç kaynaklarının en önemli olanlarını, kültürü ve tarihi, değerler ve politikası, jeopolitik konumu, gelişmiş ekonomik kapasitesi, cezbedici unsur olarak askeri gücünü ve kurumlar olarak, TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı), Yunus Emre Vakfı ve Kızılay'ı sıralamak mümkündür.

2.1. Kültür ve Tarih

Bir devletin tarihi ve kültürü yumuşak gücünün yanı sıra dış ve iç politikasını, uluslararası sistemdeki yerini ve saygınlığını büyük ölçüde etkileyen etmenlerdir. Yumuşak güç kavramını ortaya atan Joseph Nye ve bu alanda çalışma yapmış birçok yazar da, bir ülkenin kültürünün ve tarihinin; yumuşak gücünün temel kaynaklarından olduğu görüşündedir. Nye; bir ülkenin kültürünün, evrensel değerler içerdiği ve politikaları başkalarının da paylaştığı değerlere ve çıkarlara hizmet ettiğinde yarattığı sorumluluk ve çekicilik ilişkileri sebebiyle, istediği sonuçları elde etme olasılığını arttırdığı vurgulayarak, önemini dile getirmiştir (Nye, 2005:20).

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi Büyük Hun İmparatorluğu'na kadar eski bir tarihe dayanmaktadır. Tarih boyunca toplam 16 Türk İmparatorluğu kurulmuş ve son imparatorluk olan Osmanlı İmparatorluğu, Ortadoğu'dan Asya'ya, Balkanlar'dan Afrika ve Avrupa'ya kadar hükmetmiş bir imparatorluktur. Günümüz dünya sisteminde bu denli eski ve köklü medeniyetlerin uzantısı olan devlet sayıları az bulunmaktadır. Sanatı, estetiği, ilmi, bilimi, mimarisi, yönetim anlayışı, devlet teşkilatı ve ordusuyla Osmanlı İmparatorluğu, dünyaya yön vermiş önemli imparatorluklardan olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti de böyle bir tarih, kültürün yanı sıra çağdaş yönetim anlayışı, uluslararası hukuk ve insan haklarına saygılı değerler sistemine sahiptir.

Bu konuyla ilgili olarak Davutoğlu;

“Türkiye gerek bölge içi gerekse bölge dışı ülkelerden çok farklı ve kendine has özelliklere sahiptir. Uluslararası Türkiye ne bu sistemik unsurları ortaya çıkaran tarihi sürecin bir parçasıdır ne de bu sürecin sömürgeleştirdiği ülkeler grubuna dâhildir. Türkiye konjonktürel gerekçelerle ortaya çıkmış herhangi bir ulus-devlet de değildir. Aksine uluslararası sistemi oluşturan hâkim medeniyet ile asırlarca süren çok yoğun bir hesaplaşma sürecinin oluşturduğu tarihi mirasın eseridir” (Davutoğlu, 2009:66).

Cümleleriyle Türkiye'nin tarih ve kültürünün önemini net bir dille ifade etmiştir. Asırlar süren imparatorluk sürecinden sonra ulus-devlet kurulmuş, emperyalist, güçlü bir imparatorluk tarihi, eğitimi, dili ve kültürüyle, Müslüman-Osmanlı yanı ağır basan imparatorluğun ardından statükocu, batıcı ve milliyetçi olan cumhuriyet devleti kuruldu. Cumhuriyet dönemi bu dış politika, Osmanlı Devleti'nin son yüzyıllarına damgasını vuran bu tarihi mirasın sonucu oluşmuş reflekslerle, uluslararası mevcut koşulların gerektirdiği bir politika olmuştur (Davutoğlu, 2009). Bu ani dönüşüm ve değişimin ardından Türkiye; toplum ve devlet olarak toparlanması güç olmakla beraber, yeniden uluslararası sisteme adapte olmayı başarmıştır.

Türkiye bu sebeplerden dolayı, dinamik bir siyasi kültüre sahiptir. Batı Avrupa ve Amerika gibi daha az çeşitli ve istikrarlı bir yapıya sahip değildir. Fakat bu durum kısa dönemli düşünülünce, avantaj sağlarken uzun dönemde başka alternatiflerin yokluğundan dolayı, dezavantaj sağlayan bir durumdur. Türkiye'nin siyasi kültürü Ortadoğu ülkelerinden de farklıdır ki, seçimler bile Türkiye'de Mısır ve Irak'tan çok daha farklı yapılmaktadır (Davutoğlu, 2009). Bunların en önemli sebebi ise Türkiye'nin bulunduğu coğrafyanın geçmişte dünya ana kıtasının ana kavşak noktalarını içinde barındıran, eski ve uzun süre yaşamış bir medeniyetin merkezi olmasıdır.

Cumhuriyetin kurulmasının ardından, batıya yüzünü dönen Türklerin ilişkileri, öncelikle Avrupa karşısında zafer kazanmış bir düşman, daha sonra tamamlayıcı bir parça, sonra, hayran ve taklitçi ve son durumda, müttefik olarak yürümüştür (Aydın, 2003:309). Türklerin Batı ile olan ilişkileri başladıktan sonra, karşılıklı olarak etkileşim yaşanmıştır. Osmanlı imparatorluğu, etkilenmenin yanı sıra Avrupa'nın kaderini etkilemiştir. Avrupa'nın düşmanı olmakla beraber, uluslararası sistemde denge amaçlı olarak, bazı Avrupa ülkeleriyle müttefik olmuştur. Topraklarının bir kısmının Avrupa coğrafyası üzerinde bulunması ve Avrupa ile etkileşim halinde olması, Osmanlı İmparatorluğunu hem Avrupalı hem de Avrupa düşmanı yapmıştır. Günümüzdeki Avrupalı, ya da Avrupalı olmayan Türkiye tartışmaları da buradan başlamıştır (Aydın, 2003).

Avrupa ile olan geçmişinin yanı sıra Balkanlar, Ortadoğu, Orta Asya, Kafkaslarda bulunan tarihi ve kültürel geçmişinin, günümüzde de bu coğrafyalar üzerinde bulunan ülkelerde etkisi sürmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin bu ülkelerle Soğuk

Savaş dönemi boyunca, konjonktürel şartlardan dolayı pek de iyi olmayan ilişkilerinin, Soğuk Savaş sonrası dönemde düzelmesi, şaşırtıcı bir durum olmasa gerek... Türkiye'nin dış politikasının tarih ve kültür gibi güçlü bir yumuşak güç kaynağının etkin bir şekilde kullanılarak yürütülmesi, olması gereken bir durumdur.

2.2. Jeopolitik Konum ve Coğrafya

“Medeniyetler tarih sahnesine çıktıkları an ile tarih sahnesinin etken bir güç olarak belirlemeye başladıkları dönem arasında, kendi asli mekânlarından hareketle bir dünya algılaması oluşturlar” (Davutoğlu, 2009:97). Geçmişten günümüze medeniyetler ve buldukları coğrafya, birbirinden ayrı düşünülmemeyen iki kavramdır. Medeniyetlerin tarihi, kültürü, yaşantıları, kısacası benlikleri yaşadıkları coğrafyaya göre şekillenmektedir. Bireyler, bireylerin oluşturduğu toplumlar ve medeniyetlerin varlık bilinci ile oluşturulan ‘ben idraki’ mekân ve zaman algılamasından oluşmaktadır.

Toplumlar yaşadıkları coğrafi çevreyi, kültürel kapasitelerine göre, ihtiyaçları doğrultusunda yeniden inşa ederler. Bu düzenleme eyleminin gerçekleştirilmesi için de örgüt yapıları kurulur. Devlet de bu örgüt yapılarının kurulması aşamasından sonra oluşan bir kavramdır ve bunun da sonrasında devletler kendi çıkarlarını düşünmek esaslı olarak dış politikalarını geliştirirler. “Politika, güç ve ilişki kurarken ve gücün geliştirilmesi ile hedefe ulaşılması için uygulanacak hareket tarzlarını belirlerken, jeopolitikten yararlanır. Jeopolitik; coğrafyanın bütün türleri ve verileri ile aktifleşmesi, aktif olarak değerlendirilmesi şeklinde tanımlanabilir” (BÜSAM, 2009:2-5).

Türkiye çok çeşitli ülkeler arasında merkez konumda ve birçok kilit noktaların birleştiği bir yerde bulunmaktadır. Topraklarının %96’sı Asya, %4’ü Avrupa’dan oluşmasının bir sonucu olarak homojen bir yapıya sahip, hem Asya hem Avrupa ile yakın ilişkiler içinde bulunan ve değer taşıyan, jeopolitik ve jeokültürel bir öneme sahiptir.

Türkiye ABD, BDT(Bağımsız Devletler Topluluğu), AB ve Ortadoğu gibi dört güç merkezinin birleşme noktasında bulunmakla beraber NATO’nun en güney ve doğu sınırını teşkil etmektedir. Türkiye bunların yanı sıra AB ile İslam dünyasının temas noktası üzerinde bulunmaktadır. Bu sebeplerden dolayı Türkiye, gelişen dünya değerleri açısından bir sınırlar ülkesi olma kategorisine girmektedir. Böyle bir coğrafyada yaşamak tarihte de örnekleri olduğu gibi, çok zor ve bu coğrafya üzerinde yaşanan

herhangi bir değişiklik, bütün dünya ve bütün bölge güçleri için köklü sonuçlar yaratabilecek bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle Türkiye coğrafyasında, zayıf toplumların yaşama şansı yoktur (Tarakçı, 2003:146).

Türkiye sahip olduğu jeopolitik faktörünü, itibar ve pazarlık gücünü kuvvetlendirmek için, ittifak kurarak kullanmıştır. ABD'nin ve NATO'nun güvenlik şemsiyesi altında bulunarak, jeopolitik konumunu koz olarak göstermiştir. Soğuk Savaş'ı sona erdiren SSCB'nin dağılmasıyla beraber, ekonomi alanında, kültürel alanda ve politika alanlarında, küreselleşmenin devam etmesiyle, Türkiye'yi çevreleyen jeopolitik koşullarda değişimler yaşanmıştır (BÜSAM, 2009:34-35). Yeni kuvvet dengelerinin oluşması, Rusya'nın toprak kaybı ve bu bölgelerde oluşan boşluklar, Avrupa'da yeni siyasal oluşumlar, Orta Asya ve Kafkaslarda Türkiye ile etnik, tarihi ve kültürel bağları olan toplumların bulunması ve son dönemlerde Ortadoğu'nun istikrarsız bulunması gibi değişimler olmuştur.

Türkiye bu sebeplerden ötürü, hem zor bir coğrafyada bulunmakta, hem de fırsatlar değerlendirildiği ölçüde avantajları olan bir coğrafyada bulunmaktadır. Bu sebeple Türkiye'nin, uzun vadeli politikalar üretmesi gerekmektedir ki, bu da çok yönlü ve bağımsız olmayı gerektirmektedir.

Bir ülkenin yaşadığı coğrafya, jeopolitik konumu sabit bir veri iken, uluslararası sistemin değiştiği ölçüde, dengelerin ve stratejinin değişmesiyle, jeopolitik konumun kullanılması da değişmektedir. Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde, sistem ve dengelerin değişmesiyle beraber jeopolitik önemi de değişmiş, bu doğrultuda dış politikası da değişim göstermiştir. Türkiye, jeopolitiğinin dış politika stratejisi içindeki yerini yeniden yorumlamak ve yeni bir anlam kazandırmak durumundadır.

Cumhuriyetin kurulmasının ardından, jeopolitik konum, statükoculuk esasına dayanan bir politikayla kullanılmış, soğuk savaşın ardından, dış politikadaki yeri de farklılık arz etmiştir. Statükonun anlamı, mevcut koşulları korumaksa eğer, değişen uluslararası dengelerin doğrultusunda statükonun korunması gerekmektedir. Bu da Türkiye'nin jeopolitik konumunun bu yönde kullanılması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Artık TDP tek yanlı olmaktan öte, sahip olduğu güç kaynaklarını doğru kullanarak, karşılıklı bağımlılık çerçevesinde kullanma eğilimi göstermek durumundadır. Son dönem TDP'nin da bu yönde atılan adımlar olduğunu söylemek mümkündür.

Bu amaçla Davutoğlu, önem gösterilmesi gereken 3 bölgeden bahsetmektedir.

1. Yakın kara havzası: Balkanlar- Ortadoğu- Kafkaslar
2. Yakın Deniz Havzası: Karadeniz- Adriyatik- Doğu Akdeniz-Kızıldeniz- Körfez- Hazar Denizi
3. Yakın Kıta Havzası: Avrupa-Kuzey Afrika- Güney Asya- Orta Asya ve Doğu Asya (Davutoğlu, 2009:118).

Türkiye Jeopolitik konumunun yanı sıra, coğrafyası bakımından kendine özgü özellikleri olan, birçok ülkenin sahip olmak isteyeceği güzelliklere sahip bir ülkedir. Bu sebeple ülkemize her yıl turizm amaçlı olarak birçok turist gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin uluslararası imajının, kültür alışverişı ve doğal güzelliklerinin yansıtılmasıyla, olumlu yönde düzeltilmesi olanağı söz konusu olmaktadır.

Türkiye'nin sahip olduğu demografik ve coğrafi özelliklerinin, doğru ve olumlu bir şekilde yansıtılarak, potansiyel turistler gözünde, diğer ülkelerden ayırıcı özelliklerinin yansıtılması gerekmektedir. Dört yanının denizlerle çevrili olması, tabiatı ve tarihi mirası, kendine özgü kültürel özelliklerinin yanında, bunları değerlendirebilecek genç bir nüfusu vardır (Özsoy, 1998:202).

Yazın turistlerin tatil yapabileceği, iklimin uygun olduğu ve doğa güzellikleriyle dolu yerler ve çok eski tarihi birikimleri olan şehirlere sahiptir. Bunun yanı sıra doğu ile batının buluştuğu, kültürel, tarihi ve doğal güzellikleriyle dolu, “dünya medeniyetlerinin çeyiz sandığı” olarak isimlendirilen İstanbul gibi aşık olunacak bir şehre sahiptir (Gürson, 2004:86). Temelleri M.Ö 7. yy. atılan M.S 4. yy. İmparator Constantin tarafından yeniden inşa edilip başkent yapılmış olan ve o günden sonra yaklaşık 16 asır, Roma Bizans ve Osmanlı dönemlerinde başkent olan İstanbul, bir ülkenin uluslararası alanda imajının arttırılması ve adının duyulması için sahip olunan, önemli yumuşak güç kaynaklarındandır.

Türkiye tarihten günümüze jeopolitik konum, doğal güzellikleri ve iklimi ile tarihsel açıdan zengin topraklara sahiptir. Bu bakımdan turistlerin ilgisini çekebilecek yeteri kadar kaynakları olan Türkiye'nin pozitif imajının olduğu kadar, negatif imajının da olduğu bilinmektedir. Fakat negatif imajın pozitif imaja çevrilmesi için, bu zengin

kaynakların değerlendirilmesi, kamuoyu oluşturulması, reklam ve tanıtıma önem verilmesi zorunluluğu ön plana çıkmaktadır.

2.3. Değerler, Politika

Bir ülkenin iç ve dış hükümet politikaları, yumuşak gücün önemli potansiyel kaynaklarından (Nye, 2005: 22). Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş tarihinden (1923) itibaren Kemalizm ilkeleri doğrultusunda, demokrasiyi yönetim şekli olarak belirlemiş ve seküler bir devlet kimliği oluşturmuştur (Almuedo, 2011:11).

Türkiye'nin yumuşak gücünü kullanmasına ortam hazırlayan en önemli durumlardan bir tanesi, Müslüman bir ülke olması ve seküler demokrasiye sahip olmasıdır. Davutoğlu'nun görüşüne göre Türkiye'nin yumuşak gücünün varlığının en güçlü sebebi demokrasidir (Davutoğlu, 2008:77-96).

Türkiye'nin Jeopolitik konumu itibariyle Asya ve Avrupa arasında yer alan bir coğrafyada bulunması ve aynı zamanda İslam ve Hıristiyanlığın da birleştiği noktada yer alması dolayısıyla, demokrasiyle yönetilmesi, seküler bir kimlik ve liberal bir ekonomiye sahip olmasının yanı sıra, dininin İslam olması, yumuşak gücünü arttıran önemli faktörlerdir. Fuat Keyman'ın görüşüne göre ise, Türk dış politikasının proaktif bir seyir izlemesinin, Türkiye'nin dünyada sahip olduğu pozitif imajın en önemli sebebi, dünyada gösterilebilecek seküler demokrasiye sahip Müslüman topluma en başarılı örnek olmasıdır (Keyman, 2010:10).

Soğuk Savaş'ın sona ermesi (1989), doğu ile batı arasında olan ideolojik savaşı bitirmesinin yanında, medeniyetler arası çatışmanın da daha çok gündeme gelmesinin başlangıç tarihi olmuştur. Samuel Huntington'un medeniyetler çatışması tezi (Huntington, 1993) İslam dünyası ile batı dünyası arasında kaçınılmaz bir çatışmanın olacağından bahseden düşüncenin yaratıcısı olmuştur. Türkiye seküler bir yapı ve demokratik bir sistemin Müslüman bir toplumla bir arada düşünülebileceğinin yanında, aynı ulusun, dünya politikasında barışı sürdürme amaçlı, yapıcı ve aktif politikasının olabileceğinin de kanıtı olmuştur (Keyman, 2010:11). Türkiye'nin bu bağlamda Müslüman ülkelere örnek teşkil etmesi, medeniyetler çatışması tezinin tersinin olabileceğini göstermektedir.

11 Eylül saldırılarının ardından, dünyanın küresel terörizm ile mücadelesinin, gündeme gelmesi, İslam ülkelerinin, demokratikleştirilmesini de gündeme getirmiştir. Türkiye'nin bu tarihten sonra ayrı bir anlam kazanan jeopolitik konumu ve batı ile uyumlu değerleri, daha çok önem kazanmıştır (Keyman ve Öniş, 2007). 1990'larda tek yönlü izlenen politikanın geçişsel olarak terk edilmesinin ardından, 11 Eylül saldırıları, TDP'nin yönünde ve kapsamında tekrar değişiklik yaratmıştır.

Türkiye'nin dış politikasında barışçıl yolların izlenmesi ve arabulucu, aktif bir politikanın yürütülmeye çalışılması da yumuşak gücünü arttıran etmenlerdendir. İsrail-Filistin sorunuyla ilgili görünmesi, arabuluculuk çabaları ve bu konuyla ilgili aktif bir politika izlemesi Ortadoğu'da pozitif bir imajının oluşmasını sağlamıştır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Davos'ta ki tartışılan tepkisinin Ortadoğu'da ağırlıklı olarak hoş karşılandığı iddia edilebilir. Yapılan anketlere göre, Arap kamuoyunda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İran Başbakanı Mahmud Ahmedinejad'ı geçerek, en popüler lider seçilmiştir (2010 Arap Public Opinion Poll, 2010). Pan-Arab Gazetesi baş editörü Abdel al-bari Atwan, "*Al Adam Al- Turkiyya yaqlab al-mu'adila*" yorumuyla, (Türk adamı, adaleti savunanları yendi), (Çeviri bana ait) diyerek Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Araplardan daha Arap olduğunu savunmuştur (Rubin, 2010:16).

Türkiye'nin Ortadoğu'da ki yapıcı ve aktif dış politikası, bazı Arap uzmanları için gerçekten sorunlarıyla ilgilenen yapıcı bir politika olarak görünürken, bazıları içinse, Türkiye'nin çıkarlarına uygun politikanın bu olduğu için ve nüfuz etme amaçlı olarak görünmektedir. Ayrıca bazı uzmanlar ise, Türkiye'nin demokrasisinin Ortadoğu ülkeleri için, uzun dönemli olarak tehdit oluşturabileceğini savunmaktadır (Rubin, 2010:18).

Soğuk savaşın bitimi, Türkiye'nin jeopolitik konumuna farklı bir anlam kazandırması, ekonomi ve kimliğinin de gündeme gelmesiyle, Türkiye'nin tampon ülke olması gündeme gelmiştir (Keyman, 2010:2). Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, globalleşen, bağımsız ve riskli dünya arenasında, Türkiye'nin aktif dış politika kimliğinin, sadece jeopolitik açıdan değil, aynı zamanda ekonomik ve kimlik açısından da önem arzettiğini belirtmektedir (Davutoğlu, 2008).

Yumuşak güce sahip olmak için izlenen dış ve iç politika değerlerinin, uluslararası arenada meşru görülmesi gerekmektedir (Nye, 2005). Türkiye de, dış politikasında uluslararası hukukun üstünlüğüne saygı duyması ve iç politikasında da, demokraside

reformlar yapması, insan hakları, düşünce özgürlüğü, kadın-erkek eşitliği gibi, konularda düzenlemelere gitmesi, uluslararası alanda daha çok söz sahibi olmasına ortam hazırlar.

Türkiye uluslararası hukukun üstünlüğünü kabul etmekte, milletlerarası antlaşmalara uygun politikalar izlemektedir. Anayasanın 90. Maddesinde ise, bu konuya atıfta bulunmakta, usulüne göre ortaya konulmuş milletlerarası antlaşmaların, kanun hükmünde olduğunu belirtmekte ve kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınacağını belirtmektedir (Başlar, 2004).

Cumhuriyetin kurulmasının ardından, Türk Dış Politikasının (TDP) temel ilkesi olan “yurtta sulh cihanda sulh” anlayışı, TDP’nin barışçı bir politika izlediğinin en temel göstergesidir. Soğuk Savaş sonrasında da değişen iç ve dış dinamikler sonucunda, dış politikanın çok yönlü, karşılıklı bağımlılık esasına dayanan ve yine barışçıl politika esası, bu noktada önem kazanmaktadır. 1997-2002 gibi zor bir dönemde, Dışişleri Bakanlığı görevini yürütmekte olan İsmail Cem, (Kut, 2010:29) dış politika vizyonunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Dış Politika hedefimiz, ulusal çıkarlarımızı, en iyi şekilde korumak, dünya dinamiği içinde ülkemizin etkinliğini en üst düzeyde sağlamak ve 21. Yüzyılda güvenlik, barış ve esenlik içinde bir Türkiye ülküsünün gerçekleşmesine katkıda bulunmaktır. Dışişleri Bakanlığı olarak Türkiye’nin yüzlerce yıllık birikiminin, tarihsel ve kültürel derinliğinin sahip olduğu zenginliklerin ve ‘Dünya Devleti’ kimliğinin bilinci içinde, üzerimize düşen görevi bilinçli ve planlı bir çerçevede yürütmekteyiz” (Kut, 2010:29).

İsmail Cem, BM’ye yapmış olduğu bu hitapta, 5 ögeden bahsetmektedir (Cem, 2009:70). Yeniden Yorumlanmış bir tarih: Doğu ve batı arasındaki bir kavşak noktası olarak Türkiye; Kültürel kimlik: aynı anda hem Asyalı hem Avrupalı bir ulus olmanın ayrıcalığı; hızla gelişen bir ekonomi; barış ve istikrar ögesi olmak; Türkiye modeli: İslami gelenekle çoğulcu, demokratik kurumları, insan haklarını, laik ilkeler ve kadın-erkek eşitliğinin bir arada yaşatabilmiş en önemli örnek olmak (Kut, 2010:29).

Ahmet Davutoğlu ile beraber dış politika tekrar dönüşüm geçirmiş; evrensel değerlere saygılı ve komşularla sıfır problem amaçlı, barışçıl, aktif ve arabulucu bir dış politika yürütülmeye başlanmıştır (Davutoğlu, 2009).

Türk dış politikasının temel ilkeleri arasında ‘meşruiyetçilik’ amacı vardır. Baskın Oran’a göre Türk dış politikasının temel ilkeleri, batıcılık, statükoculuk ve meşruiyetçiliktir (Oran, 2001:46-53). Bir ülkenin dış politikasının, evrensel değerlere uygun, en önemlisi meşru olan bir politikaya sahip olması, çekici özelliğe sahip olmasını sağlamaktadır (Nye, 2005). İbrahim Kalın ise “bir ülkenin politikalarının meşru olarak kabul edilmesi, o ülkenin yumuşak güç kapasitesini gösterir” cümlesiyle meşruiyetin yumuşak güç için ifade ettiği anlamı dile getirmiştir (Kalın, 2011:9).

Türkiye’nin geçmiş tarihinden dolayı oluşmuş olan yanlış algılamalar, değiştirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye’de hukuk, adalet, eşitlik, şeffaflık, mesuliyet, farklılığa saygı, erdemli bir toplum, dini ve ahlaki özgürlük, itibar ve temel hak ve özgürlüklerin koruma altında olması, Türkiye’nin yeni imajının direkleridir. Bu sayede, Türkiye’nin bu görüntüsü, doğu ve batı için cazip olmasının yanında, Türk dış politikasına ve kamu diplomasisine, rekabette avantaj sağlamaktadır. Kalın, Türkiye’nin İslami-Osmanlı kültürünü, sosyo-ekonomik modernizasyonla kaynaştırmayı başaran bir ülke olarak algılandığını belirtmiştir (Kalın, 2011:19).

2.4. Ekonomik Durum

Türkiye ekonomisine bakıldığında, Cumhuriyet, yeni dünyada nispeten daha zayıf bir ülke olarak kurulmuş ve enerjisinin büyük bir kısmını yıllarca iç yapılanması tüketmiştir. Fakir bir tarım ülkesi olmaktan, dünyanın sayılı sanayi ülkelerinden biri olmak, uzun zaman almış bir süreçtir (Özdal, 2009:7). Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye, uzun ve zorlu bir savaştan çıkmış olmanın verdiği bir ekonomik, sosyal ve siyasi zayıflık içerisinde bulunmaktaydı. Bu sebeple cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye’nin ekonomik durumu zayıf bir haldeydi. 1920-80 arası dönemde, çeşitli mali ve ekonomik önlemler gerçekleştirilmiş, vergi, bütçe, iç ve dış borçlanma, faiz, mevzuat, kredi, dış ticaret, döviz, milli üretim, gelir dağılımı, dış ekonomik ilişkiler politikaları izlenmiştir (Özer, 1979).

1948 tarihinde kurulmuş olan Avrupa Ekonomik İşbirliği örgütü’nün (OECE) devamı olan 1961 tarihinde kurulmuş olan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü’ne (OECD) üye olmuştur. (OECD, 05.04.2012) 1950’lerde dış yardımlar alan Türkiye ekonomisi, 1960’larda Devlet Planlama Teşkilatı’nın kurulmasıyla ekonomik planlamaya girmiştir. 1950’lerde Türkiye ekonomisinin dış bağımlılık özellikleri kazanması sonucu, dünya

ekonomisi ile bütünleşmeyi, ulusal kaynakları kullanarak yapmayı başaramamış, büyük ölçüde dış kaynaklara başvurmak zorunda kalmıştır. Bu dönemi (1954-61) Korkut Boratav, Tıkanma ve Yeniden Uyum dönemi olarak nitelendirmiştir (Boratav, 2011). 1954 yılında başlayan dış tıkanma ve durgunluk, 1960'larda son bulmuş ve ekonomi yeni bir genişleme sürecine girmiştir. Türkiye'nin ekonomisi, 1970'lerde ise bütün Avrupa ülkelerinde de yaşanan Petrol Krizi'nden olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. 1977'de Türkiye'de etkisini daha fazla gösteren Petrol Krizi nedeniyle dış ticaret büyük ölçüde bozulmuş, ihracat azalmış, dış ticaret açığı ise 4 milyar doları aşmıştır (Boratav, 2011). 1980'lerde ise Dünya Bankası ve OECD'nin destekleri görülmekte ve Türkiye ekonomisinde IMF (Milletlerarası Para Fonu) modeli göze çarpmaktadır (Özer, 2004). 1980-90 arası tarihlerde de Türkiye, liberal ekonomi politikalarıyla dünya sistemine eklemlenmeye çalışmıştır. 1980'lerde aynı zamanda Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri ile ekonomik ilişkilere gidildiği görülmektedir. 1990'larda ise Türkiye'nin ekonomik anlamda, SSCB'den bağımsızlığını kazanmış Türkî cumhuriyetlerle ilişkileri geliştirdiği görülmektedir. Bu tarihlerde Türkiye, Türk cumhuriyetlerinin yanı sıra, Batı Avrupa ülkeleri, Kuzey Amerika ve Afrika ülkeleri ile de ekonomik ilişkileri güçlendirme politikaları yürütmüştür. Bu tarihlerde Sovyet sonrası cumhuriyetlere liberal ekonomiye ayak uydurmuş olması açısından Türkiye, örnek teşkil etmiştir. 1990'larda bu cumhuriyetlere ekonomik yardım yapan Türkiye'nin ekonomisinin bu açıdan zayıfladığı da görülmektedir.

Türkiye'nin liberal ekonomiye geçmesiyle beraber, kişi başına düşen milli gelir 1,300 Amerikan dolarından 2,773'e çıkmıştır ve 2008 itibarıyla de bu rakam 11000'e yükselmiştir. Türkiye 2000'li yıllara dünyanın ilk 20 büyük ekonomisi arasında girmiştir (Özdal, 2009). Tarım sektöründeki istihdam %77'ten % 30'a düşmüş, hizmet sektörü, bankacılık, turizm ve sağlık sektörleri oldukça gelişmiştir (Kirişçi, 2011).

Türkiye'nin yumuşak gücünün artmasına en büyük etkenlerden biri olan dış ihracatı ve dış ülkelerde bulunan Türk malları, Türkiye'nin tanınması, bilinmesi ve imajı için önemli bir yer teşkil etmektedir. Türkiye'nin üretilen dış ticaret malları, 1950'de % 1,4 iken 1970'te %18,4 ve 2003'te ise %94,2'ye çıkmıştır (Kirişçi, 2011:37). Dolayısıyla Türkiye'nin dış ticaret hacmi de artmış, komşu ülkelerle olan ticareti 1991'de 4 milyar Amerikan dolaryken 2008'de 82 milyar dolara yükselmiştir (Kirişçi, 2011:37).

Özellikle Ortadoğu bölgesi ve Balkanlarla olan dış ticaretin yükselmiş olması, Türkiye'nin yumuşak gücünün yükselmesine de katkıda bulunmaktadır. Kemal Kirişçi bu noktada, ekonomik gelişmeyle demokrasiyi ilişkilendirmekte, ekonomik büyümenin gerçekleşmesi halinde, demokrasinin de sürdürülebileceğini “Türkiye'nin ekonomisi komşularıyla birleştiği durumda, Türk seçkin işadamları ve bölgenin işadamlarının etkileşimi demektir” şeklinde ifade etmiştir. Bölge ülkeleriyle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, ticaretin yükselmesi, siyasi ilişkilerin de düzelmesine katkıda bulunmaktadır (Kirişçi, 2011:37). Türkiye'nin 1991-2010 arası komşu bölgelerle ticareti ise şekildeki gibidir.

“Tablo 2.1” Türkiye’nin Dış Ticareti ve Ortadoğu

Table I: Turkish foreign trade and the Middle East

TURKEY	1991			2002			2008			2010			% of Change 1991-2008	% of Change 2008-2010
	Export	Import	Total	Export	Import	Total	Export	Import	Total	Export	Import	Total		
Bulgaria	76	140	216	380	508	888	2.152	1.840	3.992	1.498	1.701	3.199	1743%	-20%
Greece	144	77	221	590	312	902	2.430	1.151	3.581	1.456	1.542	2.998	1520%	-16%
Romania	105	199	304	566	662	1.228	3.987	3.548	7.535	2.599	3.448	6.047	2379%	-20%
Moldova	-	-	-	40	5	45	198	70	268	148	111	259	-	-3%
Russia	611	1.097	1.708	1.172	3.892	5.064	6.483	31.364	37.847	4.632	21.596	26.228	2116%	-31%
Ukraine	-	-	-	313	991	1.304	2.188	6.106	8.294	1.261	3.830	5.091	-	-39%
Azerbaijan	-	-	-	103	138	241	998	525	1.523	1.551	865	2.416	-	59%
Georgia	-	-	-	231	65	296	1.667	928	2.595	769	291	1.060	-	-59%
Iran	487	91	578	334	921	1.255	2.030	8.200	10.230	3.043	7.645	10.688	1670%	4%
Iraq	122	492	614	-	-	-	3.917	1.321	5.238	6.043	1.355	7.398	753%	41%
Syria	264	67	331	167	506	673	1.115	639	1.754	1.849	663	2.512	430%	43%
Neighborhood TOTAL	1.809	2.163	3.972	3.956	8.000	11.996	27.165	55.692	82.857	24.849	43.047	67.896	1986%	-18%
Lebanon	90	7	97	187	42	229	665	179	844	619	229	848	770%	0%
Jordan	158	30	188	117	18	135	461	25	486	572	43	615	159%	27%
GCC+ Yemen	650	2.220	2.870	1.334	952	2.286	12.722	4.361	17.083	6.746	3.642	10.388	495%	-39%
N. Africa	524	432	956	938	1.518	2.456	4.424	4.324	8.748	4.779	3.378	8.157	815%	-7%
Egypt	165	48	217	326	118	444	1.426	943	2.369	2.261	926	3.187	991%	35%
Sudan	20	4	24	59	12	71	234	9	243	228	5	233	912%	-4%
Arab World TOTAL	1.907	3.293	5.200	3.041	3.124	6.165	24.299	11.622	35.921	22.478	10.012	32.490	591%	-10%
Israel	79	78	157	805	545	1.350	1.935	1.448	3.383	2.083	1.360	3.443	2055%	2%
EU	7.348	9.896	17.244	20.415	25.689	46.104	63.390	74.802	138.192	52.659	72.215	124.874	701%	-10%
US	913	2.255	3.168	3.356	3.099	6.455	4.300	11.976	16.276	3.768	12.318	16.085	414%	-1%
Sub-Saharan Africa	117	269	386	430	558	988	3.212	2.503	5.715	2.258	2.108	4.366	1381%	-24%
GRAND TOTAL	13.593	21.047	34.640	36.059	51.554	87.613	132.027	201.964	333.991	113.899	185.497	299.396	864%	-10%

*Source: TÜİK

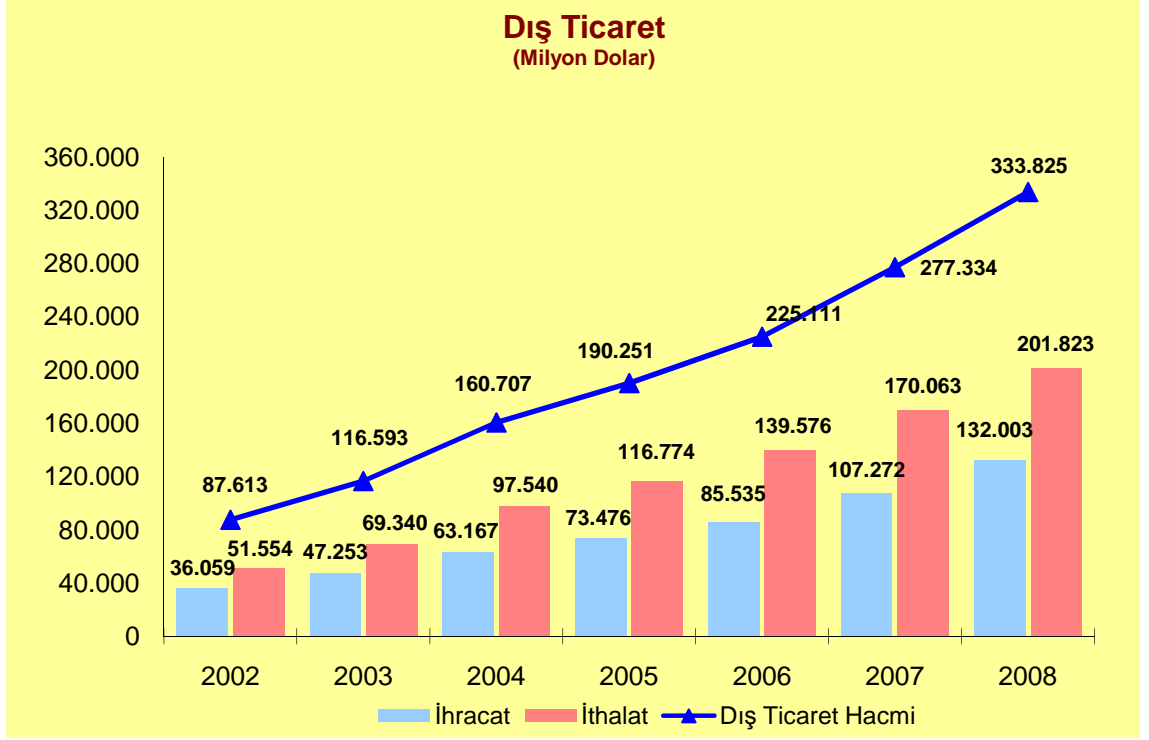
**In 1991, values for Russia are values for USSR, therefore ex-Soviet countries data is not included.

***Arab World Total contains Iraq, Syria, Jordan, Egypt, N.Africa countries (Algeria, Libya, Tunisia, Morocco), GCC (Bahrain, Qatar, Kuwait, Saudi Arabia, UAE, Oman), Yemen

****Sub-Saharan countries includes all Africa except North-African countries

Kaynak: Kirişçi, 2011:37

2001 krizine rağmen Türkiye’de ithalat ve ihracat artmış, 2002 yılında ihracat 36,1 milyar dolar iken 2008’de 132 milyar dolara yükselmiştir (T.C Maliye Bakanlığı, 06.04.2012).

Şekil 2.1 : Dış Ticaretin Yıllara Göre Dağılımı (2002-2008)

Kaynak: Şimşek, 2011:9

Fakat 2008 sonrasında kriz etkilerini daha fazla göstermiş, ithalat ve ihracat azalmıştır. Türkiye'nin ekonomik büyüme oranları ise 2010 yılında %9 ve 2011 yılında 10,2'lik oran ile küresel büyüme liginde üst sıralarda bulunmaktadır (Şimşek, 2011:9). Türkiye'de işsizlik oranı kriz öncesi seviyenin altına düşmüş olmasına rağmen, 2011 yılı itibariyle % 9,1 olarak saptanmış ve Türkiye'de işsizlik hala büyük bir problem olarak gündemde yerini sürdürmektedir.

2.5. Çekicilik Unsuru Olarak Askeri Kapasite

21. Yüzyılda teknolojik ve bilimsel kapasite, ekonomik büyüklük, yumuşak güç ve uluslararası iletişim ağlarını kontrol edebilmek, güç olarak ön plana çıkarken; askeri kapasite de bir ülkenin güvenliğini kontrol altında tutmanın en önemli unsuru olarak hala önemini korumaktadır. Tarihin geçmiş dönemlerinde sert güç ve askeri kapasitenin öncelikli gereksinim olduğu gerçeğinin yanında; günümüz ulusal ve uluslararası güvenlik bağlamında, askeri kapasite olmazsa olmazlardandır.

Güvenlik amacının yanında bir ülkenin, askeri kapasitesinin, çekicilik unsuru olarak da görünebileceği bilinmektedir. Yumuşak güç kavramında cezbedici ve çekici

görünebilmek amaçsa eğer ve ülkelerin ya da örgütlerin askeri kapasitelerinin, başkalarını cezbetmesi söz konusuysa eğer, askeri kapasite, yumuşak güç kaynağı olarak sayılabilmektedir. Bunun yanı sıra ülkenin sahip olduğu askeri güç, yumuşak gücüne ilaveten onun ciddiye alınmasını sağlamaktadır. Bu bakımdan düşünülürse, askeri teknoloji ve büyüklük, çekicilik ve cezbetme etkisi yaratma potansiyeline sahiptir.

Türkiye'nin ilk ordusunun kuruluş tarihi M.Ö 209'da, Asya Hun İmparatoru Mete tarafından kurulduğu kabul edilmektedir (TSK, 04.01.2011). 18 Şubat 1952 tarihinde NATO'ya katılan Türkiye, silahlı kuvvetlerinde modernizasyon çalışmaları başlatmıştır. TSK (Türk Silahlı Kuvvetleri), 1980'li yılların sonunda yeniden yapılanma sürecine girmiş, caydırıcılık niteliğinin korunmasının yanında, her türlü risk ve tehditlere karşı hazır olmak amacıyla, kendisini sürekli yenilemektedir.

Türkiye'nin savunma sanayisinin geçmişi ise, Osmanlı Devleti'nin yükselme dönemine kadar gitmektedir. İstiklal harbinin başlaması ile Anadolu'nun iç kısımlarına taşınan atölyeler, askeri fabrikalar dönemi sonrası 1950 yılında, makine ve kimya endüstrisi kurumu bünyesinde toplanmıştır. 1974 yılında Kıbrıs harekâtından sonra, "askeri elektronik teknolojisine" öncelik verilmiş 1985 yılında Türk savunma sanayi daha geniş bir tabana yayılmıştır (TASAM, 2009). Bugünkü durum itibariyle ise, kamu üreticileri ağırlıklı olmakla beraber, kara ve deniz araçları ile elektronik ve yazılım alanlarında özel sektör yatırımları bulunmaktadır. Savunma Sanayi Müsteşarlığı, projeler yürütmekte, TSK'nin ihtiyaç duyduğu savunma teçhizatları sağlarken, savunma sanayinin geliştirilmesi mümkün olmaktadır.

Türk savunma gücü birçok barışı destekleme harekâtlarına katılmış, personel ile iştirak edilen uluslararası gözlemcilik görevlerinde de bulunmuştur. Türkiye'nin askeri gücü, giderek daha fazla artan oranla askeri eğitim işbirliği, barış için ortaklık programı, çok uluslu barış gücü teşkili faaliyetlerine önem vermeye ve barışı destekleme harekâtına katkı sağlamaya devam etmektedir (TSK, 04.01.2012).

2.6. Kurumlar

Başkalarının isteklerini, ilgilerini istek doğrultusunda etkileyebilme, nüfuz edebilme becerisi, yumuşak gücün en önemli unsurlarıdır (Nye, 2005). Kamuoyu, kamu

diplomasisi, bu noktada ön plana çıkmaktadır. Kamu kuruluşları ve hükümet dışı kuruluşlar bu yönde çalışmalar yapmaktadır. Bir ülkenin bu yönde çalışmalar yapan resmi ve hükümete bağlı olmayan kurumların varlığı ve yaptıkları işler, o ülkenin yumuşak gücüne yatırım yapmakta, uzun vadede ülkenin nüfuz elde edebilme özelliğini arttırmaktadır. Türkiye’de de bu yönde çalışmalar yapan birtakım küresel dış politika enstrümanları vardır.

2.6.1. TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı)

“TİKA, Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından Türk Cumhuriyetleri’nin, yeniden yapılanma, uyum ve kalkınma ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla, Bakanlar Kurulu’nun 24 Ocak 1992 tarihli kararıyla, 21124 sayılı ve 27 Ocak 1992 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren, 480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile, Dışişleri Bakanlığı’na bağlı bir uluslararası teknik yardım teşkilatı olarak kurulmuştur”(TİKA, 02.02.2012).

Değişen diplomasi anlayışı ve küreselleşme ile birlikte, yumuşak güç unsurlarının önem kazanması, yeni dış politika enstrümanlarının ortaya çıkışına da zemin hazırlamıştır. TİKA da, Türkiye’de bulunan ve bu görevi üstlenmiş, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde çalışmalar yürüten bir kuruluştur. TİKA, Türkçe konuşulan, Türkî Cumhuriyetlerde kalkınma yardımları sağlamanın yanı sıra, ekonomik, kültürel, eğitim, sosyal, teknik ve ticari alanlarda projelerin geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapmaktadır. (Adıyaman, 2011)

Soğuk savaş döneminin sona ermesiyle birlikte, dağılan SSCB’nin ardından, bağımsızlığını elde eden 15 tane cumhuriyetin 6’sında, nüfusun çoğunluğunu, Müslümanlar oluşturmaktaydı. Türkiye bu cumhuriyetlerin bağımsız olmasını desteklemiş, SSCB’nin boşluk bıraktığı alanlarda, Türkiye bu cumhuriyetlerle, etnik, din, dil ve kültür yakınlığı olması neticesinde, bağımsızlıklarını memnuniyetle karşılamıştır (Bal, 2006:397). Kuruluş amacı, bu cumhuriyetlerin, acil ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olmak olan TİKA’nın, Ortadoğu ve Afrika bölgelerine de yardım çalışmaları bulunmaktadır.

Türkiye, SSCB’nin dağılmasının ardından, bu bölgelerde, SSCB’nin yarattığı boşluğu doldurma amaçlı bir politika sürdürmüşse de, Rusya’nın tekrar bölgede etkin olmasıyla,

bu dış politikasında, tam anlamıyla başarılı olamamış, 1995 sonrası dönemlerde Rusya ve İran ile işbirliği çerçevesinde, bölgede nüfuz etme politikasını sürdürmeye devam etmiştir (Denizhan, 2010:18). Türkiye, Kafkasya-Orta Asya’da, yumuşak güç unsurlarını kullanıp, nüfuz elde etme politikası yürütmekte, bu çerçevede TİKA, çalışmalarını sürdürmektedir.

TİKA; 1999 tarihinde başbakanlığa bağlanmış, 2001 tarihinde ise TİKA’ya başbakanlığa bağlı, sorumlu tüzel kişilik verilmiştir. Bu sayede dışişleri bürokrasisinden bağımsız hareket edebilme yetkisine sahip olmuş, Türkiye’nin yumuşak güç politikalarında, kurumlar arası eşgüdümü sağlayan bir üst kuruma dönüşmüştür. (Denizhan, 2010)

TİKA, işbirliğinin geliştirilmesi, kalkınma desteğinin sağlanması ve insani yardım kapsamında:

- Bütün sektörlerde kurumsal yapıların oluşturulması,
- Tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi,
- Alt yapıların iyileştirilmesi,
- Sosyal kalkınma ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi
- Meslek edindirme ve istihdam sağlanması
- Ortak tarih ve kültür varlıklarının korunması
- Türkçenin kullanımının yaygınlaştırılması,
- Kültürel ilişkilerin geliştirilmesi,

gibi çalışmalar yapmaktadır. (TİKA, 02.02.2012)

TİKA’nın yaptığı yardımların sadece Müslüman ülkelere olması ve din, tarih ve kültürel açıdan yakın ülkelere yardımların yapılması göze çarpmaktadır. Bu konuyla ilgili, TİKA başkanı, Mustafa Kulaklıkaya,

“ Türkiye, öyle bir coğrafyada ki, tarihi sorumlulukları vardır. Biz bunun için ‘ortak kültür coğrafyası’ tanımını kullanıyoruz. Ya din birliği, ya dil birliği veya aynı coğrafyada tarih sürecinde birlikte yaşadığımız insanlara karşı sorumluluğumuz vardır. Biz kendimizi hangi konuma oturtursak oturmalı, bu coğrafyada ki insanların bizden beklentilerini değiştiremiyoruz” (Küçer, 2009)

şeklinde açıklama yaparak, Türkiye’nin ortak din, dil ve tarihini paylaştığı ülkelere yardımlarda öncelik verilmesinin, bu coğrafyaların Türkiye’den beklentileri olduğunu

ve Türkiye'nin de, tarihi sorumlulukları çerçevesinde bunları yapması gerektiğini vurgulamıştır.

2.6.2. Kızılay

Bir ülkenin yumuşak gücüne katkıda bulunabilecek, başka ülkeler ve kamuoyu nezdinde kabul edilebilir bir politika sağlayacak unsurlardan biri de, şüphesiz, insancıl yardımlardır. Türk dış politikasında, politik, ekonomik, diplomatik ve kültürel faaliyetler düzenleyen, Türkiye'nin yumuşak gücüne katkıda bulunabilecek potansiyele sahip, diğer kurumlardan bir tanesi de Kızılay'dır.

Yurtiçinde muhtaç ve korunmasız insanlara yardım etmek ve toplumun afetlerle mücadele kapasitesinin geliştirilmesini desteklemek amaçlı çalışan Kızılay'ın, başka ülkelere de ihtiyaç dahilinde yardımda bulunduğu durumlar olabilmektedir. Kızılay; 11 Haziran 1968 tarihinde, savaş alanında yaralanan ya da hastalanan askerlere hiçbir ayırım gözetmeksizin yardım etmek arzusundan doğmuştur. 'Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti' olarak kurulan Kızılay, 1877'de 'Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti', 1923'te 'Türkiye Hilali Ahmer Cemiyeti', 1935'te 'Türkiye Kızılay Cemiyeti' ve 1947 ise 'Türkiye Kızılay Derneği' adını almıştır. Kuruluşa adını büyük önder Atatürk vermiştir (Kızılay, 04.02.2012).

Kızılay; 1876 Osmanlı-Rus savaşından, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtına kadar ki dönemde cephe gerisinde kurduğu seyyar ve sabit hastaneler, hasta taşıma servisleri, hastane gemileri ve hemşireleriyle, savaş alanında yaralanan dost ve düşman askerlerinin bakımında görev almıştır. I. Meşrutiyetin ilanından sonra, İstanbul'da görülen kolera salgınından sonra yurtda ortaya çıkan doğal afetlerde yardım sağlamış, uluslararası yardım faaliyetlerine katılmış, hemşirelik eğitimi, ilkyardım ve kanla ilgili hizmetler alanında öncülük yapmıştır (Kızılay, 04.02.2012).

Kızılay'ın bu anlamda, 2010-2015 stratejik hedeflerinden 2.si "uluslararası geçerliliği haiz ilke ve prensiplerin yerelde yaygınlaştırılmasının yanı sıra, Türk Kızılay'ının yarattığı modeller ve yerel değerler ile küresel kültürü besleyerek, insani diplomasi alanında etkin rol alması" (Kızılay, 04.02.2012) ibaresi yer almaktadır.

2.6.3. Yunus Emre Vakfı

Geniş Türk coğrafyası ile ilişkilerde eğitim, Türk okulları ve Türkçe şüphesiz, mühim bir rol oynamaktadır. Bir ülkenin başka alanlarda konuşulan dilinin, o bölgelerde elde ettiği nüfuzun bir göstergesidir. Türkiye de son dönemlerde, bu anlamda çalışmalar yapmakta, bu vizyonla kuruluşlar kurmaktadır. Yunus Emre Vakfı da bunlardan bir tanesidir.

Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak amacıyla kurulmuş olan Yunus Emre Vakfı, Yurt dışında bu amaçla birçok çalışma yapmaktadır. Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere hizmetler vermekte, Türkiye'nin diğer ülkelerle kültür alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla, 5 Mayıs 2007 tarihinde kurulmuş bir kamu vakfidir (Yunus Emre Enstitüsü, 06.02.2012).

Yunus Emre Enstitüsü ise, Yunus Emre Vakfı'na bağlı olarak kurulmuş, eğitim ve öğretim faaliyetleri ile bilimsel araştırma ve uygulamaları yürütmekte olan başka bir kurumdur. Enstitü, kuruluş amaçları doğrultusunda, Türk kültürünün, tarihinin, dilinin ve edebiyatının daha iyi tanıtılması ve öğretilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, farklı kurumlarla işbirliği yaparak bilimsel çalışmaları desteklemek ve ortaya çıkan sonuçları çeşitli yayınlar vasıtasıyla kamuoyuna duyurmak amacıyla faaliyetler sürdürmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 06.02.2012).

Yunus Emre Enstitüsü yurt dışında açacağı Yunus Emre Türk Kültür merkezleri ile Türkiye'nin sanatının, kültürünün ve tarihinin yayılması ve tanıtılmasını sağlayacak olup, Türkiye'nin yurtdışında algısının düzeltilmesini sağlayacaktır. Bu çerçevede Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye'nin önemli yumuşak güç enstrümanlarından bir tanesidir.

Türkiye'nin dış politikada, TİKA, Kızılay ve Yunus Emre Vakfı'nın yanı sıra yumuşak güç enstrümanları arasında, TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu), Turizm ve Kültür Bakanlığı, Başbakanlık Basın Merkezi gibi kurumlar sayılabilir (Kalın, 2011:21). Bu kurumlar, Türkiye'nin politik, kültürel, ekonomik ve diplomatik kamu diplomasisi alanında aktif olan kurumlardır. Bu kurumların daha etkili olabilmesi için, birbirleriyle koordine içinde çalışmaları gerekmektedir (Kalın, 2011:21).

Bu çerçevede kurulmuş kamu kurumlarının yanında, sivil toplum kuruluşları, yardım kuruluşları, insan hakları kuruluşları, vakıflar, üniversiteler, medya ve diğer sivil toplum örgütleri, Türkiye'nin yurtdışında kültürünün, tarihinin, dilinin ve değerlerinin tanıtılması açısından önemli görevler üstlenebilecek ve yumuşak gücünü arttırabilecek kapasiteye sahiptirler.

Üniversitelerin sağladığı öğrenci değişim programlarıyla yurt dışından birçok öğrencinin Türkiye'ye eğitim amaçlı gelmesi ve Türkiye'den giden öğrencilerin, Türk kültür ve tarihinin tanıtılmasında, önemli bir role sahiptir. Turizmin son dönemlerde daha fazla ilerlemesiyle beraber, ülkeye giren turistlerin de Türkiye'yi tanınmasıyla, ülkenin imajı artmakta, dünyada tanınma şansı artmaktadır. Türkiye'nin diğer bir yumuşak güç enstrümanı olan medyaya da önemli görevler düşmektedir. Son dönemlerde, yurtdışında izlenen Türk dizileri ve programları, özellikle Ortadoğu ve Balkanlarda tanınan Türk programları ve dizilerinin, Türkiye'nin değerlerinin, kültürünün tanıtılmasında ve nüfuz sağlamada büyük bir payı vardır.

BÖLÜM 3. TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI: STRATEJİ, UYGULAMALAR VE ÖNÜNDEKİ ENGELLER

İkinci bölümde, Türkiye’nin mevcut yumuşak güç kapasitesi ve yumuşak güç kaynaklarından bahsettik; bu bölümde ise, Türkiye’nin yumuşak güç politikası çerçevesinde yaptığı girişimler, attığı somut adımlara değinilecektir. Yumuşak güç kavramı, gücün ikinci ve üçüncü boyutu (Bacrach ve Baratz, 1962) dediğimiz soyut ve gözlemlenmesi zor olan boyutuyla alakalı olduğu için, yumuşak güç kullanımını incelemek zordur. Aynı zamanda yumuşak güç kavramı, sonuç odaklı olduğu için ve yumuşak güç uygulamalarının sonuçlarının da uzun vade içerisinde ortaya çıkmasının sebebiyle, yumuşak güçten bahsetmek, uzun dönemler gerektiren ve zor olan bir iştir. Diğer bir ifadeyle, bir ülkenin yumuşak güce sahip olduğunu anlayabilmek için, davranışın sonuçlarının incelenmesi gerekir ki, sonuçların ortaya çıkması zaman alan bir süreçtir. Örneğin, bir savaşın meydana gelmesinden sonra savaşın sonucu, somut ve kesindir. Fakat başka bir örnekle, bir ülkenin ekonomik ve insancıl yardımları ertesinde nüfuz sağlaması ve imajının büyük ölçüde olumlu olarak artması, daha uzun zaman alan bir süreçtir.

Bu sebeple bu bölümde, öncelikle genel çerçevesiyle Türk dış politikasına değinilecek ve ardından Türkiye’nin yumuşak güç politikası çerçevesinde, attığı adımlar ve davranışlar incelenecektir. Bu amaçla, Türkiye’nin nüfuz elde etmesine ve imajına olumlu yönde katkı sağlamaları sebebiyle, yaptığı ekonomik ve insani yardımlardan, dış politikasında izlediği arabulucu ve barışçıl yöntemlerden, kamu diplomasisinden, kültürel etkileşim adımları olan öğrenci değişimleri, burslar, seminerler, konferanslar, turizm, televizyon programlarından bahsedilecek ve son olarak da yumuşak gücünün önündeki engellere değinilecektir.

3.1. Genel Çerçevesiyle Türk Dış Politikası

3.1.1. Türk Dış Politikasını Etkileyen Öğeler: Kültürel, Tarihsel ve Stratejik Boyut

Türk dış politikası; Türkiye’nin jeopolitik konumu itibariyle her zaman önem ve hassasiyet gerektiren bir konu olmuştur. Bu durum, Türkiye’nin Dünya Siyasetinde başka durumda olabileceğinden daha çok etkin bir rol oynamasına neden olmuştur. Türkiye, stratejik öneme sahip boğazların anahtarını elinde bulundurmasının yanında,

Balkanlar'dan Ortadoğu'ya, Kafkaslardan İnan Körfezine kadar olan bölgenin de anahtarını elinde bulundurmaktadır. Her coğrafyanın kendine göre zorluğu vardır fakat Türkiye coğrafyasının daha büyük zorlukları vardır. Üç kıtanın, üç dinin ve birçok kültürün kesişme noktasında bulunmakla beraber, dünya enerji kaynaklarının da tam kalbindedir. Bunun yanı sıra, dünyanın en önemli çatışma alanları da Türkiye'nin yanı başındadır (USAK, 2010).

Türkiye topraklarının %97'si Asya'dan oluşmakta, nüfusun %70'si, Türkiye'nin Avrupa'nın bir parçası olduğunu desteklemekte ve yine %70'lik bir kısmı, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımının arkasındadır. Türk dış politikası üzerine çalışmalar yapan Türk ve yabancı yazarların bazıları Türkiye'yi Asyalı, bazıları Avrupalı, bazılarıysa her ikisi olarak kabul etmekte, Türkiye'yi belirli bir kategoriye koyamamaktadır. Nüfusunun %98'i Müslüman olan ülke, diğer Müslüman ülkelerden farklı olarak seküler bir kimliğe sahip olup, demokrasiyle yönetilmekte; liberal ekonomisiyle ve kültürüyle de aynı zamanda farklılık arz etmektedir. Fakat Avrupa ülkeleriyle de kıyaslandığında, kültür ve diğer unsurlar açısından bir Avrupa ülkesi olarak sayılmamaktadır. Tarihsel olarak, sahip olduğu Diniyle ve coğrafyasıyla Ortadoğulu ve aynı zamanda Kafkasyalıdır da (Aydın, 2004)... Bütün bu faktörler, ülkenin Dünyadaki yeri ve rolüyle ilgili belirsizliklere neden olmaktadır.

Türk dış politikası, iç faktörler olan yerli kamuoyu, hükümet değişimleri ve dış faktörler, sistemin değişimi, diğer ülkelerin politikaları, gibi dinamikler doğrultusunda değişim göstermiştir. Bütün orta büyüklükteki devletler gibi, Türkiye de uluslararası sistemin doğasından ciddi şekilde etkilenmiştir (Hale, 2000:3). Birinci Dünya Savaşını takip eden yıllarda ülke, hem Osmanlı topraklarını işgal eden dış güçlerle, hem de içerde reform değişikliği sebebiyle muhaliflerle baş etmek durumunda kalmıştır. Savaşın bitiminde ise ülke, dışarıda egemenliğini, içerde ise bütünlüğünü korumaya çalışmıştır. Batıcılık ilkesi doğrultusunda, ülkelerle ilişkilerini düzeltmeye çalışırken, içerdeki uygun zemini oluşturmak için de çaba harcamıştır.

Ülke, Osmanlı toprakları üzerinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun yerini alan yeni devletin Osmanlı hanedanlığını savunan kesimi ve bunu bastırmaya çalışan karşı elit kesimiyle, kendini bürokrasi içinde bulmuştur (Aydın, 2003).

Soğuk Savaş döneminde ise, Sovyetler Birliği tehdidi ve batıcılık ilkesi esasınca NATO'ya üye olmuş, ABD yanlısı bir politika sergilemiştir. Güvenliğini korumak için batı şemsiyesi altına girmiştir. Soğuk Savaş döneminde yürütülen Türk dış politikasının, güvenlik amaçlı olan bir politika olduğu bilinmektedir.

Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber, Sovyet Tehdidi ortadan kalkmış, Soğuk Savaş döneminde sadece ABD yanlısı izlenen politika bir miktar terk edilmiştir. Soğuk Savaş sonrası ve 11 Eylül saldırıları arası dönem, Türk dış politikasının yeniden yapılanma süreci olmuştur. 11 Eylül saldırıları ertesinde, saldırıya sebep radikal İslamcılar olarak kabul edilmiş ve Türkiye jeopolitik konumu itibariyle, bu sorunla ilgili önemli bir pozisyona sahip olmuştur (Aktaş, 2010).

İç ve dış dinamiklere göre değişen geleneksel Türk dış politikası, her dönem batıcılık ve statükoculuk olmak üzere, iki temel ilkeye dayandırılarak yürütülmüştür. Bu ilkeler konjonktürel ve yapısal faktörlere göre şekillenmiştir. Bu faktörlerle, tarihsel arka plan ve önceden mevcut kaynaklara göre şekillenmiştir.

Türk dış politikası günümüzde dahi, Osmanlı imparatorluğu mirasından etkilenmektedir. Bu miras, Türk dış politikasına avantajlar sağladığı gibi, mirasın dezavantajları da mevcuttur.

Osmanlı sonrası dönemde Türk dış politikası, yeni devletin Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerine kurulmuş olmasının etkisiyle ve çok eski tarihe sahip bir medeniyetin, imparatorluğun vermiş olduğu bir deneyimle başlamıştır. Bunun yanında, özellikle komşu ülkelerle olmak üzere, tarihte savaşların olması, imparatorluğun onlar için bir tehlike olması sebebiyle, Türk devletinin ve halkının, bu ülkelerde yanlış algılanması ve bu devletlerin hala Türkiye'ye karşı, tarihten dolayı, bir güvenlik politikası yürütmesi söz konusudur. Türkiye de, geniş topraklara yayılan büyük bir imparatorluğun yok olmasının ardından, topraklarını ve bağımsızlığını korumak için, daha zorlu mücadele etmek durumunda kalmıştır. Türk dış politikası, Emperyal geçmişiyle, yanlış algıların ve aynı zamanda büyük kültürel mirasının, göz önünde bulundurularak yürütülmesi zorunluluğu doğmuştur.

Geleneksel Türk Dış Politikası; statükoculuk, batıcılık ilkelerinin yanında, kemalizm ideolojisine sahiptir.

3.1.2. Türk Dış Politikası İlkeleri

3.1.2.1. Batıcılık

Ülkemizde İkinci Meşrutiyet döneminde batılılaşma yanlısı fikirler temelinde doğan batıcılık hareketi, Osmanlı seçkinlerinin bir bölümünün, 'devletin kurtarılması' sorusu sonucunda, üretilen tezlerden biridir (Bayram, 2011:8). Batıcılık, Osmanlı döneminde başlamış, Cumhuriyet döneminde yeni boyutlar kazanmış, Batı Avrupa'nın, Toplumsal ve fikirsel bileşimini hedef olarak gören bir yaklaşımdır.

Batı; temele inildiğinde alt yapıda kapitalizm, üst yapıda ise laik ve demokratik yaşamı ifade eder. Türk dış politikasının da kökleri, Osmanlı İmparatorluğu'na, hatta Lale Devri'ne dayanır. Tarihsel boyutu ele alındığında; Batıcılık akımı, Tanzimat, Jön Türk, ve İttihat-Terraki geleneğinden kaynaklanır. (Oran, 2001:49) Cumhuriyet fikri dışında, Türkiye Cumhuriyeti'nin batı reformları, İttihat ve Terakki dönemine dayanır.

Sosyo-Ekonomik boyut olarak düşünüldüğünde; Kurtuluş Savaşı döneminde, Türkiye'nin yapısı, diğer az gelişmiş ülkelerden farklı olarak, Batı'ya daha yakındı. Ekonomisi de, ticaret kapitalizmine geçmişti.

Aydınlar boyutu açısından incelendiğinde ise, dönemin aydınları, kendisini yaratan modern ortam olan batıyı ülkesinde uygulamaya çalışmıştır. Ülkede dönemin ideolojilerinden olan marksizmin etkin olmaması ve ülkenin batı emperyalizmini fiili olarak yaşamamış olması, Batıcılık akımının oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın ertesinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve Cumhuriyet'in kurulmasıyla, imparatorluk döneminde temelleri atılmış olan Batıcılık, Mustafa Kemal önderliğinde daha çok etkin olmaya başlamıştır (Bal, 1998). Türkiye Cumhuriyet kurulduktan bu yana, siyasal, toplumsal ve ekonomik altyapısını batıyı örnek alarak kurmaya çalışmış, batı tarafından kabul görme amacını gütmüştür.

Atatürk dönemindeki Batıcılık, içte toplumsal, siyasal ve ekonomik yapıyı dönüştürme, dengeyi sağlama, dışta ise, batılı ülkelerle yakın ilişkilere, aynı zamanda Sovyetler Birliği'ni karşısına almama ve komşu ülkelerle yakın ilişkiler kurarak, dengeli bir politika yürütmeye dayanıyordu.

Türkiye Batılılaşmayı, batı merkezli uluslararası örgütler içerisinde yer alma şeklinde gerçekleştirmiştir. Bu sebeple, 1949 tarihinde, Avrupa Konseyi'ne üye olmuştur. 1949 tarihinde NATO'ya, kuruluşundan üç yıl sonra, Yunanistan ile aynı zamanda, üye olmuştur.

Soğuk Savaş döneminde; 1960'lara kadar Türkiye, Batıcılık politikasını, ABD yanlısı bir politika olarak sergilemiş, Sovyetler Birliği tehdidi sebebiyle ve ABD'den alınan ekonomik yardımlar çerçevesinde, diğer ülkelerle olan ilişkileri zayıf bir politika şeklinde yürütmüştür. 1960'lara gelindiğinde ise, Türk dış politikası, çok yönlü bir hale getirilme amacıyla, SSCB, Bağlantısızlar ve Ortadoğu'yla daha yakın ilişkiler kurulmaya çalışılmıştır. 1980'lerde, ABD yanlısı çizgiden çıkan hamlelerden biri de, Ecevit hükümetinden gelmiş, Sovyetler Birliğiyle ilişkilerin düzeltilmesi istenmiştir fakat bu deneme hem içsel, hem de dışsal koşullar nedeniyle başarıya ulaşamamıştır.

Batıcılık politikası çerçevesinde, bir yandan ABD'ye alternatif olması, öteki taraftan ise ekonomik iyileşme gibi amaçlarla Türkiye, ekonomik bütünleşme hareketlerine üye olmak istemiştir. Bu amaçla 31 Temmuz 1959'da, AET'ye (Avrupa Ekonomik Topluluğu) tam üye olmak için başvuruda bulunmuştur (Ülger, 2005:101). 1963 tarihinde ise Türkiye ile AET arasında, Ankara Antlaşması imzalanmıştır. 1980 tarihinde, Türkiye'de meydana gelen darbeye askıya alınan ilişkiler, 1987 yılında, Türkiye'nin tam üyelik başvurusuyla tekrar başlamıştır. 1993 tarihinde, AB ile Gümrük birliği müzakerelerinin başlamasıyla, Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği, 1996 tarihinde yürürlüğe girmiş, 3 Ekim 2005 tarihinde ise tam üyelik müzakerelerine başlanmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönem TDP'ni, birçok yazar geçiş dönemi olarak kabul etmektedir (Bal, 2004:19). Soğuk Savaş döneminde, doğu karşıtı, batının yanında jeopolitik avantaja sahip olan Türkiye, bu avantajı bir bakıma yitirmiştir. 1990'larda TDP'nde Batıcılık ilkesi doğrultusunda, Batı Avrupa ile ilişkiler netleşmeye başlamıştır. Gümrük Birliği'ne üye olan Türkiye, AB üyelik sürecindeki birçok sıkıntıyla beraber, bu süreç üzerine daha çok yoğunlaşmıştır.

Türkiye; Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, boşluk bıraktığı alan olan Kafkaslar ve Orta Asya'da etkinlik kurmaya çalışmıştır. Fakat Rusya toparlanıp bu bölgeler üzerindeki etkinliğini yeniden kazanmaya başlamıştır. Türkiye, bu bölgelere açılma stratejisi

uygularken, batı faktörünü yine göz önünde bulundurmuş, ABD ile çıkarlarının ters düşmemesine dikkat etmiştir. ABD ise, bu alanda güçlü bir İran yerine, etkin bir Türkiye'yi tercih etmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin Orta Asya konusundaki ABD desteği de, Batıcılığın bir ayağıdır (Bal, 2004).

Soğuk Savaş ertesini dönemden bu yana, Batı Avrupa ile yakın ilişkiler kurulması, ekonomik ilerleme gibi amaçlarla, Avrupa Birliği'ne üyelik süreci, günümüzde hala devam etmektedir. Türkiye 3 Ekim 2005 yılında, AB ile tam üyelik müzakerelerine başlamış, inişli çıkışlı bir sürecin ardından, nihai hedefe kilitlenmiştir (Ülger, 2005:112).

3.1.2.2. Statükoculuk (Status Quo)

Statüko; kurulu düzen anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Statükoculuk; kurulu düzeni koruma, mevcut durumu bozmama, anlamlarına gelmektedir (Oran, 2001:46). Morgenthau'nun görüşü göre ise, devletlerin dış politikalarının, statükoyu korumaya yönelik veya bu statükoyu değiştirmeye yönelik, emperyalist bir nitelik taşıdıkları, yönündedir (Sönmezoğlu, 2005:282).

Statükoculuğun Türkiye uygulamasındaki anlamları ise, mevcut sınırları sürdürme, onlardan memnun olma, bunun sonucu olarak da dış azınlıklara irredantizm² (Oran, 2001:47) politikası gütmeme, anlamlarına gelmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün, 'yurtta sulh cihanda sulh' ilkesi, tamamen statükoculukla ilgilidir. Diğer bir ifadeyle Statükoculuk, anti revizyonizm ile aynı anlama gelmektedir. Revizyonizm I. Dünya Savaşı'nı bitiren anlaşmalara karşı gelmek, anlamına gelmektedir. Türkiye Kurtuluş Savaşı sırasında, revizyonist ülkelerden bir tanesi olmuş ve cumhuriyetin kurulmasının ardından, anti-revizyonist politika izleyen bir ülke olmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasının ardından, bağımsızlık haricinde bir talebin olmayacağı, mevcut sınırların korunacağı, sınır dışı müdahalede bulunulmayacağı ve başka ülkelerin, sınırlarıyla ilgili bir talebi olmayacağı halde, çatışma çıkmadan yaşanacağını altı çizilmiştir.

---

² Yabancı ülke topraklarında bulunan 'soydaş'ların, gerekçe olarak gösterilmesi sonucu izlenen, yayılmacı politika

Neden Statükoculuk? Bunun mevcut birkaç nedeni vardı. Kurtuluş Savaşı sonrasında Türkiye; sınırlarına bir tehdit olmaksızın, ülkenin başkalarının sınırlarını tehdit edecek durumda olmadığı bir dönem geçirmekteydi. Sovyetler tehdidi sebebiyle, ülkede komünizmin yayılmaması ve Sovyetler Birliği'nde de Turancılığın yayılmaması, 1921 antlaşmasıyla garanti edilmişti. Mustafa Kemal Atatürk'ün de, Statüko politikasının yürütülmesi gerekliliğinde, büyük bir rolü olmuştu (Oran, 2001:48). Yeni kurulmuş devletin hayatta kalabilmesi ve sistemde tutunabilmesi için bu durum gerekliydi (Bal, 2004:13).

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, Statükoculuk, 'temel anlamda' gerçekleştirilmiştir. Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na katılmamış, İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde, tam anlamıyla uygulanan Statükoculuk, Soğuk Savaş döneminde de devam ettirilmiş, Soğuk Savaş sonrasında ise, mevcut çıkarlar doğrultusunda, çok yönlü bir politika uygulanmaya çalışılmış, bir nevi, statüko devam ettirilmiştir.

Bunların yanında statükoculuğun uygulanmadığı, sınırlar dışına müdahalelerin de yaşandığı durumlar söz konusu olmuştur. 1950-53 Türkiye, Kore'ye asker göndermiş, 1974'te Kıbrıs'a çıkartma yapmış, 1980 ve 90larda Kuzey Irak hareketlerini üstlenmiş, 1993'te Somali, 1994'te Bosna, 1999'da Kosova, 2001'de Makedonya, 2002'de Afganistan müdahalelerine asker göndermiştir (Oran, 2001:48).

1990 sonrası dönemde, uluslararası sistemde olan değişimler ve iç dinamikler nedeniyle, Türkiye'nin statükocu anlayışının terk edilmesi gerekliliği söz konusu olmasının yanında, Türk dış politikasının artık statükocu anlayışa sahip olmadığını savunanlar da olmuştur. Dönemin dışişleri yaklaşımı, artık mevcut statükonun bozulduğunun, yeni bir düzen kurulmakta olduğunun ve bu düzene ayak uydurmanın gerekliliği biçiminde olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Orta Asya ve Kafkaslarla ilişkilerin güçlendirilmesi söz konusu olmuştur. Bu ülkelerde büyükelçilikler açılmış, burs ve krediler sağlanmış, bölgenin sorunlarıyla ilgilenilmiştir.

Baskın Oran; Türk dış politikasında statükoculuğun, batıcılıkla paralel bir kavram olduğunu savunmaktadır. Kurulu düzenin baskın ögesi, batı olduğuna göre, statükocu anlayışla, batıcılık anlayışının aslında, madalyonun iki farklı yüzü olduğunu savunmaktadır. Örneğin, her iki politikanın uyumlu olduğu durumlarda, statükoculuğun

yürütülmesi daha kolay olmuş, ters düşen durumlarda ise zorlaşmıştır. Denge sağlandığında, Türkiye'nin dışta özerkliği artmış, dengenin olmadığı durumlarda ise, azaldığı gözlenmiştir (Oran, 2001).

3.1.2.3. Türk Dış Politikası İdeolojisi Kemalizm

Türk Dış Politikasının şekillenmesinde, Türkiye'nin stratejik konumu, tarihi ve kültürel değerlerinin yanında, Mustafa Kemal Atatürk'ün dış politikadaki teori ve pratiğinin, büyük bir etkisi olmuştur. Kurtuluş Savaşı döneminde ve cumhuriyet kurulduktan sonraki dönemlerde, Atatürk, TDP'yi yönetmek, kontrol etmekle kalmayıp, TDP ideolojik çerçevesini de oluşturmuştur (Aydın, 2004). Cumhuriyeti kurduktan sonra, dönemin mevcut şartlarına göre TDP ilkelerini ortaya koymuş, bu ilkeler dönemin dış politikasında tartışmasız uygulanmış ve günümüz TDP'da da, ulusal çıkarlar zemininde, bu ilkelerin çizgisi izlenmektedir.

Kemalist ideolojiye göre, Türkiye Cumhuriyeti içerde ve dışarıda tam bağımsız bir ulus devlet, modern Türk Milliyetçiliği özelliği taşıyan, çağdaş bir medeniyete ve pratik olarak realist bir dış politikaya sahip bir devlettir. Dış politikanın temelinde, Osmanlıcılık, Turancılık veya İslamcılık değil, Laiklik, Milliyetçilik, Cumhuriyetçilik, Batıcılık ve Statükoculuk esastır. Bu ideolojiye göre '*yurtta sulh cihanda sulh*' ilkesi doğrultusunda, iç ve dış barış, uyumun sağlanması, iç ve dış politikanın uyumlaştırılması, devletin ayakta kalabilmesi için Statükonun esas olması, çağdaşlaşma ve güvenlik faktörleri ön plana çıkmaktadır.

Kemalist ideoloji, anti-kapitalist bir ideoloji olmamakla beraber aksine, sisteme dâhil olmak amacı taşıyan bir ideolojidir. Fakat devletin kapitalist niteliği, emperyalizme karşı olmasına engel değildi. Vatanın kalkındırılması, uluslararası kapitalizmle değil, '*ülkeyi kalkındırarak ve ekonomiyi dışa karşı koruyacak*' (Oran, 2001:252) milli kapitalizm söz konusuydu.

Türk dış politikası genel çerçevede, komşularla iyi geçinmek üzerine kurulmuştur. Bu sebeple birtakım paktlar ve ittifaklara dâhil olunmuştur. Müdahalecilik karşıtı olan bu politikaya göre Türkiye, o dönemde barış antlaşmaları imzalamıştır. Bunlardan 1921'de imzalanmış olup, 1925'te SSCB ile yenilenmiş olan Moskova Antlaşması, 1930'da

Yunanistan'la imzalanmış, Ankara Antlaşması, 1934'te dahil olunmuş, Bağdat Paktı ve 1937'de kurulan Sadabat Paktı, verilebilecek örnekler arasındadır.

Kemalist ideoloji temelinde olan çağdaşlaşma ile benzer olan Batıcılık, müdahaleci olmayan tavır, laiklik ve barışçıl dış politika, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana uygulanmış; Kemalist ideoloji ise, günümüz TDP'nin da temellerini oluşturmuştur.

3.1.3. Son Dönem Türk Dış Politikası: Hedefler, Stratejiler

Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber, değişen dünya şartları ve iç dinamiklerin de etkisiyle, Türk dış politikasının değişim ve dönüşüm içerisine girdiği, yaygın bir kanı olarak kabul edilmektedir (Duran, 2008:387). Soğuk Savaş döneminde, sistemin getirdiği zorunluluklar nedeniyle, diğer eksen ülke konumundaki birçok ülke gibi, Türkiye de, aktif, çok boyutlu ve hareket serbestliği olan bir politika sergileyememiş, aksine, batı ittifakında yer alan, batı yanlısı bir politika izlemek durumunda kalmıştır. Türkiye, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, tehdit algılamalarını bir fırsat bilerek, bu tehditlerle başa çıkmak için bir değişim içerisine girmiştir (SDE, 2009). Soğuk Savaş'ın bitiminin ardından Türkiye'nin daha aktif ve çok boyutlu bir politika izlediği bilinmektedir. Dış politikada yaşanan bu değişim ile beraber, Türkiye eksen ülke konumundan, orta büyüklükte bir devlet konumuna ulaşmıştır (Duran, 2008).

2002 yılında AKP iktidarının yönetimi ele almasıyla beraber ve 11 Eylül sonrasında dünyada yaşanan gelişmeler ışığında, Türkiye'nin Jeostratejik önemi daha fazla artmıştır. Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun da göreve gelmesiyle, Türk dış politikasının, Davutoğlu'nun etkisinde kaldığı, şekillendiği ve politik vizyonunun da bu yönde geliştiği kabul edilmektedir.

Avrupa, Balkanlar, Akdeniz, Ortadoğu, Kafkaslar ve Karadeniz'in ortasında bulunan Türkiye, siyasi bağları ve kültürel mirasını, göz önünde bulundurarak, bir politika vizyonu üstlenmiştir (SDE, 2009). Balkanların, Kafkasya'nın, Avrupa'nın, Asya'nın ve Ortadoğu'daki tarihi miras ve ortak kültürler düşünülmeden bir dış politikanın, yanlış ve eksik olacağı, fakat bu kültürel yakınlık ve tarihi mirasa sahip çıkmakla doğru bir politikanın gerçekleşeceği savı üzerinde durulmuştur. Tarih ve coğrafyanın göz önünde bulundurulup, etkin bir şekilde kullanılarak, kültür, dinamik nüfus unsuru da hesaba

katılıp, ekonomik, askeri ve teknolojik kapasitenin yükseltilmesi hedef alınmıştır (Davutoğlu, 2009: 553).

Türk dış politikasına yön veren Davutoğlu, yeni Türk Dış Politikası'nın 5 ilkesini şu şekilde ifade etmiştir:

- Bir ülkede demokrasi ve güvenlik arasında denge yoksa eğer, çevresinde nüfuz sağlayabileceği bir alan olamaz. Bir siyasi rejimin becerisi, vatandaşlarına sağladığı güvenlikten geçer ki, bu güvenlik, vatandaşlarının özgürlüğünü ve insan haklarını kısıtlamamalıdır.
- 'Komşularla sıfır problem' esas alınmalıdır. Türkiye kendi güvenliğini, çevresinin istikrarı ve güvenliği için, daha aktif ve yapıcı bir rol üstlenerek sağlayabilir.
- Komşu bölgelerle ilişkilerin düzeltilmesi esas alınmalıdır. Bu bölgelerse, Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya ve Orta Asya'dır.
- Çok boyutlu dış politika önemlidir. Türkiye'nin dış politikası küresel aktörlerle rekabet içinde değil, tamamlayıcı nitelikte olmalıdır.
- Beşinci ilkede ise Davutoğlu, ritmik diplomasiye dikkat çekmiştir. Türkiye'nin daha aktif bir dış politika izleyerek, küresel imajını olumlu yönde düzeltmesi, daha fazla söz hakkına sahip olması ve aktif olması esas alınmalıdır (Davutoğlu, 2008).

Türkiye'nin son dönem dış politika hedefleri ve stratejilerine bakınca, yumuşak güç unsurlarının ön plana çıkartıldığı ve büyük ölçüde gündemde olduğu göze çarpmaktadır. Başbakan Erdoğan ise, dış politikada yumuşak gücün önemle üzerinde durulmasını bir konuşmasında şu şekilde ifade etmiştir:

“ Dış politikada bugün iki önemli başlık farklılık ifade ediyor. Bunlardan biri 'yumuşak güç' diğeri 'kaba güç'. Yumuşak güç artık kaba gücün önüne geçmiş durumdadır. Çok daha fazla önem arz ediyor. Böyle bir tabloyla karşı karşıyayız. Bölgenizde ve dünyada etkinliğiniz artık ordularınızla, silahlarınızla, tankla tüfekle değil, ekonomik gücünüzle, diplomatik, kültürel etkinliğinizle ölçülüyor. Türkiye olarak biz, son 8,5 yılda dış politikada bu 'yumuşak güç' boyutuna özellikle ağırlık verdik. Tarihimizin, kültürümüzün ve medeniyetimizin bize sağladığı eşsiz birikimden ilham alarak, bölgesel ve küresel ölçekte, süreçlere etki etmek için, her denklemde çözüme katkı vermek için yoğun mücadele sergiliyoruz” (Serhaber, 2012).

Davutoğlu ise, Türkiye'nin dış politikada yumuşak gücünün çok önemli bir konu ihtiva ettiğini ve yumuşak gücünün ise en önemli kaynağının, demokrasisi olduğunu ifade etmiştir (Davutoğlu, 2008). Komşu ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi ve dış politikanın sıfır sorun esasına dayalı olması, çok boyutlu bir dış politika izlenmesi, aktif ve yapıcı bir rol üstlenilmesi, demokrasinin, insan hakları ve özgürlüklerinin üzerinde durulması, yumuşak güce vurgu yapan unsurlardır (Kirişçi, 2010).

Türkiye'nin bu stratejiler ışığında, AB yeliği hedefi devam etmekte ve farklı bir önem ihtiva etmektedir. Hakan Altınay bu bağlamda, Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak gücü potansiyelinin, AB yeliği için çok önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmektedir (Altınay, 2008). Avrupa'nın istediği, önem verdiği unsurların, barış, refah ve özgürlük olduğunu dile getirmiştir. Bu erevede, Türkiye'nin son dönem dış politikasında, aynı unsurlara vurgu yapması önemlidir.

Son dönem dış politikadaki değişime sebep olan durumları açıklamak için, değişime neden olan farklı yaklaşımlar olarak Nora Fisher Onar, demokratikleşme, yeni İşlamiclik ve Osmanlıcılık üzerinde durmuştur (Fisher, 2012). Türkiye'nin son dönem dış politikasındaki değişimi ve bu bağlamda yumuşak gücünün önem kazanmasıyla ilgili ihtimallerden bahseden Eleni Fotiou ve Dimitrios Triantaphyllou ise bu ihtimalleri şu Şekilde ifade etmiştir: Türkiye'nin dış politikasında Avrupalılaşma, küreselleşme trendi, AB karşısında pazarlık gücüne sahip olması, farklı dış politika alternatiflerine sahip olması, yeniden dirilen milliyetçilik, Davutoğlu'nun etkisi ve siyasi karar alıcıların değişmesi olarak sıralamıştır (Fotiou ve Triantaphyllou, 2010).

3.2. Türkiye'nin Yumuşak Gücü Uygulamaları

Türkiye'nin son dönem dış politikası, strateji ve hedeflerine bakıldığında, Türkiye'nin yumuşak gücü uygulamaları konusunda da akıllarda bir izlenim oluşmuş olsa gerek... Çünkü son dönem Türk dış politikası, yumuşak güce, yumuşak gücü unsurlarına vurgu yapmaktadır ki, Türkiye'nin yumuşak gücü de, 2000 sonrası dönemlerde gündeme gelmiş ve AKP hükümeti döneminde artmıştır.

Türkiye'nin yumuşak gücünün artmasının sebepleri arasında, ikinci kısımda yumuşak gücü potansiyeli ve kaynaklarından bahsettiğimizde de değinmiştik fakat tekrar üzerine eklemeler yapmak mantıklı olacaktır.

Türkiye'nin son dönemler yumuşak gücünün gündemde olmasının ve artmasının en önemli nedenlerinden bir tanesi, son dönem Türk dış politikasında yumuşak güç unsurlarının altının çizilmesi, bu yönde girişimler yapılması, sahip olduğu demokrasisi ve komşu bölgelerde etkin, aktif bir nüfuz sağlamış olmasıdır. Son dönem Türk dış politikasında, komşu bölgelerle ilişkiler geliştirilmiş, yapıcı, aktif bir rol üstlenilmiş, dış politikada, meşruiyet ve evrensel değerler gözetilmiş, kültürel etkileşim, kamu diplomasisi faaliyetlerine ağırlık verilmiş ve dış ülkelere yapılan ekonomik insani yardımlar arttırılmıştır.

Ortadoğu'da Arap Baharı'nın gerçekleşmesi ve Türkiye'nin Müslüman bir ülke olarak demokrasiyle yönetiliyor olması, liberal bir ekonomiye sahip olması, Türkiye'nin yumuşak gücünün gündemde olmasını sağlayan etkenlerden bir kaçıdır. Ayrıca Türkiye'nin AKP dönemi dış politika hedeflerinden olan, aktif ve ritmik diplomasi çerçevesinde, komşu bölgelerde yapıcı bir rol üstlenmiş olması, Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağlayan diğer önemli bir etkidir. Türkiye'nin ekonomik ve insani yardımlar konusunda da ön plana çıktığı ve 'Donör ülke' olarak seçildiği bilinmektedir.

Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları olan, tarih ve kültür, gelişmiş ekonomik durum ve dış politikası, Türkiye'nin yumuşak güç stratejisinde aktif olarak kullanılan kaynaklarıdır. Şöyle ki; Türkiye'nin belirgin olarak en fazla başvurduğu yumuşak güç stratejileri, dış politikasında izlediği yapıcı ve arabulucu yöntem, dış ülkelere yapılan ekonomik, insani yardımlar ve kültürel etkileşim yönünde yapılan faaliyetlerdir. Türkiye'nin, Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve Orta Asya bölgeleriyle kültürel iletişimi ve ilişkileri arttırdığı bilinmektedir. Buna ek olarak, hedef ülkelerde yumuşak güce sahip olmanın, cezbetmenin önemli bir ayağını oluşturan ekonomik ve insani yardımları da göz önünde bulundurmakta, bu nedenle bu konuda gelişme göstermektedir.

Bu sebeple bu kısımda, Türkiye'nin yumuşak güç uygulamalarından bahsederken, Türkiye'nin yumuşak gücünü öne çıkartmaları ve en fazla başvurduğu yöntemler olmaları nedeniyle, kültürel etkileşim faaliyetleri, dış politikada üstlendiği düzen kurucu rolü ve ekonomik, insani yardımları değerlendirilecektir.

3.2.1. Kültürel Etkileşim Faaliyetleri

Yumuşak güç, askeri ve ekonomik güçten ziyade, yabancı aktörlerin davranışlarını etkileyen değerler, kültür, dış politika uygulamaları, diğer aktörlerle geliştirilen ilişkilerin tarzı şeklinde kullanılan bir güç çeşididir (Özev, 20.03.2012). Yumuşak güç kullanımında, aktörler tarafından en sık başvurulan yöntemlerden bir tanesi, Kültürel etkileşim politikasıdır. Yumuşak gücün en önemli kaynaklarından olan 'kültür', aktörler tarafından, kültürel etkileşim programları sayesinde yayılmaya, tanıtılmaya çalışılmakta ve bu da, aktörlerin nüfuz elde etmesini, yumuşak güce sahip olmasını sağlamaktadır. Bu sebeple aktörler günümüz dünyasında, yumuşak güç unsurlarını güçlendirmeye çalışmakta, askeri harcamalarının yanı sıra, kamu diplomasisi için de büyük bir bütçe ayırmaktadır.

Yumuşak gücün kaynakları, kültür, politik değerler ve meşruiyet kazandırılmış bir politikadır (Nye, 2008:94-110). Bu sebeple yumuşak güç kullanımında, bir dış politika aracı olarak kültürün kullanılması, günümüz uluslararası konjonktüründe, mantıklı ve yaygın bir stratejidir.

Kamu diplomasisi, kısa vadeli taktik adımların sonucu olarak değil, uzun vadede stratejilerin hayata geçirilmesi sonucunda oluşturulan bir diplomasi çeşididir. Türkiye hükümeti, Kamu diplomasisi alanında devletin eksikliği olduğunu düşünmüş ve bu nedenle bir Başbakanlık genelgesiyle Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurmuştur (Doğan, 11.02.2012). AKP hükümeti, Ecevit hükümeti dönemindeki bölge merkezli dış politika kavramını andıran ve o dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in savunduğu, Türk dış politikasının tarihi, kültürel, ekonomik, askeri, sanatsal boyutuna ve Osmanlı geçmişine atıfta bulunan politikasına bazı yönleri ile benzeyen bir politika uygulamakta, siyasal, iktisadi ve kültürel ilişkiyi ön plana çıkarmaktadır (Doğan, 11.02.2012).

Türkiye coğrafyasının özel konumu itibariyle, dünyanın en ilgi çekici alanlarından bir tanesidir. Türkiye'nin sahip olduğu kültür, üzerinde yaşadığı topraklar, somut ve soyut tarihi miras, Türkiye'nin en önemli zenginliklerindedir (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012) Türkiye bu zenginliğin farkında olup, son dönemler bunun için harcamalar yapmakta, Türkiye'nin kültürel tanıtımı ve imajı için önemli çalışmalar gerçekleştirilmektedir. 2002 yılında yaklaşık 44 milyon TL olan yurtdışı tanıtım bütçesi,

3,5 kat artmış, 2011 yılında 155 milyon TL'ye ulaşmıştır(T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Uluslararası tanıtım faaliyetleri, bir ülkenin dünyadaki duruşu, saygınlığı, imajı ve dolayısıyla da hedeflenen dış politikanın etkinliği bakımından, önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebeple, ülkemizde Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, tanıtma faaliyetleriyle ilgilenen tüm kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, özel sektör ve akademik çevreler, etkileşim halinde çalışmalar yapmaktadır. Kültürel etkileşim yoluyla, karşılıklı anlayış zenginleştirilmekte, ortak hareket içinde uygun bir zemin oluşturulmakta ve yeni ağlar tesisi yoluyla kamu diplomasisi uygulamasının önemli bir faktör olduğu bilinmektedir. Türkiye tanıtım amacıyla, tanıtıma yönelik olan sergiler, Türkiye haftaları, Türkiye yılı, festivaller düzenlenmesine katkıda bulunmakta, bu festival ve etkinliklere katılmakta ve Türk dış politikasını tanıtıcı konferanslar düzenlemekte, ülkemizi tanıtıcı belgesel filmler ve programlar hazırlamaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 20.03.2012).

Türkiye; 19. Yüzyılda kurulmuş olan uluslararası sergilere³ katılmakta, 1853 yılından bu yana düzenlenen 63 dünya sergisinden 17'sine Osmanlı İmparatorluğu döneminde, cumhuriyet döneminden bu yana ise 16'sına katılmış bulunmaktadır (T.C Dışişleri Bakanlığı, 20.03.2012). Bazı ülkelerle imzalanmış olan anlaşmalar çerçevesinde, ülkemizde imzalanan taraf ülkenin kültürünün tanıtılmasına yardımcı olmakta, aynı zamanda o ülkede kendi kültürünün tanıtımını sağlamaktadır. Türkiye ile Fransa arasında, 2009 yılında imzalanmış olan Niyet Mektubu çerçevesinde, 2009-2010 tarihleri arasında, Fransa'da 600'e yakın kültürel, sosyal, siyasi, ekonomik ve bilimsel etkinlikler düzenlenmiş; 2003 yılı, Japonya'da Türkiye yılı olarak ilan edilmiş, 2013 yılı ise, Çin'de Türk kültür yılı olarak kutlanması planlanmıştır. 2009 yılında, 8 ülke ile Kültürel Değişim Programı, Kültür İşbirliği Anlaşması ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır (T.C Dışişleri Bakanlığı, 20.03.2012).

Türk kültürünün, dilinin, sanatının tanıtılması ve aynı zamanda yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarının yaşadıkları ülkeye adapte olmalarına katkıda bulunmak ve nihayetinde ikili ilişkilerde başarılı olmak amaçlarıyla, yurtdışında Türk Kültür

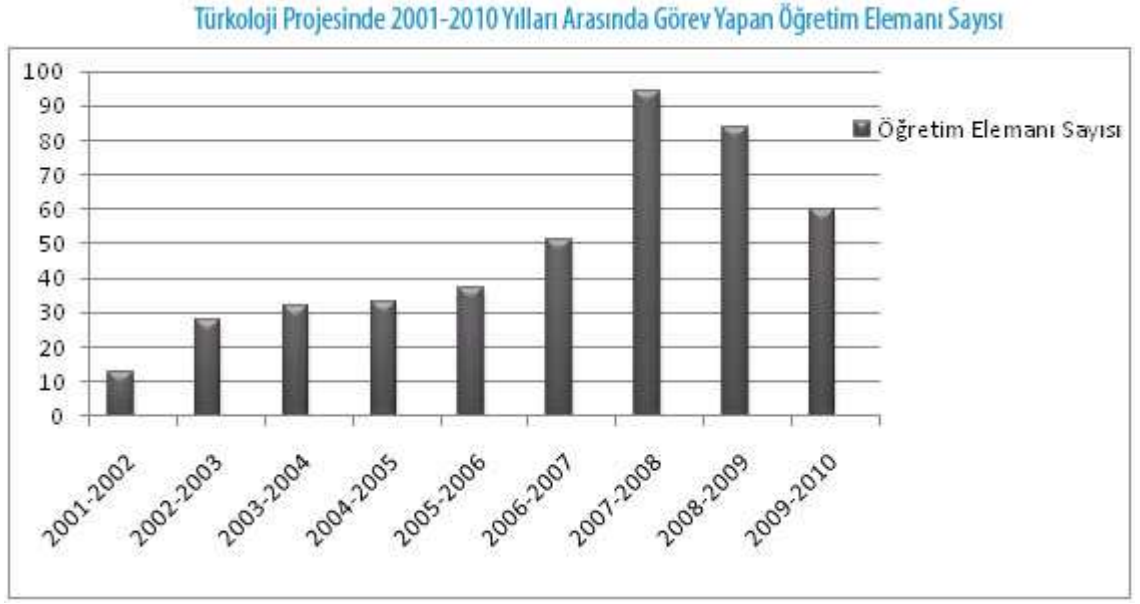
---

³ Dünya Sergileri (EXPO) 19. Yüzyılın ortalarından beri düzenlenen ve ülkeler arasındaki iletişime, diyaloga ve barışa katkı sağlayan uluslararası etkinliklerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (T.C Dışişleri Bakanlığı, 20.03.2012)

Merkezleri kurulmuştur. Türk kültürünün, dilinin ve sanatının tanıtılmasının önemli bir yere sahip olduğu günümüz Türk dış politikasında, bu konuyla ilgili olarak en fazla faaliyet gösteren kurumlar TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü'dür. Yunus Emre Enstitüsüne bağlı olarak Arnavutluk, Belçika, Bosna Hersek, Gürcistan, İngiltere, İran, Japonya, Kazakistan, KKTC (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti), Kosova, Lübnan, Makedonya, Mısır, Romanya, Suriye ve Ürdün'de Türk kültür, dil ve sanatının tanıtılması amacıyla, Türk Kültür Merkezleri bulunmaktadır (Yunus Emre Enstitüsü, 21.03.2012). Bu merkezlerde Türkçe dili öğretilerek, Türkçenin yaygınlaşması ve bir dünya dili olmasına katkıda bulunmaktadır. Balkanlar'da, kültürel etkileşime katkıda bulunmak için yine, Yunus Emre Enstitüsü'ne bağlı bir proje olarak gerçekleştirilen, 'Balkanlar'da Kültürel Mirasın Yeniden İnşası Projesi' ile savaş esnasında tahrip olmuş el yazması eserlerin ihyası, tamir ve bakımı, yanmış eserlerin kopyalarının temini ve mevcut eserlerin korunması (Yunus Emre Enstitüsü, 21.03.2012) sağlanmaktadır.

Türk dili ve kültürünün yaygınlaştırılması amacıyla hayata geçirilen en önemli projelerden olan Türkoloji Projesi ise 1999 yılında TİKA tarafından başlatılmış, 20 Eylül 2011 tarihinde ise, Yunus Emre Enstitüsü'ne devredilmiştir. (Yunus Emre Enstitüsü, 04.03.2012; TİKA, 04.03.2012) Bu proje kapsamında, Başkanlığın faaliyet alanı içerisindeki ülkelerin yanı sıra, dost ve akraba toplulukları da kapsayan geniş bir coğrafyada, projenin dahil olduğu ülkelerdeki belirli üniversitelerle işbirliği anlaşması yapılarak, Türkoloji, Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri ve Türkçe Eğitim Merkezleri açılmaktadır (TİKA, 04.03.2012). Türkoloji Projesi doğrultusunda, diğer ülkelerle ilişkilerin güçlendirilmesi, Türk dilinin öğretilmesi ve yaygınlaştırılması, Türkçe konuşan bir nüfusun oluşturulması ve artırılması, Türkiye'nin daha iyi tanıtılması hedeflenmiştir.

Türkoloji projesi kapsamında, anlaşmalı üniversitelere akademisyenler gönderilmekte ve Türkiye'deki üniversitelere de akademisyenler kabul edilmektedir. Ayrıca projenin verimliliğini arttırmak amacıyla, Türkçe öğrenen öğrenciler için Türkiye'de araştırma olanağı tanınmakta, istihdam alanları genişletilmekte, ilave kurslar düzenlenerek Türkçe dil eğitimi desteklenmekte ve Türkçe Öğretim Merkezlerinde staj imkânı sağlanmaktadır (TİKA, 04.03.2012).

Şekil 3.1: Türkoloji Projesinde 2001-2010 Yılları Arasında Görev Yapan Öğretim Elemanı Sayısı

Kaynak: TİKA, 21.03.2012

Üniversitelerde Türkçe dersleri alan ve başarılı bulunan 120 öğrenciye, 2003 yılından itibaren her yıl Türkiye'ye davet edilerek, 20 gün dillerini pratik yapma olanağı sağlanmaktadır. Türkoloji projesinin yürütüldüğü ülkeler, Afganistan, Arnavutluk, Belarus, Bosna Hersek, Estonya, Filistin, Hindistan, Karadağ, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Letonya, Litvanya, Moğolistan, Makedonya, Slovakya, Rusya Federasyonu Tataristan Özerk Cumhuriyeti, Ukrayna ve Yemen'dir (T.C Yunus Emre Vakfı, 06.02.2012).

Yumuşak gücün önemli kaynaklarından olan kültürün yayılması amacıyla kültürel etkileşimin sağlanması ve kültürel etkileşimin sağlanması için de öğrenci değişim programları, yabancı uyruklu öğrencilerin ülkede eğitim görmesi ve barınması için olanakların sağlanması, üzerinde durulması gereken en önemli unsurdur. Türkiye'nin hali hazırda 127 ülkeyle yapılan anlaşma çerçevesinde, 2009 sonu itibariyle, 1280 kişiye yükseköğrenim bursu sağlanmıştır. Lisans, yüksek lisans/doktora, araştırma ve Türk dili yaz kursu olarak ise sayısı, 2010-2011 itibariyle 1685, 2011-2012 yılı itibariyle ise bu sayı 1929'a çıkmıştır (T.C Dışişleri Bakanlığı, 16.03.2012).

Türkiye, kültürlerarası etkileşimi sağlamak, Türk kültürünün, tarihinin ve dilinin tanıtımına katkıda bulunmak amacıyla, öğrenci değişim programlarına dâhil olmakta, Türkiye’de bir çok yabancı uyruklu öğrencinin eğitim görmesine imkan sağlamanın yanı sıra, yurtdışına öğrenciler göndermektedir. Bu programların en önemlilerinden bir tanesi, Erasmus Değişim Programı’dır.⁴ Erasmus Programı, Avrupa Birliği ve aday ülkelerin yükseköğretim kurumlarının katılımına açık olan bir değişim programıdır. (Iesn, 20.03.2012) Programın amacı, yükseköğretim kurumlarının kalitesini arttırmanın yanı sıra, kültürlerarası etkileşimi sağlamak, üniversiteler arasında işbirliğini sağlamak ve böylelikle şeffaflığın gelişimine katkıda bulunmaktır (İzmir Ekonomi Üniversitesi, 20.03.2012). Türk üniversitelerinin, Erasmus Değişim Programı’na ilk başvurusu 2004 yılında olmuş, ilk öğrenciyi bu tarihte göndermiştir (Iesn, 20.03.2012). Erasmus değişim programına katılım, Türkiye’de hızla yayılmış, 2005 yılında, Türkiye, Ulusal Temsilciler Meclisine katılarak, bu programa üye olmuşlardır. Erasmus Programının ulusal koordinasyonu ve Avrupa Komisyonu ile bağlantısını sağlayan ise Türk Ulusal Ajansı’dır (Iesn, 20.03.2012). Erasmus Programıyla, öğrenci ve personel değişimi yapılmakta, ülkelerin birbirlerinin kültürlerini, yaşamlarını, dillerini tanımasını kolaylaştırmaktadır.

Türkiye’nin üye olduğu bir diğer değişim programı ise Avrupa’da ki AFS⁵ (American Field Service) örgütleriyle birlikte, kültürlerarası küresel eğitimin dünya üzerinde yaygınlaşmasını amaçlayan EFIL (European Federation for Intercultural Learning) federasyonudur. Türkiye 50 yıldan fazla bir zamandır bu amaç kapsamında yürütülen öğrenci değişim hareketliliğine katılmakta, Türkiye’de ki gönüllü ailelerin yanında yabancı uyruklu lise öğrencilerinin barınmasına olanak sağlamakta, aynı şekilde yurtdışına öğrenci göndermektedir. Türkiye, AFS Uluslararası ile Türk Kültür Vakfı’nın 1993’te imzaladığı ‘Ortaklık Anlaşması’ ile, 1980’li yıllarda yalnızca ABD ile Arjantin, Kanada, Danimarka, İtalya, Tayland, Rusya Japonya ve dünyanın birçok ülkesi arasında gerçekleştirilen yeni yapıda yerini almıştır (AFS, 22.03.2012).

Eğitim ve öğretime katkı, uluslararası üniversitelerde değişim ve etkileşimi sağlamak amaçlı olarak, 2009 yılında, Yeditepe Üniversitesi, 2010 yılında KKTC’de düzenlenen

---

⁴ International Exchange Erasmus Student Network ‘ESN’, (Uluslararası Erasmus Değişim Programı) (Iesn, 20.03.2012)

⁵ 1914 yılında kurulmuş olup 50 üye ülkesi bulunan kültürlerarası öğrenci değişim programıdır (AFS, 22.03.2012)

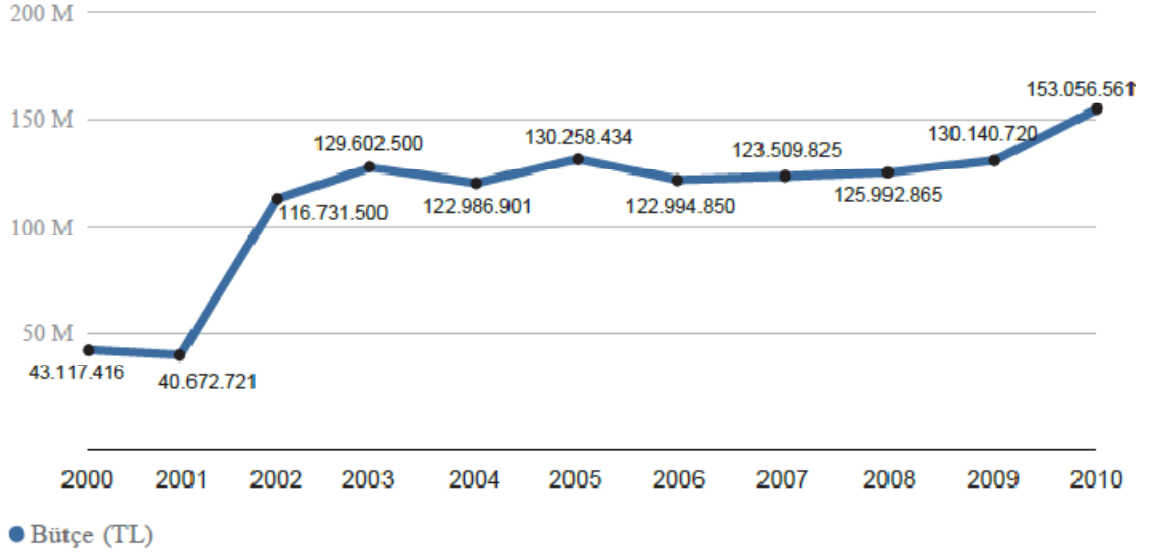
‘Yüksek Öğretim ve Bilim Çalıştayı’nda, Uluslararası Üniversiteler Konseyi kurulmuştur (IUC, 22.03.2012). Asya, Afrika ve Balkan ülkeleri ile diğer bölgelerde bulunan Yüksek Öğretim Kurumlarının eğitim, çalışma ve projelerine katkıda bulunmak ve bu alanlarda işbirliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Konsey, öğrenci hareketliliğinin Erasmus Programı gibi, Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkeleri arasında da yapılması gerekliliğinden hareketle, Dubai’de bulunan ‘American University in the Emirates’ ile işbirliği yapılarak kurulmuştur. Türkiye, Arnavutluk, Azerbaycan, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Bosna Hersek, Endonezya, Gürcistan, Hollanda, Irak, İran, Kazakistan, Kongo, KKTC, Makedonya, Malezya, Moldova, Pakistan, Somali, Sudan, Tacikistan, Uganda, Umman, Ürdün ve Yemen’in üyeleri arasında bulunduğu bir değişim programıdır (IUC, 23.03.2012).

Türkiye; Türkiye’nin kültürel etkileşim faaliyetleri arasında bulunan, Türk dili konuşan devlet ve halklarının birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlamak, kültür ve sanatlarının korunması, canlandırılması ve geliştirilmesi amacıyla; bir uluslararası kuruluş olan Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi’ni (TÜRKSOY) kurmuştur. 1993 tarihinde Almatı’da imzalanan anlaşma ile kurulmuş olan kuruluşun üyeleri, Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan’dır (T.C Dışişleri Bakanlığı, 20.03.2012)

Ülkemiz, eğitim, bilim, kültür ve iletişimin sağlanması ve küresel kalkınmaya yardımcı olmak amacıyla kurulmuş olan ‘Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’ (UNESCO) kurucu üyeleri arasında olmakla beraber, örgütle işbirliği içerisinde birçok faaliyet sürdürmektedir. TİKA ile UNESCO arasında 2011 tarihinde ‘İşbirliği Mütabakat Muhtırası’ kurulmuş olup, Afrika, Orta Asya, Balkanlar ve Ortadoğu’da işbirliği kuvvetlendirilmiştir (T.C Dışişleri Bakanlığı, 20.03.2012).

Türkiye’nin tanıtımı, kültürünün ve nüfuz alanının genişletilmesi konusunda, Kültür ve Turizm Bakanlığının da, katkıları mevcuttur. Türk kültürünün dünyada tanıtılması ve yayılması, turizm konusunda atılan adımlar ve gerçekleşen gelişmeler, Türkiye’nin tanıtımı için önemli bir yere sahip olmakla beraber Türkiye’nin yumuşak gücünün artmasına ve nüfuz alanının genişlemesine katkıda bulunmaktadır. Ülkemizin kültür ve turizm değerlerini, turizm çeşitliliğini ve ürün üstünlüğünü ortaya koymak amacıyla, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 80’den fazla ülkede reklam, halkla ilişkiler faaliyetleri

gerçekleştirmenin yanı sıra, uluslararası turizm fuarlarına katılmakta ve tanıtıcı programlar düzenlemektedir (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 22.03.2012). Yurtdışı Tanıtım Bütçesi, 2010 itibariyle 153 milyon TL civarında olmuş olup, Türkiye'nin tanıtımı için yapılan harcamaların artması, söz konusu olmuştur.

Şekil 3.2: Tanıtma Genel Müdürlüğü Bütçesi

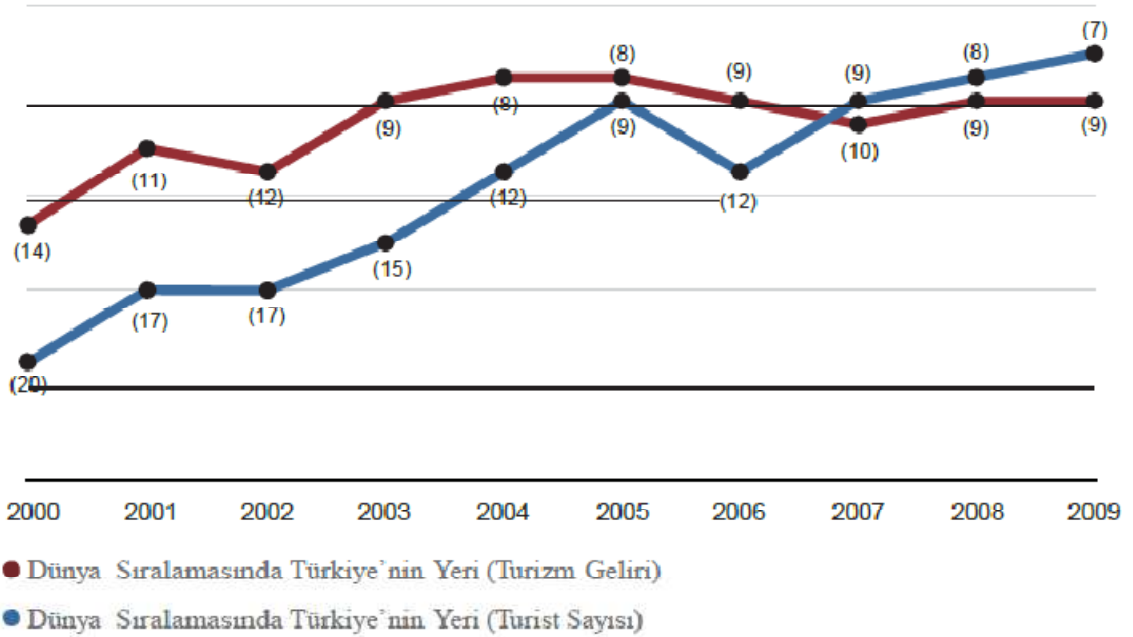
Kaynak: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 22.03.2012

Yurtdışı tanıtım, reklamlar, halkla ilişkiler ve fuarların yanı sıra, özel ağırlama programları da düzenlenmekte; bunlardan bir tanesi olan 'Living İstanbul' projesi ile 25 ülkeden 60 medya mensubu ağırlanmış ve proje sonucunda dünyanın en çok izlenen televizyon kanallarında, dergi ve gazetelerinde, İstanbul'u tanıtıcı makale ve yayınlar yer almıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 22.03.2012). 2010 yılında Amerikalı, tanınmış TV yapımcısı, spiker ve kitap yazarı, Martha Stewart bu projede yer almış, İstanbul ve Kapadokya'da çekimler gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası okunan dergi ve gazetelerde ülkenin tanıtımı için, ek olarak Türkiye dergileri verilmekte ve yabancı basında, Türkiye'nin, haber alması sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra, önemli organizasyonlara ev sahipliği yapılarak, Türkiye'nin tanıtımına katkıda bulunmaktadır. Film festivalleri düzenlenmekte, Türk geceleri ve tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Türkiye'nin tanıtımı için önemli bir proje olan İstanbul alışveriş festivali, 18 Mart-26 Nisan 2011 tarihleri arasında Kültür ve Turizm

Bakanlığı himayesinde, ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarla, alışveriş perakende ve turizm sektörünün işbirliğiyle gerçekleşmiştir (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 22.03.2012). Ayrıca birçok ülkeyle vizelerin kaldırılması da, atılan bir diğer adımdır. 2009 yılından itibaren Türkiye, Ürdün, Lübnan, Suriye ile karşılıklı, Suudi Arabistan ile tek taraflı olarak vizeler kaldırılmış (Akgün ve diğerleri, 2011), Katar ile turistler ve işadamları bakımından vize alımlarını kolaylaştıran bir anlaşma imzalanmış, Rusya ile olan, 30 güne kadar iş ziyaretlerinin vizeden muaf tutulmasını sağlayacak bir hukuki metin ile anlaşmaya varılmıştır (Mutuş, 2010).

Bütün bu politikalar neticesinde, Türkiye, ziyaret amaçlı, son yıllarda en çok tercih edilen ülkelerden olmuştur. Türkiye, 2000 yılında gelen Turist sayısı bakımından dünyada 20. Sıradayken, 2009 yılında 9. Sıraya kadar yükselmiştir.

Şekil 3.3: Dünya Turizm Sıralamasında Türkiye

Kaynak: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 22.03.2012

Türkiye'ye gelen turistlerin sayısı son 10 yılda üç katına çıkarak, 2010 yılı itibariyle 28,6 milyona ulaşmış, dolayısıyla turizm gelirleri de, 2000 yılında 7,6 milyar dolar iken, 3 katı artarak 2010 yılında 20,8 milyar dolar olmuştur (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 22.03.2012).

3.2.1.1. Türk Dizilerinin Türkiye'nin Yumuşak Gücündeki Rolü

'Kalpleri ve akılları kazanmak her zaman önemli olsa da, bilgi çağında daha da önemli hale gelmiştir' (Nye, 2005:11) *Güç, başkalarının inanışlarını şekillendirmek veya belirlemektir ki, böylelikle onlarla uyum güvence altına alınır.'* (Lukes, 2005:486)

Başkalarının arzularını, isteklerini ve akıllarını şekillendirebilmek ve belirleyebilmek, son dönemler çok gündemde olan ve kazanılması zor fakat daha kalıcı ve etkin bir güçtür. Dünyanın hemen hemen her yerinde izlenen Amerikan yapımı diziler, Hollywood filmleri, çoğu insanın hayallerinin, isteklerinin şekillenmesinde, Amerika'nın kültürünün tanınmasında, yayılmasında ve bazı durumlarda çok aykırı ya da farklı gelse bile sevilmesinde, büyük bir etkisi vardır.

Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrasında başlayan ve özellikle AKP döneminde sıkça vurgusu yapılan yumuşak güç kavramının ve bu yönde uygulanan politikaya katkısı olabileceği düşünülen Türk yapımı televizyon dizilerinin, önemi yadsınamayacak derecede büyüktür. Planlanmamış olmasına rağmen, Türk televizyonlarının yayılması, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun, 'Stratejik Derinlik' kitabında özetlenen yumuşak güç stratejisiyle tam olarak örtüşmektedir (SETimes.com, 2011). 2008 yılında 'Gümüş' dizisi ile başlayan Türk dizilerinin yurtdışında izlenme oranı, gün geçtikçe artmakta ve bu da Türkiye'nin yumuşak gücünü ciddi bir biçimde arttırma özelliğine sahip olmaktadır. Kanal D program alım ve yurtdışı satış müdürü Özlem Özsümbül, 'Üç yıl önce Türk dizilerini Güney Amerika'ya satabileceğimizi söyleseydiniz gülerdim' ifadesiyle, Türk dizilerinin Ortadoğu'dan Doğu Avrupa'ya, Asya'dan Güney Amerika'ya kadar izlendiğini anlatmıştır (Alphan, 2011). Birleşik Devletler TV muhabiri, Nadia Bilbassy, Müslüman dünyasının gönüllerini ve akıllarını kazanmanın, Türk dizilerinin başarısını görerek, bunun imkansız olmadığını anladıklarını belirtmiş, Türk starlarının, Arap dünyasının gönlünü, büyük bir oranda kazandığını ve bunun da 'Türkiye'nin yumuşak gücü' olduğunu vurgulamıştır (Bilbassy, 2010).

Ülkelerin yurtdışı tanıtımı, kamu diplomasisi için harcadığı büyük paralar karşısında elde edemediği başarıyı, bazı zamanlar televizyon programları, tanınmış ve sevilen ünlüleri, elde edebilmekte ve bu da, o ülkenin yumuşak gücünü arttırmaktadır. Ortadoğu bölgesinde, daha yoğun olarak popüler olan Türk dizilerinin bu kadar sevilmesinin bir takım nedenleri bulunmaktadır. Bunların arasında gösterilebilecek ve en önemli neden,

Arap dünyasının muhafazakâr, kapalı bir toplum ve aynı şekilde otoriter yönetimlerle yönetilmesi ve laik bir kimliğe sahip olmaması sonucu, toplumun dilediği gibi yaşayamaması, bir anlamda özgür olamaması ve arzuladığı şeyleri, Türk dizilerinde izleyebilmesidir. Peki neden Amerikan ya da başka yapım filmler değil de, Türk dizileri bu kadar popüler olmuştur? Bunun bir diğer sebebi de, Arap dünyası gibi Türkiye'nin de aynı din olan, Müslümanlığa sahip olmasıdır. Bu durum şu şekilde ifade edilir ki, Müslümanlık, eşlerinden kötü muamele görme, kısıtlanma, veya erkek ya da kadın için özgürlüğü kısıtlayıcı bir din değildir ve Türk dizilerinde, bunu görerek, Türk kültürünü, yaşam biçimini örnek olarak, kafalarında oluşturmalarıdır (Bilbassy, 2010). Bu sayede Türk dizileri Türkiye'ye, düşüncelerine nüfuz edebilme ve isteklerini şekillendirebilme yeteneği kazandırır ki, bu da yumuşak gücün en önemli anahtarıdır. Türk dizileri bu bölgede izlenmekte ve dizilerin isimleri, sevilen başrol oyuncularının isimlerini kendi isimleri gibi, 'Muhammed, Lamis, Amir, veya Nur' gibi değiştirilerek izlenmektedir (Bilbassy, 2010).

“Türk dizilerinin bu kadar ilgi çekmesinin temel nedeni olarak Arap halkın dizilerde ‘gelenek ve modernleşmeyi dengede tutan bir toplum’ görmeleri yatmaktadır. Arap yorumculara göre ‘geleneği reddetmeyen modern hayat’ Araplara çekici gelmektedir. Dizilerde, Araplar açısından yeni ama yabancı olmayan birçok öğe bulunmakta ve ‘onlar da bize benziyor’ duygusu yaratılmaktadır. Bu da Arapların istediği, ama sahip olmadığı bir yaşam tarzını temsil etmektedir. Yani genel olarak Türk dizilerinin Arap halkında yarattığı, ‘özdeşleşme duygusu’ bu başarının temel nedeni olarak düşünülmektedir” (Milat, 2012)

Türk dizilerinin yumuşak güç açısından rolüne değinen Kenan Arpacıoğlu ise bu dizilerin etkisini şöyle değerlendirmiştir.

“Tüm dünyanın ve hepimizin bildiği gibi Türk dizileri, kalpleri kazanmada büyük role ve öneme sahiptir. Geçtiğimiz yaz Sudan ziyareti esnasında, Aşk-ı Memnu dizisinin karakterlerinin esnaf dükkanlarında ve reklam panolarında yerini aldığını gördüm. Ayrıca Arap kanallarında, Arapça altyazı ve seslendirmelerle Türk dizilerini görmek mümkündür. Yine aynı şekilde Türk işadamları, Irak'ta ardı ardına yeni yatırımlara imza atarken, Türkiye Irak'ı değiştirmekle kalmıyor, halkın sempatisini de kazanıyor” (Arpacıoğlu, 2011).

Ortadoğu'da büyük ilgi çeken dizilerden olan Gümüş dizisi, medya ve din dili olan klasik Arapça ile değil de Suriye lehçesi ile seslendirilmesinin, daha çok popüler olmasındaki etkenlerden bir tanesidir (Deniz, 2010:55). Meksika, Brezilya gibi başka dizilerin seslendirmeleri, klasik Arapçada olduğu için, halkın dizileri takip etmesi güçleşmekteydi. Türk dizilerinin yerel şiveyle ve Türkiye'ye doğal kültürel ve insan

manzarası bakımından en çok benzeyen Suriye lehçesiyle seslendirilmesi, Türk dizilerini daha fazla sevimli kılmıştır (Deniz, 2010).

Ortadoğu'da başlayan Türk dizilerinin izlenme popülarlığının, Batı Balkanlar ve Yakın Doğu ve Yunanistan'a kadar gitmesi, Türkiye'nin değişim tablosunu önemli ölçüde etkilemiş, turizmden ticarete, yumuşak gücünün artmasına olanak sağlamıştır. (Milat, 2012) Türk Kültür ve Turizm Bakanlığının bir çalışmasına göre, Türk programlarını satın alan ülkelerden gelen turistlerin sayısı, son 5 yılda yüzde 12 artmıştır (Milat, 2012). Örneğin 'Gümüş' dizisinin en çok izlendiği ülke olan Birleşik Arap Emirlikleri'nden gelen turist sayısında yüzde 21 artış görülmüştür (Alphan, 2011). Sadece 2010'da Ortadoğu ülkelerinden gelen 105 bin turist olup, turist sayısı, bir önceki yıla göre yüzde 33 artmıştır (Alphan, 2011). TESEV'in (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı) 2010 yılında yaptığı araştırmaya göre, Ortadoğu ülkelerinin, Ortadoğu bölgesi içinde tatil için en çok tercih edilen ülke Türkiye, Ortadoğu dışında ise en çok tercih edilen ülkeler sıralamasında Türkiye, Fransa'dan sonra gelerek 2. olmuştur.

TESEV tarafından hazırlanan, Türkiye'nin Ortadoğu'da Algılanışı-2010 başlıklı araştırmaya göre, katılımcıların yüzde 78'i Türk dizilerini izlediğini belirtmiştir. (SETimes, 2011)

Şekil 3.4: Ortadoğu'da Türk Dizilerinin İzlenme Oranı

Kaynak: (Akgün ve diğerleri, 2011)

Dikkate değer bir ağırlığı olan ve önemli ölçüde demokratik ve modern, güçlü bir ekonomik potansiyele sahip bir ülke olarak Türkiye'nin, Balkanlardaki yumuşak gücünün bir ayağı olan Türk dizilerinin, Türkiye'nin bu bölgede de olan nüfuzunu arttırmasına yardımcı olduğu bir gerçektir. Batı Balkan ülkeleri için, ekonomik büyümelerini arttırmak amacıyla, Batı Balkanlar'ın, AB ortak pazarının dışında bulunması sebebiyle, Türkiye'nin bu bölge için ticari anlamda önemli olduğu ve Türkiye'nin yumuşak gücünün bir parçası olan Türk dizilerinin katkıda bulunabileceği düşünülmektedir (Milat, 2012).

3.2.2. Dış Politika'da 'Düzen Kurucu' Rol

Türkiye'nin yumuşak güç stratejilerinde, en çok başvurduğu yöntemlerden bir tanesi, son dönemlerde aktif olarak sürdürdüğü, arabulucu ve çok yanlı dış politikasıdır. 11 Eylül saldırılarından itibaren, küresel terörizmin gündeme oturmasıyla önem kazanan doğu ile batı arasındaki jeostratejik ve jeopolitik önemi dolayısıyla girişilen medeniyetler ittifakı projesinde ki rolü (Dışişleri Bakanlığı, 19.02.2012) ve sorunlu bir bölge olan Ortadoğu ile batıdan farklı olan ilişkileri çerçevesinde sürdürdüğü yapıcı politika ve bu anlamda Türkiye'nin doğu, batı ve ABD açısından kazandığı önem, bu yönde altı çizilmesi gereken bir konudur. Bu kısımda, Türkiye'nin yumuşak güç stratejilerinden olan yapıcı, işbirliğine ve karşılıklı bağımlılığa dayalı, çok yanlı dış politikası incelenecek, bu yönde atılan adımlar, izlenen yöntemler ve sonuçları analiz edilecektir.

Cumhuriyetin kurulmasının ardından, bazı dönemlerde batı dünyasında, yeni bir Türkiye söylemi ortaya çıkmış, 1920'lerde, 1950'lerde, 1980'lerde ve 2000'lerde yeni bir Türkiye'nin doğduğu, gündemi oluşturmuştur (Duran, 2008:385). Soğuk Savaş dönemi sonrasında, Uluslararası sistemin ve değişen konjonktürün verdiği şartların da neticesinde, Türk dış politikası değişmiş, Ak Parti'nin 2002 seçimlerinden sonra iktidara gelmesiyle de, değişim ve dönüşüm sürecine girilmiştir.

Türkiye'nin dış politikasında yaşanan değişim çerçevesinde ve Türkiye'nin 2003 yılında ABD'nin Irak'a müdahalesini desteklememe kararı ile başlayan (Altunışık, 2011:1) süreç, Türkiye'nin dış politikasının yön değiştirdiği düşüncesini doğurmasının yanı sıra, Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak gücünü ortaya çıkarmıştır. Türkiye'nin bu bağlamda, batı tarafından dile getirilen, İslam'ın ve demokrasinin, serbest ekonomi ve

liberalizmin birlikte yürütülebileceği açısından, Ortadoğu ülkelerine model olabileceği söylemleri ortaya çıkmış, akademik çevrelerde çokça tartışılan konulardan bir tanesi haline gelmiştir. Ortadoğu bölgesinin dışında Türkiye, ‘Medeniyet Derinliği’ (Duran, 2008:389) bağlamında, tarihi ve kültürel yakınlık bulduğu alanlar olan Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve genel olarak Orta Asya’da ki uzun sürmüş ve sürmekte olan çatışmalar ve anlaşmazlıklarla yakından ilgilenme ve arabulucu politika stratejisi yürütmüştür. Suriye ile İsrail, Afganistan ile Pakistan, ve ABD-Batı ile İran arasındaki sorunlarla ilgilenip, aktif ve yapıcı bir dış politika izlemesi, Türkiye’nin potansiyel yumuşak güç olma arzusunu göstermektedir (Fotiou ve Triantaphyllou, 2010:99). Türkiye, Kafkasya’nın istikrarı konusundaki çıkarları çerçevesinde de aynı yapıcı politikayı sürdürmüş, Rusya’nın Gürcistan ile olan anlaşmazlıkta ki politikası, Ermenistan’la ilişkilerin düzeltilmeye çalışılması, Çin’in Uygur Türkleriyle olan sorununda üstlendiği yapıcı rol, bunlara örnek olarak gösterilebilir (Fotiou ve Triantaphyllou, 2010:99).

Türkiye, bu anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümlenmesi için bir politika sergilemesinin yanında, önleyici diplomasiye de yer vermiştir. Bu sebeple yakın çevresindeki ve ötesindeki mevcut ihtilafların çözümlenmesinde arabulucu rol üstlenmekte, aktif bir politika sergilemektedir. Irak, Lübnan Kırgızistan’da iç uzlaşının sağlanmasında, Bosna Hersek’te istikrarın sağlanması amacıyla Sırbistan ve Hırvatistan’ın katılımıyla sağlanan iki ayrı üçlü işbirliği süreci, Afganistan’da barış ve istikrarın sağlanması amacıyla Pakistan’la işbirliği süreci ve İsrail ile Suriye arasında dolaylı görüşmelerde oynanan rol; İran’ın nükleer programıyla ilgili diplomasi ve barışçıl yollarla çözülmesi için harcanan çaba ve Somali’de hükümet ile çatışan taraflarda uzlaşma sürecindeki katkıları, yumuşak güç kullanım stratejileridir (Dışişleri Bakanlığı, 19.02.2012).

Türkiye, uluslararası diplomasiye üstlendiği çatışan taraflar arasındaki yapıcı rolünü, uluslararası örgütlerle de desteklemektedir (Akgün, 2009a). Uluslararası örgütlerle işbirliği içerisinde hareket etmesi, Türkiye’nin bu dış politikasını meşrulaştırırken, arabuluculuk rolünü kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye’nin bölgesel düzeyde elde ettiği diplomatik gücü, onun NATO ve AB gibi batılı kuruluşlarla ilişkilerini daha iyi seviyeye getirecek bir nitelik kazandırmaktadır (Akgün, 2009a:2).

Türkiye bu nedenle uluslararası örgütlere dahil olmakta, yumuşak gücün önemli elzemlerinden biri olan meşruiyetliğini desteklemek için, onlarla paralel adımlar atmaktadır. Türkiye bu amaç çerçevesinde, BM(Birleşmiş Milletler) üyesi⁶, AB aday ülkesi⁷, NATO üyesi⁸, ECO (Ekonomik İşbirliği Teşkilatı) üyesi⁹, KEİB (Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı) üyesi¹⁰ ve İKÖ (İslam Konferansı Örgütü) üyesidir¹¹.

Türkiye bu anlamda, son yıllarda Avrupa, Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar ve Akdeniz bölgesindeki siyasi ve askeri gelişmelerde, etkin rol üstlenmektedir. Türkiye Cumhurbaşkanı ve Başbakanı, Arap Birliği ve Afrika Birliği gibi önemli uluslararası forumlara konuşmacı olarak davet edilmektedir. Türkiye, 2007 yılında, Türk-Arap işbirliği forumu kurulmasını öngören bir çerçeve antlaşması imzalamış, aynı zamanda ASEAN (Güney Doğu Asya Ülkeleri Örgütü) ile de benzer bağlar kurmaya çalışmaktadır. Türkiye buna ilaveten, G-20 gibi küresel oluşumların toplantılarına da düzenli olarak katılmakta ve BM çerçevesinde medeniyetler ittifakı projesinin de eş başkanlığını yürütmektedir (Akgün, 2009a).

Türkiye, küresel düzeyde barış ve güvenliği sağlamada ki rolünü pekiştirmek amacıyla, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMKG) üyeliğine adaylığını 21 Temmuz 2003'te ilan etmiş, 17 Ekim 2008'de de BMKG geçici üyeliğini üstlenmiştir (Akgün, 2009a). Türkiye bu sayede, Uluslararası prestij ve onurunu kuvvetlendirmiş, barışçıl ve yapıcı dış politikasına meşruiyet kazandırmıştır. Türkiye BMKG geçici üyeliğine kabul edilmekle beraber, Türkiye'nin Ortadoğu'da ve Balkanlardaki çatışmalarda etkin rol alabilmesi kolaylaşmıştır.

Türk dış politikasında aktif ve arabulucu rolünün amaçları çerçevesinde Türkiye'nin, barış harekâtlarına katılımları da söz konusu olmuştur (Koçer, 2006:44-70). Türkiye'nin barış harekâtlarına katılımı yeni olmamakla beraber, ilk 1950 tarihinde, Kore savaşına katılımıyla başlamıştır. Soğuk Savaş'a kadar olan dönemde fazla sayıda olmamakla

---

⁶ 24 Ekim 1945'te kurulmuş, Türkiye aynı tarihte örgüte üye olmuştur (Akgün, 2009a)

⁷ 1951 yılında imzalanan Paris antlaşmasıyla Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), 1957 yılında Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), 1993 tarihin Maastricht antlaşması ile Avrupa Birliği (AB) kurulmuş, Türkiye örgütle 3 Ekim 2005 tarihinde tam üyelik müzakerelerine başlamıştır (Ülger, 2005)

⁸ 4 Nisan 1949'da Washington antlaşması ile kurulmuş, Türkiye 8 Eylül 1952'de üye olmuştur.

⁹ 1985 yılında kurulmuş, Türkiye kurucu ülkeler arasındadır.

¹⁰ 1992 yılında kurulmuş olup Türkiye kurucu ülkeler arasındadır.

¹¹ 1969 yılında kurulmuş, Türkiye aynı tarihte üye olmuştur.

birlikte, Soğuk Savaş'tan sonra, barış harekâtlarına katılımda artış yaşanmıştır. Türkiye NATO bünyesinde katılmanın yanı sıra BM (Birleşmiş Milletler), AGİT (Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı) ve daha birçok uluslararası kuruluşlarla barış harekâtlarına katılmış ve gözlemci statüsünde de bulunmuştur. 1988'de BM İran-İrak Askeri gözlemci grubunda, 1991 tarihinde BM Irak-Kuveyt askeri gözlem misyonu, 2000'de BM Doğu Timor Destek Misyonu, AGİT Kosova Denetim Misyonu, 2000-2004 yılları arasında AGİT Gürcistan Sınır Gözlem Misyonu, 2001-2002 BM Bosna Hersek Misyonu, 2006-2007 tarihlerinde Demokratik Kongo Cumhuriyetinde AB polis misyonu, 1997-2008 El Halil'de ki uluslararası geçici mevcudiyet, 2006'da Sudan'da BM ile beraber görevlerde bulunmuştur (Öcal, 2010:281-311).

Türkiye'nin, komşularla sıfır problem, çok yönlü dış politika, güvenlik-demokrasi arasında denge kurmak, çevre bölgelerde istikrarı sağlamak gibi ilkelerle izlediği dış politikanın, çevre ülkelere örnek teşkil etmesi de, yumuşak gücüne vurgu yapmaktadır. Türkiye'nin, İsrail-Arap uyuşmazlığı konusunda izlediği bu politika, en çok çaba harcadığı meselelerden olmuştur. Türkiye, hem İsrail-Suriye, hem de İsrail-Filistin arasında aktif uzlaştırıcı bir diplomasi izlemiştir.

Türkiye, 1988 sürgünde ilan edilen Filistin devletini tanıyan ilk ülkelerden olduğu gibi, İsrail'i de 1949 tanıyan ilk Müslüman ülkedir (T.C Dışişleri Bakanlığı, 20.02.2012) Türk dış politikasında özellikle 2005 sonrası dönemde, bu sorunla ilgili aktif, barış sürecini destekler bir yöntem izlenmiştir. Türkiye, 1993 ve 1995'te bu sorunla ilgili birinci ve ikinci Oslo düzenlemelerini memnuniyetle karşılamış, destek vermiştir. 2000'den sonra arası iyice bozulmuş olan İsrail ile Suriye arasında yapıcı bir yön çizmiş, 2006 yılında Lübnan-İsrail savaşında Suriye başbakanı Ehud Olmerd tarafından arabulucu olması istenen Türkiye, Dışişleri Bakanını Şam'a göndermiştir (Kirişçi, 2010:9). Dolaylı yapılan müzakere süreci, İsrail'in 2007'de Suriye askeri üssünü bombalamasıyla, sona ermiştir. 2008 yılında, tekrar Türkiye'nin dolaylı diplomasiyle yürüttüğü barış süreci başlamış ve Türkiye-İsrail başbakanları görüşmüş, fakat İsrail'in 5 gün sonra operasyon başlatmasıyla süreç tekrar kesilmiştir (kirişçi,2010:3-29). İsrail ile Filistin arasında da uzlaşmacı adımlar atılmış, Hamas lideri Khaled Meshal ile Dışişleri bakanı Davutoğlu, 2 kez görüşmüş, fakat bu adım da uzlaşma konusunda başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Kirişçi, 2009).

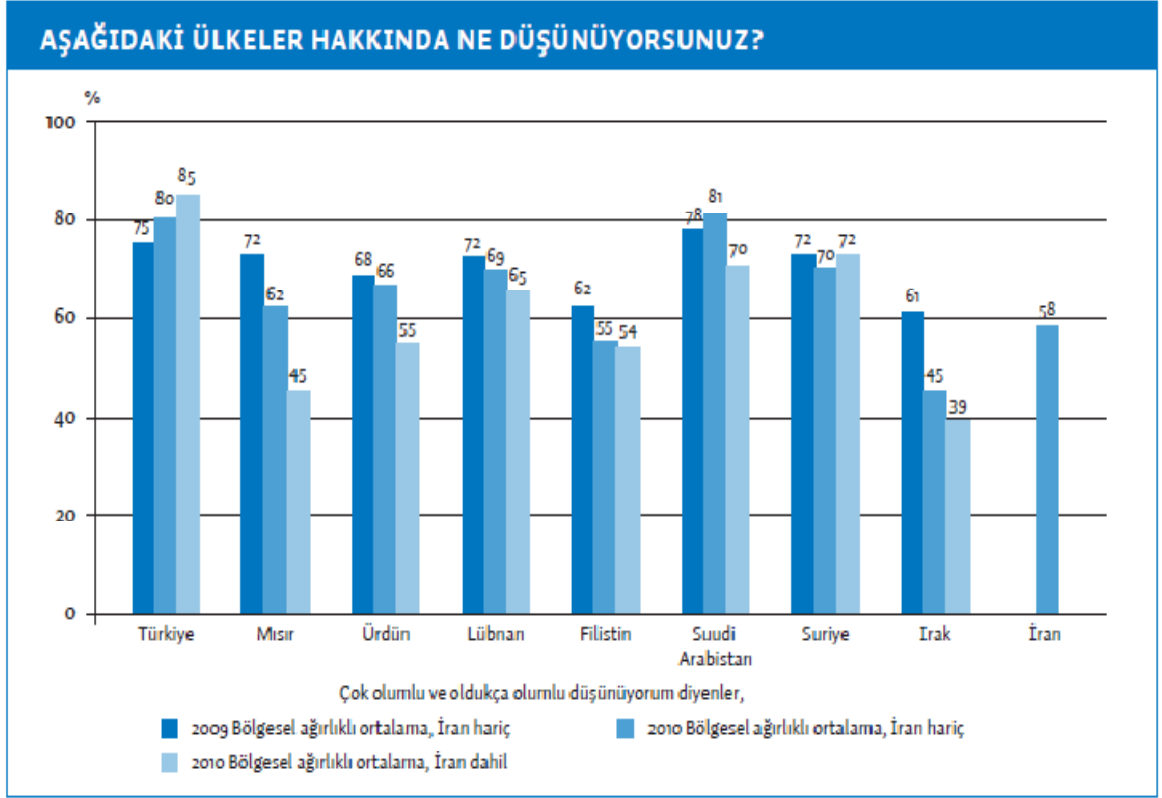
2008-2009 tarihine kadar olan dönemde, İsrail ile Arap dünyası arasında barış sürecini aktif bir diplomasiyle destekleyen Türkiye'nin, 2010'da Gazze'ye insani yardım götürən Mavi Marmara'ya, 31 Mayıs tarihinde İsrail askerleri tarafından uluslararası sularda ve tamamen uluslararası hukuka aykırı şekilde düzenlenen saldırı ve Başbakan Erdoğan'ın 2009 yılında Davos zirvesindeki sert tavrı, İsrail ile arasının bozulmasına neden olan ve bu politikasını sürdürmesine engel teşkil eden iki olay olmuştur (Almuedo, 2011:7-28).

Türkiye, dış politikasında İran ile Batı arasındaki nükleer kriz dolayısıyla da, diplomasi yoluna gidilmesi konusunda bir strateji izlemekte, bu konu da, TDP'ında önemli bir yer işgal etmektedir. Dönemin Dışişleri bakanı Abdullah Gül 2006'da, konunun baş aktörleri, Condoleezza Rice, Javier Solana, Mohammed el Baradei ve Ali Larijani arasında mekik diplomasisi yürütmüştür (Kirişçi,2010:10). Türkiye Diplomatik bir çözüme ulaştırma konusundaki tavrını sürdürmüş, Washington'dan Tahran'a mesajları iletmeye devam etmiş, bu meseleyle ilgili tavrını halen devam ettirmekte, İran'a karşı yapılacak sert güç uygulamasına karşı çıkmakla beraber, sorunun taraflar arasında diplomasi yoluyla çözülmesi gerektiği ve çözülebileceği inancındadır (Kirişçi, 2010).

2009-2010 yıllarında, Arap ülkelerinde yapılan TESEV kamuoyu araştırmaları, Türkiye'nin bölgede ki popülerliğinin arttığını göstermektedir (Altunışık, 2011). Türkiye'nin 2000'lerden ve bilhassa 2003 sonrası dönemde, artan Ortadoğu'daki sorunlarla ilgilenmesi ve aktif, arabulucu dış politika sergilemesi, siyasi ve ekonomik dönüşümünün bir başarı olarak görülmesi ve kültürel etkisinin bir sonucu olarak bölgede artan çekiciliği, sonuçlarını doğurmuştur. Türkiye'nin 2003'te ABD'nin Irak'a müdahalesini desteklememe kararı ile başlayan süreç, komşularla sıfır sorun ilkesi ve medeniyet derinliği olarak adlandırılan, ortak kültür ve tarihe sahip ülkelerle işbirliği ve yakınlaşmanın artırılması ilkeleri çerçevesinde düzelen ilişkilerle devam etmiştir. Arap Baharı'nın vuku bulmasıyla, bölgeyle ve bilhassa Suriye hükümetiyle kopan ilişkiler nedeniyle sekteye uğramış, fakat bu süreçte daha fazla anlam kazanan Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak gücü, farklı bir boyut kazanmıştır.

Türkiye'nin, Arap-İsrail anlaşmazlığında izlediği aktif diplomasi ve İsrail'in Gazze saldırısından sonra, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın İsrail başbakanı Peres'e karşı olan sert tepkisi sonucu, Türkiye'nin ve Başbakan Erdoğan'ın Ortadoğu'daki popülerliğinin arttığı ve bu anlamda Türkiye'nin Ortadoğu'da ki yumuşak gücünün arttığı iddia

edilebilir (Altunışık, 2008:41-54). 25 Ağustos-27 Eylül 2010 tarihleri arasında TESEV tarafından, 7 Arap ülkede yapılan araştırma, (Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Suriye, Irak ve İran) Türkiye'ye duyulan sempati oranının %80 gibi azımsanmayacak bir oran olduğunu göstermiştir (Akgün ve diğerleri, 2011).

Şekil 3.5: Ortadoğu Ülkelerinin Başka Ülkeler Hakkındaki Düşüncesi

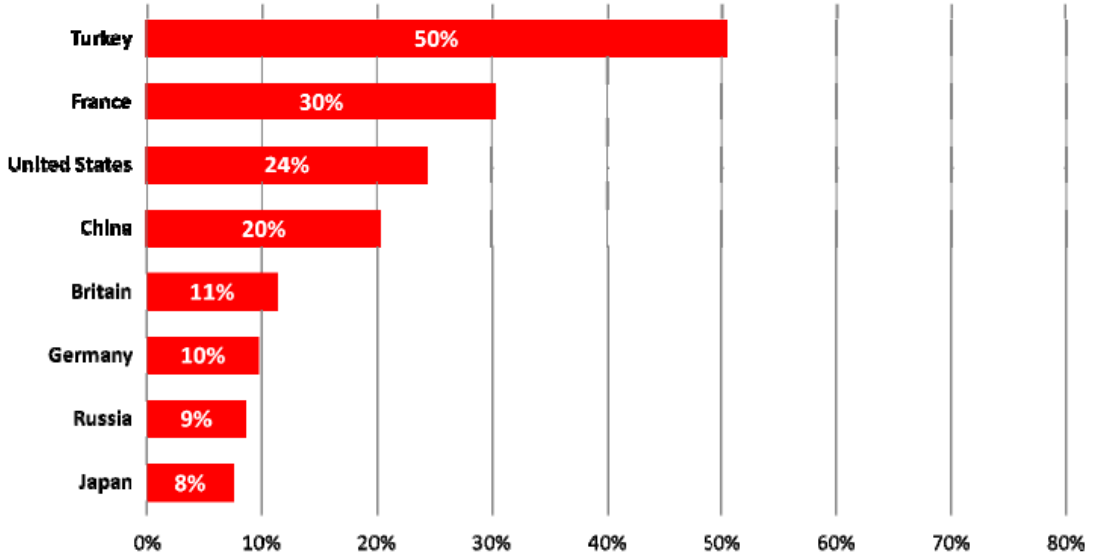
Kaynakça: (Akgün ve diğerleri, 2011:10)

2009 yılında da aynı ülkelere yapılan anketlerde, Türkiye'ye duyulan sempati oranının %75'ten %80'e arttığı gözlenmiştir. 2010 yılında İran'ın da katılımıyla yapılan diğer bir ankette ise, oranın %85'e çıktığı gözlenmiştir (Akgün ve diğerleri, 2011).

Türkiye'nin, İsrail-Filistin anlaşmazlığında etkin bir rol alması ve İsrail'e karşı net bir dille politikasının desteklenmediğini göstermesi, Türkiye'nin Ortadoğu'daki çekiciliğinin artmasına sebep olmuş ve grafikte de görüldüğü gibi, bu tarihlerdeki (2009-2010) sempati oranının yükselmesine neden olmuştur.

2011'in Ekim ayında, Mısır, Ürdün, Lübnan, Fas ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde yapılan başka bir araştırmaya göre ise, Arap Baharı'nın en büyük kazananının Türkiye

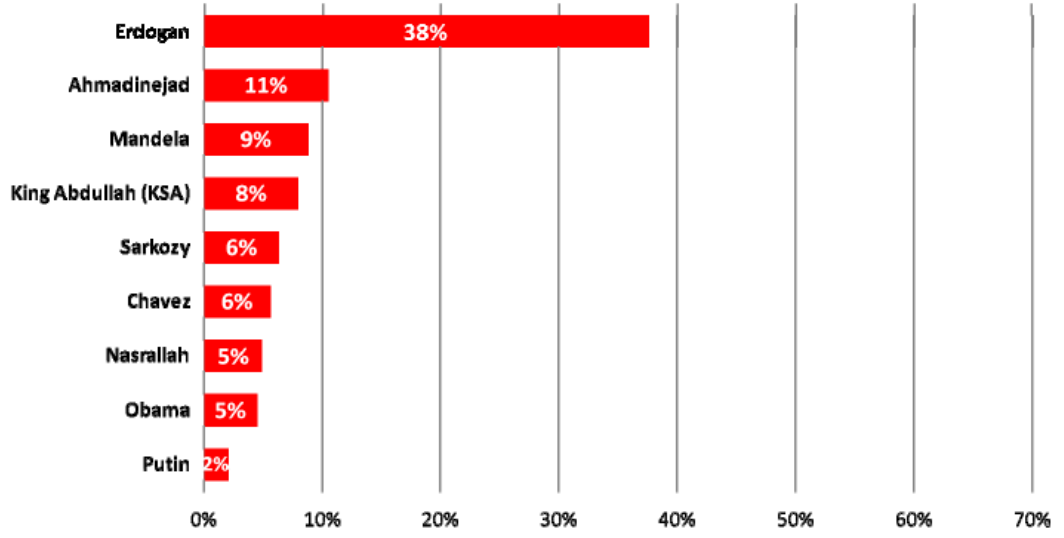
olduğu kaydedilmiştir (2010 Arap Public Opinion Poll, 2010) bu araştırmaya gore, Türkiye'nin Ortadoğu'da en yapıcı ülke olarak gorldğ kaydedilmiştir.

şekil 3.6: Ortadoğu lkelerinin Gözünde En Yapıcı lke

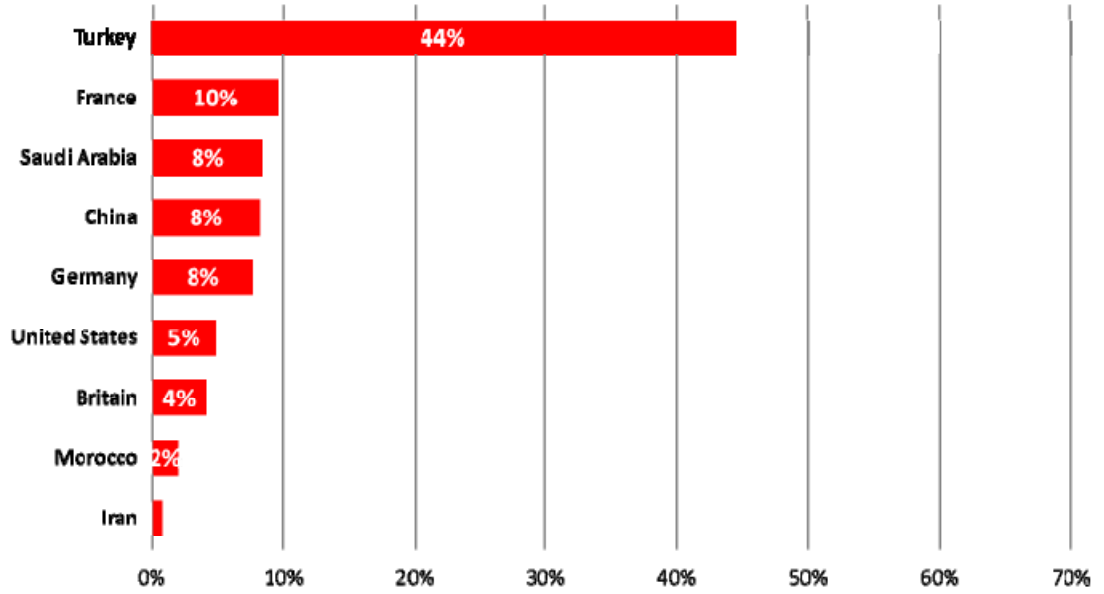
Kaynak: 2010 Arap Public Opinion Poll, 2010

Mısır'da sorulan sorulardan bir tanesi olan 'gelecek liderinizin hangi lider gibi olmasını isterdiniz' sorusuna, Erdoğan'ın en fazla tercih edilen lider olarak seçilmesi, bu durumda şaşırtıcı olmamalıdır. Bu araştırmada, % 38 oranında oyların çokluğunu alan Recep Tayyip Erdoğan, 'Mısır'da en çok popüler lider' ve 'benzemesini istedikleri lider' olarak gorldğn göstermiştir (2010 Arap Public Opinion Poll, 2010) 5 ülkede yapılan araştırmada da 'Erdoğan gibi bir liderlerinin' olmasını istedikleri gözlenmiştir. Yapılan 5 ülkede de, %31 oranında Recep Tayyip Erdoğan, sayının üstünlüğünü kazanmıştır (2010 Arap Public Opinion Poll, 2010)

Şekil 3.7: Mısır Halkının Liderlerinin, Benzemesini İstedikleri Lider

Kaynak: 2010 Arap Public Opinion Poll, 2010

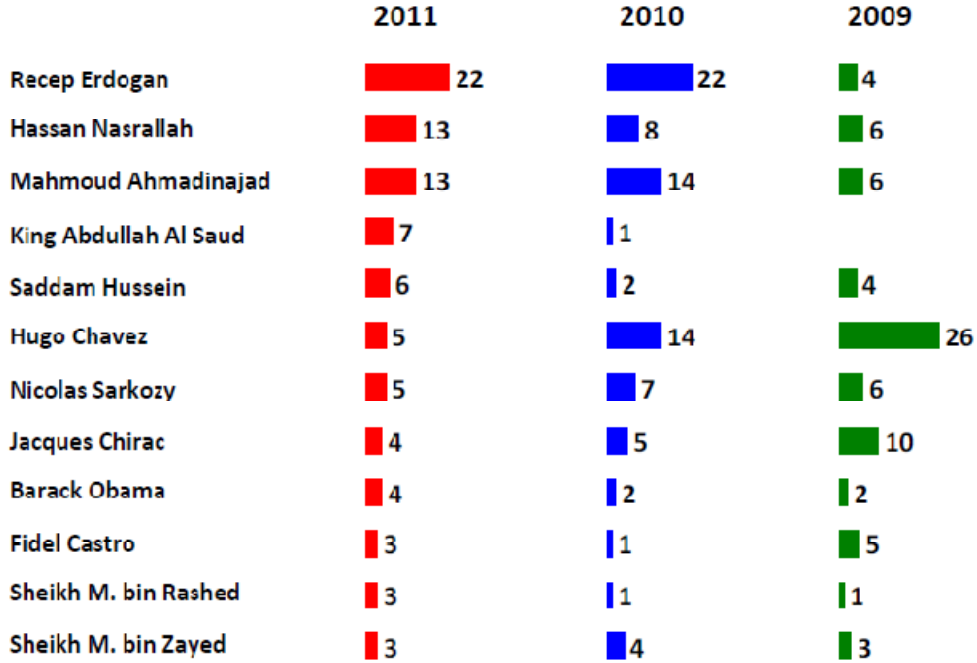

Şekil 3.8: Mısır Halkının Politik Sistemleriyle İlgili Düşünceleri

Kaynak: 2010 Arap Public Opinion Poll, 2010

Sadece Mısırda'ki yapılan oylamaya göre ise, ülkelerinin politik sisteminin benzemesini istedikleri ülke olarak ilk Türkiye seçilmiştir. Bu da Türkiye'nin Mısır üzerinde ki çekiciliğinin açık bir göstergesidir (2010 Arap Public Opinion Poll, 2010).

Araştırmanın yapıldığı bütün ülkelerdeki ‘liderleri haricinde hayran oldukları liderler’ sorulduğunda ise, yine Recep Tayyip Erdoğan’ın, 2009’dan 2010 ve 2011’e kadar hayranlık oranının arttığı gözlenmektedir.

Şekil 3.9: Arap Halkının Liderlerle İlgili Düşünceleri

Kaynak: 2010 Arap Public Opinion Poll, 2010

Türk dış politikasındaki çok yanlı politika, Türkiye’nin son dönemlerde uyguladığı yumuşak güç kullanımınıdır. Türkiye’nin çevresindeki sorunlarla ilgilenmesinde, iki farklı hedef ülke grubundan bahsedebiliriz. Örnek olarak, İsrail-Filistin konusunu, TDP’da en çok uğraşılan ve dünya gündeminden düşmeyen bir konu olması sebebiyle, verebiliriz. Türkiye’nin, İsrail Filistin çatışmasında aktif diplomasi sergilemesi, aktif bir rol üstlenmesi, şüphesiz ki ulusal çıkarları doğrultusunda izlediği bir yöntem olmasının yanında, yumuşak güç stratejisidir. Bahsettiğimiz iki farklı hedef grubu, konunun baş aktörleri (Arap ülkeleri, İsrail) ve sonuçtan daha fazla etkilenecek ülkeler olan, bu konuya ilgili ülkelerdir. (öncelikle AB ülkeleri, ABD, Rusya, Çin vs.) Türkiye’nin Arap-İsrail anlaşmazlığındaki yumuşak güç kullanımında, sorunun çözümü açısından bir sonuca bağlanmamış olması, Türkiye’nin bu konudaki başarısızlığını, fakat bölgedeki etkisinin, nüfuzunun ve imajının artması, bu konudaki başarısını göstermektedir.

3.2.3. Ekonomik Kalkınmayla İşbirliği, İnsani Yardımlar

Dış yardım, soğuk savaş döneminde, ABD ve SSCB'nin, ekonomik olarak zayıf olan ülkeleri, ideolojik açıdan kendi saflarına çekebilmek için kullanmış oldukları bir yöntemdir (Atmaca, 2004:8). Yardım sağlayan ülkelerin yardım etmekte ki amacı, politik, ekonomik olmanın yanı sıra, sosyal ve kültürel nedenlere de dayanmaktadır. ideolojik olarak yanına çekmek politik amaç iken, teknik yardım veren ülkelere eğitime giden elemanların, kendi ülkelerine döndüklerinde bu malların gönüllü tanıtıcıları olmaktadır. Sosyal ve kültürel açıdan ise, yardımda bulunan ülkeye eğitime giden elemanlar, o ülkenin müzik, edebiyat, güzel sanatlar, lisan, yaşantı ve geleneklerinin etkisi altında kalmakta ve bu sayede psikolojik bir yaklaşma olmaktadır (Atmaca, 2004:9).

Ekonomik açıdan zayıf ülkelere yardım amaçlı olarak faaliyet gösteren, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı¹², Uluslararası Ticaret Merkezi¹³ gibi küresel çalışmalar yapan örgütler de vardır ki, bu kurumlar hiçbir zaman gelişmemiş ülkelerin ihtiyaçlarını karşılama da yeterli olmamıştır (Fidan ve Nurdun, 2008:93). Bu sebeple, küresel kalkınmaya katkıda bulunmak amacıyla, ulusal kalkınma işbirliği ajansları kurulmuştur. Bunlara, Birleşik Devletler Ajansı¹⁴, Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı¹⁵, Kanada Uluslararası Kalkınma Ajansı¹⁶, Uluslararası Kalkınma Departmanı¹⁷ gibi kurumlar örnek olarak verilebilir. TİKA da bu amaçla kurulmuş olup, uluslararası yardım faaliyetleri gerçekleştiren bir kurumdur (Fidan ve Nurdun, 2008:93).

Ülkeler, gelişmemiş devletlere yardımda bulunurken, kendileri açısından da ekonomik, stratejik ve politik faydalar sağlamaktadır (Kawai ve Takagi, 2004,:259-261). Yardım alan ülkeler, her zaman yardım veren ülkelerin ihracatlarına istekli olurlar (Doss, 1996:232-243). Bu nedenle genellikle ülkeler, tarihi ve kültürel açıdan kendilerine yakın buldukları bölgelere yardımda bulunur ve bu sayede psikolojik yaklaşma sağlamaktadır. Örneğin Fransa ve İngiltere önceki kolonilerine, Japonya Doğu Asya'ya

---

¹² United Nations Development Programme (UNDP)

¹³ International Trade Centre (ITC)

¹⁴ United Nations Agency for International Development (USAID)

¹⁵ Japan International Cooperation Agency (JICA)

¹⁶ Canadian International Development Agency (CIDA)

¹⁷ Department for International Development (DFID)

ve Türkiye de, Avrasya ülkelerine yardımda bulunmaktadır (Fidan ve Nurdun, 2008:96).

Türkiye, tarihinde hem alıcı, hem de donör ülke olmuştur. 1940'lerden itibaren, Türkiye, Yunanistan ile beraber Marshall Planı çerçevesinde, ABD'yi destekleme amaçlı olarak yardım görmüştür (Fidan ve Nurdun, 2008:90). Türkiye 1950'lerde, ekonomik kalkınmasına yardımcı olacak, 150 milyon dolarlık bir yardım almıştır. 2005 yılı itibari ile de almış olduğu toplam yardım tutarı 12 milyar dolardır.

Türkiye alıcı ülke olduğu gibi, aynı zamanda donör ülke konumundadır. 1950'lerden itibaren, uluslararası işbirliğinde ki rolü köklü değişimlere uğramakla beraber, 1985 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Gambiya, Gine-Bissau, Moritanya, Senegal, Somali ve Sudan'da kurumsal kapasite inşasını hedefleyen, 10 milyon ABD doları tutarında, kendi dış yardım paketini oluşturmuştur (T.C Dışişleri Bakanlığı, 16.01.2012). Cumhuriyet tarihinde, Türkiye'nin ilk kez dış yardımı, dış politikanın aracı olarak kullandığı tarih bu sebeple 1980'lerdir. 1985 yılında, gıda yardımı olarak başlayan dış yardımlar, 1987 yılından itibaren, teknik yardım olarak devam etmiştir (Birtek, 1998:1). 1991'de SSCB'nin dağılması ve Doğu Bloku'nun da dağılmasıyla yoğunluk kazanan Türkiye'nin dış yardımları, 1985-91 döneminde DPT tarafından 5 milyon dolar civarı iken, bağımsızlığına kavuşan Türki cumhuriyetlere 1992 yılında yapılan yardımlar, 1.14 milyar dolar civarı olarak görülmektedir. Yapılan bu yardımların sistemik olmaması nedeniyle yardımların türü, miktarı ve yönü konusunda bilgi yetersizliği bulunmaktadır (Birtek, 1998:1).

1990'larda Türk cumhuriyetlerine yapılan teknik yardımları yapan kuruluşların başında MEB, Diyanet İşleri Başkanlığı, DPT, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma fonu ve T.C Vakıflar bankasıdır. 1992-96 yılında yapılan teknik yardımların bölgelere göre dağılımı, aşağıda ki şekil gibidir:

“Tablo 3.1” Teknik Yardımın Ülke Grupları veya Bölgesel Kuruluşlar İtibariyle Dağılımı (Bin Dolar)

ÜLKE GRUPLARI VEYA BÖLGELER	YILLAR					92-96 Dönemi	
	1992	1993	1994	1995	1996	Gen.To p.	%
Türk Cumhuriyetleri	637	11.812	11.874	12.278	13.080	49.681	61,6
Türk Toplulukları	139	163	144	175	215	836	1,0
Balkan Ülkeleri	469	1.938	1.737	1.766	2.413	8.323	10,3
Kafkas Ülkeleri	177	2.643	2.426	2.549	3.214	11.010	13,6
İKT Ülkeleri	869	12.328	11.909	15.011	16.265	56.382	70
İKT (Türk. Cum. Hariç)	231	516	35	2.733	3.185	6.701	8,4
KEİ Ülkeleri	559	3.490	3.003	3.189	4.315	14.556	18,0
ECO Ülkeleri	756	11.859	11.904	12.298	13.334	50.151	62
Afrika	224	544	22	2.722	2.686	6.199	7,7

Kaynak: Birtek, 1998:11

Yapılan ekonomik ve insani yardımların bölgelere göre dağılımı ise şu şekildedir:

“Tablo 3.2” Ekonomik Yardım/İşbirliğinin Ülke Grupları veya Bölgesel Kuruluşlar İtibariyle Dağılımı (Bin Dolar)

ÜLKE GRUPLARI VEYA BÖLGELER	YILLAR					92-96 Dönemi	
	1992	1993	1994	1995	1996	Gen.Top.	%
Türk Cumhuriyetleri	1.048.732	137.185	7.310	63.318	135.133	1.391.678	93,2
Türk Toplulukları		3		56	351	410	0,03
Balkan Ülkeleri	158	2.188	1.358	9.084	20.177	32.965	2,2
Kafkas Ülkeleri	35.639	118.361	4.546	9.246	40.299	208.091	13,9
İKT Ülkeleri	1.050.642	137.185	7.320	72.795	136.358	1.404.301	94
İKT (Türk Cum. hariç)	1.910		10	9.477	1.225	12.622	0,8
KEİ Ülkeleri	35.639	120.429	4.857	10.598	40.418	211.940	14,2
ECO Ülkeleri	1.052.103	137.185	7.830	63.550	135.327	1.395.995	93
Afrika	1.910			9.477	1.225	12.612	0,8

Kaynak: Birtek, 1998:14

“Tablo 3.3” İnsani Yardımın Ülke Grupları veya Bölgesel Kuruluşlar İtibariyle Dağılımı (Bin Dolar)

ÜLKE GRUPLARI VEYA BÖLGELER	Y I L L A R					92-96 Dönemi	
	1992	1993	1994	1995	1996	Gen.Top.	%
Türk Cumhuriyetleri	77.149	51.695	10.100	7.971	1.030	147.943	56,0
Türk Toplulukları		234	23	135	5	397	0,2
Balkan Ülkeleri	13.362	13.583	4.404	5.820	1.656	38.826	14,7
İKT Ülkeleri	80.611	59.271	10.160	15.848	1.625	167.513	89,2
İKT (Türk Cum. Hariç)	3.462	7.576	60	7.877	595	19.570	7,4
KEİ Ülkeleri	20.082	51.739	7.089	7.529	998	87.438	33,1
ECO Ülkeleri	77.299	55.588	10.214	13.821	1.054	157.975	60
Kafkas Ülkeleri	17.395	42.450	6.708	6.548	872	73.972	28,0
Afrika	300	1.230		10		1.540	0,6

Kaynak: Birtek, 1998:16

TİKA'nın kurulmasıyla beraber, Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkasya'daki, yeni bağımsız devletler, odak noktası iken, bu eğilim yakın dönemde, kalkınma ortaklığının Ortadoğu, Afrika ve Asya'daki ülkeleri de içeren, daha geniş bir coğrafyayı kapsamıyla hızlı bir dönüşüm yaşamıştır. TİKA'nın 23 kalkınma ortağı, ülkede 26 program koordinasyon ofisi bulunmakta ve 23 denizaşırı ofisin dışında, dünya genelinde, 100'den fazla ülkeye ulaşmaktadır (T.C Dışişleri Bakanlığı, 16.02.2012).

TİKA'nın, 2003'e kadar olan dönemlerde, Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlar olarak başlattığı dış yardım, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Afrika ülkelerine yayılmıştır. Türkiye'nin, 2002-2005 yılları arasında yardım yaptığı ilk bölge Asya iken, Avrupa ikinci sırada, Orta ve Doğu Avrupa ise ikinci sırada yer almaktadır. 2004-2005 arasında ise Pakistan'da olan deprem ve Güney Asya'da olan tsunami sebebiyle bu bölgelere yüksek miktarda insani yardımlar yapmıştır (Fidan ve Nurdun, 2008:101). 2008 yılının sonunda olan Gazze krizi, 2010'da meydana gelen Haiti ve Şili depremleri, Pakistan'daki sel felaketi ve 2011'de meydana gelen Japon depremi ile Libya krizi sebebiyle yardım operasyonları gerçekleştirilmiştir.

Türkiye, Afganistan’da Taliban rejiminin sona ermesinden sonra, Afganistan’ın yeniden yapılanmasıyla oldukça ilgili olmuştur. Afganistan’ın yeniden imarı, temel hizmetlerin sağlanması, temel özgürlüklere saygılı yeni bir düzenin oluşturulması için, Türkiye çalışmalar yapmıştır. Türkiye’nin Afganistan’a yardımları, 400 milyon ABD dolarına ulaşmıştır.

Bunların haricinde, 2002 yılında Türkiye, Afrika Birliğine gözlemci statüsünde kabul edilmiş, 2005 yılı Türkiye’de Afrika yılı ilan edilmiş ve TİKA, Afrika Etiyopya’daki ilk ofisini açmıştır. 2008 yılında, ‘Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi’ Türkiye’de gerçekleşirken, Afrika, Türkiye’yi ‘stratejik ortak’ ilan etmiştir. Türkiye’nin, ekonomik krize rağmen, 2010 yılında toplam resmi kalkınma yardımı, 966 milyon ABD doları tutarında olmuştur ve OECD/DAC (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü/Kalkınma Yardımı Komitesi) yardım alıcıları listesinde Türkiye, 131 ülkeye kalkınma yardımı yapmıştır.¹⁸

İnsani yardımlara özel bir önem gösteren Türkiye, insani yardımları sadece ikili düzeyde göstermenin yanı sıra, OCHA (İnsani İlişkiler Koordinasyon Ofisi), WFP(Dünya Gıda Programı) gibi uluslararası örgütler aracılığıyla da gerçekleştirmektedir. Bu sebeple Dünya Gıda Programı, Türkiye’yi ‘gelişmekte olan donör’ olarak nitelendirmiştir (UNDP, 2009).

İnsani yardım sağlamada, başta Türk Kızılay’ı olmak üzere, diğer sivil toplum örgütleri de katkıda bulunmakta, yıldan yıla yapılan insani yardımlar artmaktadır. Sadece 2010 yılında ülkenin yaptığı insani yardım, 1 milyar ABD doları civarındadır. STK ve özel sektörün katkıları ile birlikte bu tutar iki katına çıkmaktadır.¹⁹

3.2.4. Engeller / Eksiklikler

Türkiye’nin yumuşak gücünün, son 10 yılda artış gösterdiği, bilhassa son 5 senelik dönemde, daha önce de bahsettiğimiz nedenlerden ötürü, yükselişe geçtiği bilinmektedir. AKP dönemi sonrasında sıkça vurgusu yapılan ve üzerinde durulan Türkiye’nin yumuşak gücünün arttığı kabul edildiği gibi, yumuşak gücünün önünde birtakım engeller ve yumuşak güç konusunda eksikliklerin olduğu da bilinmektedir.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: (T.C Dışişleri Bakanlığı, 16.02.2012)

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: (T.C Dışişleri bakanlığı, 16.04.2012)

Türkiye'nin yumuşak gücünü inceleyen Hakan Altınay'ın, Türkiye'nin yumuşak gücünün önündeki en önce aşması gereken engelin, Türk dış politikasında, Realist Paradigmanın ağırlıklı olduğu, devlet merkezli yaklaşımın ön planda tutulması ve Türk toplumunun, dış politikanın kayda değer bir kısmını oluşturmaması, olduğunu vurgulamaktadır (Altınay, 2008). Diğer bir ifadeyle, dış politika karar alıcılarının, toplumdan ziyade devleti ön planda tuttıkları ve dış politikada devlet merkezli davrandıklarıdır. Türkiye'de yumuşak gücün ne kadar önemli olduğunun fark edilmiş olduğu, fakat diğer bir eksikliğin ise, Altınay'a göre, Türkiye'deki yumuşak güç kurum ve mekanizmalarının azlığıdır. Yumuşak gücün uygulanmasını kolaylaştırıcı, yumuşak gücü işlevsel hale getiren ve yayılmasını sağlayan kurumların üzerine gidilmesi gerektiğinin altını çizmektedir (Altınay, 2008).

Türkiye'nin yumuşak gücünün önündeki engellerden bahseden Kirişçi ise Türkiye'nin, öncelikle kendi içindeki reform sürecini devam ettirmesi gerektiğini düşünmektedir (Kirişçi, 2011:47). Politik reformun yavaşladığını, Keyman'ın da belirttiği gibi, Türkiye'nin öncelikle kendi içinde, demokratikleşme reform çabalarının üzerinde durması gerektiği, bunlar konusunda pozitif ve yapıcı bir yol alınmadan, kabul edilmiş bir dış politikanın da mümkün olmayacağını (Keyman, 2010; Kirişçi, 2011) vurgulamaktadır.

Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarından olan demokrasi ve modernleşme, Türkiye'nin laik, demokrasiyle yönetilen, modern bir Müslüman ülke olması açısından, önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin yumuşak gücünün yükselmesinin en önemli nedenlerinden de olan bu durum, üzerinde durulması, geliştirilmesi ve ilerletilmesi gereken bir durumdur. Ülkemiz, demokrasi ve modernleşme konusunda yol kat etmiş ve etmekte olan bir ülke olmanın yanında, eksiklikleri de bulunan bir ülkedir. Keyman'a göre, Türkiye'deki en önemli sorunun, demokrasiyle ilgili resmi şekillendirme ya da geliştirmelerin daha az yapılması, demokratik toplumsal sorunlarla uğraşmanın ise daha çok olduğudur (Keyman, 2010). Diğer bir ifadeyle, problemin, demokrasi sorunlarıyla ilgili resmi düzenlemeler yapmaktansa, demokrasi sorunlarının yol açtığı toplumsal meselelerle daha çok ilgilenilmesidir. Keyman, Türkiye'de demokrasinin geliştirilmesi konusunda yapılması gerekenleri ise öncelikle, özgür ve yaşanılır bir sivil toplum şartlarını oluşturmak, otonom ve saygıdeğer bir siyasi toplum şartlarını sağlamak, vatandaşların

bağımsız ve özgür bir dernek hayatına sahip olabilmesi için yasal garanti sağlayan kuralları oluşturmak, yeni demokratik hükümet için kullanılabilir bir devlet bürokrasisini sağlamak ve kurumlaşmış bir ekonomik toplum oluşturmak, şeklinde özetlemektedir (Keyman, 2010).

Bir ülkenin iç politikası, toplumun refah seviyesi, insan hakları ve özgürlüklerine duyulan saygı, demokrasisi, kültürü ve yaşam biçimi, dünyadaki imajını ve algılanışını büyük ölçüde etkilediği için, yumuşak gücünü de önemli ölçüde etkileyen unsurlardır. Türkiye'nin demokrasi konusunda kat etmesi gereken yol olduğu gibi, herkes tarafından gündeme getirilen kimlik sorunu, insan hakları ve özgürlükleri, din ve laiklikle ilgili toplumda bulunan sorunlar ve kutuplaşmalar, şeffaflık, Kürt ve Alevi sorunu, Müslüman olmayan azınlıklarla ilgili sorunlar konusunda da kat etmesi gereken uzun bir yol vardır (Kalın, 2011:20). Örneğin İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün, 2011 Dünya Raporu'nda, Türkiye'nin 2010 yılında ifade özgürlüğünü kısıtladığı ve azınlık hakları konusunda herhangi bir iyileşmenin gerçekleşmediğini ifade etmiştir. (Human Right Watch, 2011) Dünya çapında, 21. defa yapılan insan hakları uygulamaları incelemesi, 90 ülkenin mercek altına alınmasıyla, Türkiye'nin dış politikaya daha ağırlık verdiği, fakat ülkede yaşanan İnsan hakları sorunlarını çözmek konusunda, yeterince yol almadığı vurgulanmıştır. Bunlar arasında, düşüncüyü ifadede özgürlük kapsamında haksız yargılamalar, terör suçuyla ilgili yasaların keyfi kullanılması, gereksiz yere uzun süreli tutukluluk ve polislin göstericilere şiddet kullanması yer almaktadır (Human Right Watch, 2011).

Bunların dışında Kürt sorunu, Türkiye'nin dış politikasında, başkaları tarafından sürekli koz olarak kullanılan ve Türkiye'nin yumuşak gücünü ve imajını sarsan en önemli sorunlardandır. Buna rağmen 2009 yılına kadar olan dönemde, bu sorunla ilgili reform çabalarının az olması ve sadece sert güçle bu sorunun çözülmeye çalışılması, belki de sorunun ortadan kalkmamasının en önemli sebeplerindendir. 2009 yılında, AKP hükümeti tarafından başlatılan 'Demokratik Açılım' çerçevesinde adım atılmış olsa da, büyük bir kitle tarafından eleştirilmiş ve aynı zamanda sorun çözülememiştir (Şenol, 2010:78).

Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak gücünü inceleyen Altunışık'a göre ise, Türkiye'nin bölgedeki yumuşak gücünün, Ortadoğu'nun karışık ve zor bir bölge olmasından dolayı,

sıkıntılı olduğudur (Altunışık, 2011). Türkiye'nin bölgedeki arabuluculuk çabalarında, zaman zaman sıkıntılar yaşadığı ve yaşayabileceğinin altını çizmiş, başka aktörlerle karşı karşıya kalma ve bölgedeki nüfuzunun etkisiz kalması gibi ihtimallerinin olduğunu vurgulamıştır (Altunışık, 2011). Örneğin Türkiye, İran'la, Hamas'la ve Lübnan'la gerçekleştirdiği arabuluculuk çabalarında, benzer sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Arap Baharı perspektifinden Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak gücünün önündeki engellerden bahseden Altunışık, Türkiye'nin bölgede nüfuz sağlamasının, bölgeyle olan ilişkilerinin düzelmesinin ardından vuku bulan Arap Baharı, bölgenin istikrarını kötü yönde etkilemiş, Türkiye'nin de yumuşak gücünün kullanımını zorlaştırmıştır (Altunışık, 2011). İstikrarsızlaşan, ciddi anlamda değişim ve dönüşüm içine giren bölgede, yumuşak güç kullanımının zor olduğu gibi, bu bölgede yumuşak güce sahip olmanın önemi de bir o kadar artmış bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, değişim ve dönüşüm içinde olan Ortadoğu bölgesinin, demokrasi, insan hakları ve özgürlüğü, modernleşme gibi değerleri kazanması konusunda, Türkiye'nin yumuşak gücü önemli oranda değer kazanmaktadır.

17 Aralık 2010'da, 26 yaşındaki Muhammed Buazizi isimli seyyar satıcının kendisini yakması ile Tunus'ta başlayan isyan dalgasının ardından, 23 yıllık, Bin Ali iktidarını sona erdirmekle beraber, bu isyan dalgası, Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyasını da sarmış, Arap Baharı denen süreci başlatmıştır (Ataman ve Diğerleri, 2011). Tunus'u, Yemen, Mısır, Libya ve Suriye izlemiş, Suudi Arabistan, Bahreyn, Ürdün, Fas ve Cezayir'de ise isyanlar şimdilik bastırılmış gibi görünmektedir. Diktatörlerin otoriter yönetimleri altında bulunan bu halklar, "ekmek", "onur", "hürriyet" ve "düzen yıkılsın" sloganlarıyla, bu gidişata dur demeye çalışmaktadır (Ataman ve Diğerleri, 2011:85).

2000'lerden sonra bölgeyle olan ilişkilerin düzeltilmesinin ardından, Arap Baharı döneminde TDP'ndeki eğilim, halkların özgürlük ve insan haklarına, demokrasi haklarına saygı gösterilmesi gerektiği yönünde olmuştur (Ataman ve Diğerleri, 2011:85). Tunus'tan Suriye'ye kadar her ülkede, isyanın başından itibaren, halkın demokratik reform taleplerini desteklemiştir. Mevcut iktidarlara irtibata geçerek, reformların yapılması, değişimin önünün açılması ve silahlı bir çatışmaya varmadan değişim yaşanması gerektiği yönünde telkinlerde bulunmuştur. Mevcut iktidarlara bu konuda anlaşmaya varamadığı durumlarda ise iktidarın çekilmesi gerektiğini ifade

etmiş, son çare olarak silahlı müdahale gereken durumlarda ise, Libya örneğinde olduğu gibi barış operasyonlarına katkıda bulunmuştur (Ataman ve Diğerleri, 2011:86).

Türkiye, bölgenin bu değişim ve dönüşümünden önceki dönemde, geliştirdiği ve edindiği yumuşak gücü sayesinde, Arap Baharı döneminde de bölgeyle en çok irtibata geçebilen ve nüfuzunun en çok bulunduğu ülkelerden bir tanesi olmuştur. Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi, istikrarsızlaşan ve zor bir dönemden geçen bölgede nüfuz elde etmek, sözünü geçirmek ve yumuşak güç edinmek de zorlaşmış, bir takım engeller ortaya çıkmıştır.

Ortadoğu'daki yumuşak güç tipolojilerini inceleyen Lawrence Rubin, Türkiye'nin diğer demokrasiyle yönetilen ülkeler gibi, demokrasi'yi savunduğunu ve bu değerlerin, bütün Arap ülkelerine, uzun dönemde tehdit unsuru sayılabileceğini savunmakta, Türkiye'nin de bu konuyla ilgili Arap liderleriyle karşı karşıya gelebileceğini savunmaktadır. (Rubin, 2010) Rubin, Bölgedeki Sunni liderlerin, Şii İran'a karşı denge kurulması için Türkiye'yi desteklemekte, fakat bunların bir kısmının, Türkiye'nin bu konuda yetersiz kalacağıyla ilgili endişeleri bulunduğunu vurgulamıştır. İran'ın bölgedeki nüfuzu ve yumuşak gücünün önemli ölçüde büyük olduğu da başka bir gerçektir.

Türkiye'nin Arap Baharı perspektifinde yumuşak gücünü inceleyen Kirişçi ise Türkiye'de Ortadoğu'nun değişime ihtiyacı olduğunu düşünenler ve eski durumun kalması gerektiğini düşünenler arasındaki fikir ayrımına dikkat çekmekte ve bu durumun Libya ve Mısır gibi ülkelerle olan ilişkileri de etkilediğinin, bu konudaki dış politikanın yönünü belirlediğinin, altını çizmiştir. Bu iki taraf arasında bir dengenin kurulması ve orta bir noktada buluşulması gerektiğini vurgulamıştır (Kirişçi, 2011:47). Türkiye'deki bazı yorumcuların, Ahmedi Nejad ve Omar al-Başir ile yakın ilişkilerinin, başkalarının gözünde Türkiye'nin reformcu, insan hakları ve özgürlüklerine saygılı, demokratik olmaktan uzak gibi, lanse edilebileceğini savunmaktadır. Türkiye'nin bu dönemde, evrensel değerleri savunmakla beraber, bölgeyle olan ekonomik, siyasi ve ticari ilişkileri düzeltmek arasında seçim ya da denge sağlama konusunda zorlanacağı açıktır. Şimdiye kadar Türkiye, bölgeyle geliştirilen ilişkiler çerçevesinde, bölgeye ekonomik yatırım yapmış, bir anlamda statükoya yatırım yapmıştır (Altunışık, 2011). Libya örneğinde olduğu gibi, Türkiye için hem ham petrol kaynağı olarak, hem de Türk şirketlerinin yaklaşık 20 milyon dolar civarındaki inşaat anlaşmaları, dolayısıyla mevcut

durum, yatırımların geleceğini riske atarken, Türkiye'nin ciddi bir ekonomik kayıpla karşı karşıya kalması, söz konusu olmaktadır (Altunışık, 2011) . Dolayısıyla Türkiye için de bu noktada evrensel değerleri savunması, bölgenin reform çabalarını desteklemesi zorlaşmaktadır.

Suriye için de aynı durum geçerli olmuş, geliştirilen ilişkiler sonrasında reform çabalarını desteklemekle, mevcut iktidarın çekilmesini desteklemek arasında karar vermekte temkinli davranmıştır. Altunışık bu noktada, barışçıl ve kontrollü bir barış sürecinin yaşanması, Türkiye için en iyi seçeneğin olacağını savunmaktadır (Altunışık, 2011).

Türkiye'nin yumuşak gücünün önünde sadece Ortadoğu, Kuzey Afrika bölgesinde engeller olmadığı gibi, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya'da da, yumuşak gücünün önünde birtakım engeller bulunmaktadır. Yugoslavya'nın dağılmasından sonra, Osmanlı'nın eski toprakları olan Balkanlarda, yumuşak gücünü etkinleştirmesinin yolu açılan Türkiye, ekonomik, kültürel ve Jeopolitik nüfuz elde etme politikası yürütmüştür (Taleski, 2011). Yugoslavya'nın bölünmesi ile başlayan, Bosna'da yaşanan etnik kıyım ve Kosova bunalımı ile farklı bir nitelik kazanan meseleler nedeniyle Balkanlar, istikrarsız ve karmaşık olan bir bölgedir (Davutoğlu, 2009:290-295). Uluslararası aktörlerin güç mücadelesi ve küresel rekabetin büyük ölçüde görüldüğü bu bölgeye olan Türkiye'nin ilgisi, Soğuk Savaş sonrası dönemde ve Yugoslavya'nın da dağılmasıyla, artmıştır. Bölgede ki dengelere bakıldığında, ABD, AB ve Rusya'nın etkili olduğu görülmektedir. Türkiye'nin de son dönemler tarihi ve kültürel bağlarını kullanarak ilişkilerini düzeltme çabaları, gelişmiş, ekonomik ve kültürel ilişkilerinin dolayısıyla, Türkiye'nin, bölgedeki etkinliğinin arttığı, söz konusu olmakla beraber, Türkiye'nin ABD, AB ve Rusya'nın etkinliklerine orantılı bir etkinliği gösterecek güce sahip olmadığı da kabul edilmesi gereken bir gerçektir (Davutoğlu, 2009). Türkiye'nin, bu bölgede etkin olan Almanya ve Rusya'yı karşısına almadan, ABD ile de aynı zamanda ortak çıkarlarını düşünerek, hareket etme zorunluluğu vardır. Her ne kadar Bosna Hersek'le Sırbistan arasındaki sorunların çözümünde, aktif bir rol üstlenmiş olsa da Türkiye'nin, Sırp tarafından, anti-Osmanlı ve anti- Türk imajı söz konusudur. Aynı şekilde Yunanlar tarafından da, Balkanlarda yayılcı ve işgalci olarak bir Türk imajı yaratılmaya çalışıldığı bilinmektedir (Davutoğlu, 2009:36). Yunanistan ile de ülkemiz

arasında bulunan, yıllardır çözülememiş olan Kıbrıs Sorunu, Türkiye'nin, hem küresel düzeyde imajını zedeleyen, sert gücüyle ön plana çıkmasına neden olan ve başka aktörler tarafından her zaman koz olarak kullanılan bir sorundur.

Kafkaslara döndüğümüzde ise, Türkiye'nin imajını ve bu bağlamda yumuşak gücünü küresel olarak ciddi şekilde sarsan sorunlardan en önemli bir tanesi Ermeni sorunudur. Osmanlı döneminde Ermeni hakları olarak başlayan ve Birinci Dünya Savaşı sırasında, Ermenilerin Tehcir Kanunu ile²⁰ göç ettirilmesi sonucu başlayan sorun, bugüne kadar, başka aktörlerce koz olarak kullanılan ve Türkiye'nin ve Türk algısının olumsuz oluşmasına neden olan bir sorundur. Bu yönde atılan adımlar, şimdiye kadar büyük ölçüde sonuç vermemiş olsa da, son dönemler Ermenistan'la ilişkilerin düzeltilmesi yönünde adımlar atılması ve 2008'de Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Ermenistan'ı ziyareti, Türkiye'nin bu konuda iyi niyetini ve imajını bir nebze olumlu yönde etkilemiştir. Fakat yine de günümüzde, Türkiye'nin yumuşak gücünü önemli ölçüde tehdit eden unsurlardan biri olan Ermeni sorunu, kronikleşmiş bir sorun olarak göze çarpmakta ve çözülmesi elzem olan sorun olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye'nin Kafkaslar'da yumuşak güç kullanımını sınırlandıran bir diğer etken ise, Rusya'nın bu bölgede büyük ölçüde nüfuza sahip olması ve Türkiye'nin bu konuda Rusya'ya rakip bir seviyede olamamasıdır. Rusya'nın arka bahçesi olarak bilinen bu bölge, her dönem Rusya'nın etkisi altında kalmış, buradaki Cumhuriyetler, Rusya'nın çıkarlarına ters düşecek şekilde hareket etmekten kaçınmışlardır. İran, bölgede ciddi bir nüfuzu bulunan bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin de, bölge halklarıyla kültürel, tarihi yakınlık kurarak etkinlik sağlaması, İran ve Rusya'yla karşı karşıya gelmeden izlenilmesi gereken bir stratejidir (Encompassing Crescent, 2011).

---

²⁰ 27 Mayıs 1915 yılında, savaş halinde devlet yönetimine karşı gelenlere önlem alma amaçlı olarak uygulamak için çıkartılmış olan bir kanundur. Ermenilere uygulanmış ve bugünkü Sözde Ermeni Soykırımı iddialarının ortaya atılmasına neden olmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada yumuşak güç kavramı ve Türk dış politikasında kullanımı incelenmiş, bu amaçla kavramsal çerçevede incelenen yumuşak güç, Türkiye'nin dış politikasında kullanımını incelemek içinse, kavramda öne çıkan hususlar olarak kaynaklar incelenmiştir. Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesi ve yumuşak güç kaynakları incelendikten sonra diğer bir adım olan Türk dış politikası ve yumuşak güç uygulamalarına değinilmiştir. Yapılan incelemelere dayanılarak bu çalışma, aşağıdaki sonuca ulaşmıştır.

Yumuşak Güç kavramı 1990 yılında Joseph Nye tarafından ortaya atılmış bir kavramdır. Kavram, Nye tarafından oluşturulduktan sonra, akademik çevrelerde çokça tartışılmış, hala teorisi ve ne olduğu konusunda net bir karara varılamamıştır. Kavramın tartışılmasının nedenleri ise kaynaklarının, nasıl kullanıldığı ve sert güçle olan ilişkisi yönünde, Nye'nin net bir bilgi ortaya koymaması olmuştur. Yumuşak güç kavramının genel geçer kaynakları olarak, kültür ve değerler, meşruiyet kazandırılmış politika ve kurumlar olarak saptanmıştır. Bunun haricindeki kaynaklar ise her ülkenin kendine has, başkalarını cezbedecek ve çekicilik yaratabilecek kaynakların olabileceği sonucuna varılmıştır. Ekonomik gelişmişliğin yumuşak güçte olmazsa olmaz bir unsur olduğu, askeri kapasite'nin çekicilik unsuru sayılabileceği ve sert güçte kullanılan kaynakların, aynı zamanda yumuşak güç kaynakları olabileceği durumlar söz konusu olmaktadır.

Bu çerçevede ikinci bölümde, Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesi ve kaynakları incelenirken; Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları olarak, tarih ve kültürü, ekonomik gelişmişliği, değerler ve politikası, çekicilik unsuru sayılabilecek askeri kapasitesi, kurumlar, jeopolitik konum ve coğrafyası sayılabilmektedir. Türkiye'nin köklü bir medeniyet ve tarihe sahip olması, hem Asyalı hem Avrupalı ama bir o kadar da farklı ve özgün bir kültüre sahip olması, dış ve iç politikasında evrensel değerleri gözetmesi, özellikle son 10 yıl içerisinde ekonomisinin hızlı bir gelişme göstermesi sebebiyle büyümüş ve canlı bir ekonomiye sahip olması, yumuşak gücünü öne çıkaran ve arttıran etmenlerdir.

Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesinin olduğu bölgeler; Ortadoğu, Orta Asya, Balkanlar ve Kafkaslardır. Yumuşak güç; cezbetme ve rızaya dayalı olduğu, nüfuz elde etmek, hedef aktörler gözünde imajını düzeltmek, arzuları ve isteklerini istediği yönde etkileyebiliyor olmak anlamlarına gelir. Dolayısıyla aktörlerin, hedef grupları, kamuoyunu etkileyebilecek, gündemlerinde olumlu boyutta yer edinebilecek ve nüfuz elde edebileceği bölgelerdir. Buna sebep ise, Türkiye'nin bu bölgelerle birbirine yakın kültür, tarih ve coğrafyaya sahip olması nedeniyle bu ülke halklarının Türkiye'ye ve Türk insanına sempatiyle bakması ve bu sayede karşılıklı ilişkiler, dayanışma ve yardımlaşmanın bu bölgelerle daha fazla olmasıdır.

Türkiye'nin dış politikası incelendiğinde ise, iç faktörler olan yerli kamuoyu, hükümet değişimleri, ekonomik problemler ve dış faktörler olan, uluslararası konjonktür, diğer aktörlerin politikaları doğrultusunda değişim gösterdiği görülmektedir. Tarihsel, jeopolitik ve kültürel dinamikler doğrultusunda da şekillenen Türk dış politikası'nın statükoculuk ve batıcılık ilkeleri, ideolojisinde ise Kemalizm'in etkileri görülmektedir. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan başlayarak soğuk savaşın bitimine kadar olan dönemde, Statükocu ve Batıcı olduğu gözlenmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, uluslararası sistemde meydana gelen değişim temel etken olmak üzere, Türkiye'nin de kendi içinde yaşadığı değişimler neticesinde, Türk dış politikasının daha aktif olduğu gözlenmektedir.

Türk dış politikasında yumuşak güç kullanımına örnek teşkil edebilecek uygulamalara yer verirken, Türkiye'nin bu yönde kültürel etkileşim faaliyetleri, düzen-kurucu rolü ve ekonomik insani yardımları incelenmeye değer bulunmuştur. Türkiye'nin yumuşak güç kullanımına örnek teşkil etmeleri ve en sık başvurduğu yöntemler olmaları nedeniyle, Türkiye'nin dış politikasında üstlendiği düzen-kurucu rol, diğer ülkelerle girilen kültürel etkileşim faaliyetleri ve ekonomik- insani yardımlar, Türkiye'nin yumuşak güç politikaları olduğu dile getirilmektedir. Kültürel etkileşim faaliyetleri alanında, genel olarak; Dışişleri Bakanlığı, TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü'nün büyük katkılarının olduğu görülmektedir. TİKA'nın başlattığı ve Yunus Emre Enstitüsüne devri gerçekleşen Türkoloji projesinin bu yönde atılan önemli bir adım olduğu söylenebilir. Türk dış politikasında kamu diplomasisi, yurtdışı tanıtıma ayrılan bütçenin arttığı ve bu yönde yapılan faaliyetlerin 2000'lerden sonra ve özellikle son 6- 7 yıl içerisinde gelişme

gösterdiği gözlenmektedir. Bir diğer üzerinde durulması gereken nokta ise Türk dizileridir. Türk dizileri, Türk dış politikasında hükümetin planlı olarak gerçekleştirmiş olduğu bir başarı olmamakla beraber, Türkiye'nin yumuşak gücünü, nüfuz etkisini ve imajını büyük ölçüde etkilediği, bu nedenle Türk dizilerinin, Türkiye'nin yumuşak gücü olduğu iddia edilebilir. Türk dizilerinin, Ortadoğu, Balkanlar, Orta Asya, Kafkaslar ve Güney Amerika'ya kadar olan bölgelerde izlendiği ve bu anlamda Türkiye'nin yumuşak gücüne önemli oranda katkıda bulunduğu gözlenmiştir. Türkiye'nin bu sayede turizminin ve ticaretinin de geliştiği iddia edilebilir. Kültürel etkileşim faaliyetlerinde, öğrenci değişim programlarına da yer verildiği, hükümetin yabancı öğrencilere burs ve kalma gibi olanaklar sağladığı gözlenmektedir.

Türk dış politikasında son dönem hedef ve stratejileri arasında, 'komşularla sıfır sorun' ve çevre bölgelerde bulunan sorunlarla ilgilenilmesi, barış süreci için aktif olarak çaba harcanması, stratejilerini görmekteyiz. Bu bağlamda, düzen- kurucu rol olarak öne çıkan Türkiye'nin bu yönde yumuşak güç politikası izlediğini iddia edebiliriz. Bu çerçevede, Arap-İsrail uyuşmazlığının Türkiye'nin en fazla gündeminde ve Türkiye'nin de bu sebeple gündemde olduğu belirtilebilir. Bu yönde aktif bir diplomasi izlendiği ve barış sürecine katkıda bulunmak için her iki tarafla da irtibata geçerek sürece olumlu yönde katkılar yaptığı görünmektedir. Fakat İsrail ile ilişkilerin bozulmuş olmasının da etkisiyle, bu konuda başarılı olmadığı gözlenmektedir. Aynı zamanda Arap-İsrail uyuşmazlığı çözüme çok uzak gibi görünmektedir. Türkiye'nin bu politikasında Ortadoğu'da algısının değiştiği ve olumlu bir seyir izlediği gözlenmektedir. Arap Baharı ertesinde de Türkiye'nin özellikle bu politikası sonucu olarak ve geliştirilmiş ilişkilerin de etkisiyle, bölgede popülaritesinin arttığı ortaya çıkmıştır.

Barış sürecine katkıda bulunduğu ve uyuşmazlıkların çözümünde yapıcı bir politika izlediği diğer sorunlar ise, İran-Batı, Ermenistan-Azerbaycan, Gürcistan-Rusya, Afganistan-Pakistan olarak öne çıkmaktadır. Bir diğer önemli, üzerinde durulması gereken nokta ise Türkiye'nin batı ile doğu'nun barışması projesi olan 'Medeniyetler ittifakı' çalışmasında yer almış olması ve Eşbaşkanlığını İspanya ile beraber yürütüyor olmasıdır. Türkiye'nin Medeniyetler ittifakı'ndaki rolü, uluslararası imajına olumlu katkıda bulunmakta, yumuşak gücünü arttırmaktadır. Medeniyetler İttifakı'nda, Türkiye'nin İspanya ile beraber projeye başkanlık etmesi, bu konuda Türkiye'ye

duyulan güveni de göstermektedir. Bu bağlamda Medeniyetler İttifakı'nın Türkiye'nin yumuşak gücü açısından öneminin büyük olduğu dile getirilebilir.

Türkiye'nin yumuşak gücüne katkıda bulunan diğer faaliyetlerden biri olarak da, ekonomik ve insani yardımlar olduğu gözlenmektedir. Bu politikaya ilk başvuran isimlerin, Soğuk Savaş dönemi, imajını arttırma ve başkalarını yanına çekme amacıyla, SSCB ve ABD olduğunu görmekteyiz. Türkiye'nin de 1990 tarihi sonrasında dış yardımlara başladığını, ilk yardımlarının Türkî cumhuriyetlere, nüfuz sağlamak ve dağılmış SSCB'nin yerini doldurmak amaçlı olduğunu görmekteyiz. TİKA'nın gene bu yönde de katkılarının yüksek olduğu, Kızılay'ın da insani yardımlarda katkıları olduğu ve bu anlamda Türkiye'nin yumuşak gücünü arttırdıkları gözlenmektedir.

Türkiye'nin yumuşak güç konusundaki eksikliklerine bakınca ise ilk olarak demokrasi yönünden gelişimin yavaş olduğu pek az ilerleme kaydettiği görülmektedir. Demokrasi ve insan hakları konusunda karnesi zayıf olan Türkiye'nin, reform çabalarında yavaşlama görüldüğü ve özellikle son dönemler üzerinde durulmadığı gözükmektedir. Yumuşak gücüne en fazla engel teşkil eden sorunlar ise, Kürt ve Alevi sorunu, Ermeni Sorunu, Kıbrıs sorunu gibi görünmektedir. İnsan hakları ve özgürlükleri konusunda reform gerçekleştirilmesinin gerekliliği önem arz etmektedir. Türkiye'nin Yumuşak gücünün artması için, Yumuşak gücüne katkıda bulunan kurumların da birbiriyle iletişim ve ilişki halinde, organize olarak çalışmalar yürütmesi daha faydalı olacaktır.

Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak gücüne engel teşkil eden olay olarak Arap Baharı önümüze çıkmaktadır. Arap Baharı sonrası, Türkiye'nin halkı, demokrasiyi, insan hakları ve özgürlüklerini desteklemesi gerekir ki, Türkiye'nin de politikası bu yönde olmuştur. Fakat bölgede eski ticari ve ekonomik ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilecek bu politika da zorlaşmakta, Türkiye'nin seçimi bu konuda güçleşmektedir. Türkiye'nin Balkanlar'daki yumuşak gücünü zorlayan etmenler olarak ise Yunanistan'ın Türkiye ile olan kötü ilişkileri ve Türkiye'nin imajına olumsuz yönde etkileri olması göze çarpmaktadır. Kafkaslardaki benzer engel ise Ermeni sorunudur. Türkiye'nin uluslararası imajını ciddi şekilde etkileyen ve sadece Kafkaslarla kalmayıp bütün dünyada Türkiye'nin yumuşak gücünü olumsuz etkileyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Kafkaslarda büyük bir nüfuzu olan Rusya ve İran'ın da,

Türkiye'nin bu politikasında göz önünde bulundurması gereken güçler olarak görünmektedir.

Türkiye'nin genel itibariyle yumuşak güç potansiyeline bakınca, en önemli unsurun demokrasi olduğu gözükmemektedir. Türkiye'nin demokrasi ile yönetiliyor olması ve bu konuda tek Müslüman ülke olması, diğer Müslüman ülkelere örnek teşkil etmesi ve bu anlamda dünyadaki algısını olumlu yönde sağlaması söz konusudur. Medeniyetler İttifakı'ndaki rolü de bu durumundan dolayı kaynaklanmaktadır. Avrupa Birliği'ne üyelik de, Türkiye'nin Ortadoğu ile Avrupa arasında iletişimi kolaylaştıran, bölgede etkin ve sözü geçen bir güç olmasını sağlayan bir faktör olacağı yanı sıra, bu bağlamda Türkiye'nin yumuşak gücü öne çıkmaktadır.

Türkiye'nin 2000 sonrası dönemde, Ortadoğu ile ilişkilerinin arttığı ve özellikle İsrail-Arap uyuşmazlığındaki rolünün, Ortadoğu'da nüfuzunu ve popüleritesini arttırdığı görülmektedir. Türkiye'nin AKP hükümeti döneminde yumuşak güç kullanımının olduğu görülmektedir. Bahsedildiği gibi; Türk dış politikasında, 2000 sonrası dönemde Yumuşak güce önem verildiği ve dış politikada Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun etkileri görüldüğü dönemden itibaren yumuşak güç kullanımının arttığı iddia edilebilir. Fakat Yumuşak güç, başkalarının davranışlarını istek yönünde değiştirmek ise eğer, Türkiye'nin Ortadoğu'da henüz bu yönde bir etkisi olduğu saptanmamıştır. Ancak, yumuşak güç politikaları ertesinde, turizmin artması, dış ticaretin artması ve dolayısıyla bunun Türkiye'nin ekonomisine ve tanıtımına olumlu yönde katkı sağlaması, yumuşak güç kullanımının başarılı olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, çevre bölgelerde, Türk programlarının izlenmesi ve bilinmesi, Türkiye hakkında bu bölge halklarının bu sayede birçok bilgiye sahip olması, Türkiye'nin tanınması ve özellikle Ortadoğu bölgesinde Türk programlarının beğeni ile izlenerek arzu ve istek uyandırması Türkiye'nin yumuşak gücünün arttığını göstermektedir. Fakat önceden de bahsettiğimiz üzere, Yumuşak gücün etki ve sonuçlarının zaman alan bir süreç olduğu açıktır. Dolayısıyla Türkiye'nin anlatılan nedenlerden ötürü, Ortadoğu, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya'da nüfuzunun, etkisinin ve prestijinin yüksek olduğu ve bunların sonuçlarının zaman neticesinde görüneceği bilinmelidir. Durumun kalıcı veya geçici olduğu da kesin olmamakla beraber, var olan konjonktür itibariyle, Türkiye'nin son 10 yıl içerisinde yumuşak gücünün arttığı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- ADİYAMAN, Şeyma (2011), *TİKA: Türkiye'nin Küresel Dış Politika Enstrümanı*, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1061:tka-tuerkiyenin-kueresel-d-politika-enstrueman&catid=77:ortadogu-analizler&Itemid=150, (08.01.2012)
- AFS (Intercultural Programs Turkey), *AFS Tarihçesi*, <http://www.afs.org.tr/afs-deneyimi/afs-tarihcesi/>, (22.03.2012)
- AKÇADAĞ, Emine (2010), “Yumuşak Güç Japonya'nın Sert Güç Arayışları”, *Bilge Strateji*, Cilt 1, Sayı 3, Güz, s.4-27
- AKÇADAĞ, Emine (03.12.2011), *Dünya'da ve Türkiye'de Kamu Diplomasisi*, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf> , 03.12.2011
- AKGÜN, Birol (2009a), “Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Üyeliği: Amaç Süreç ve Beklentiler” *Selçuk Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Araştırma Makalesi Serisi*, No.1, Temmuz
- AKGÜN, Birol (2009b), “Türk Dış Politikası ve Uluslararası Örgütler”, *Akademik Ortadoğu*, Yıl.3, Sayı.6, s.1-39
- AKGÜN, Mensur, S. S. Gündoğar, J.Levack, G.Perçinoğlu(2011), “Ortadoğu'da Türkiye Algısı 2010 Sunuş”, *TESEV Yayınları*, Şubat
- AKTAŞ, Gülbahar Yelken (2010), *Turkish Foreign Policy: New Concepts and Reflections*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ALMUEDO, Ana(2011), “New Turkish Foreign Policy Towards the Middle East: Neither so New Nor so Turkish”, *European Institute of the Mediterranean (IEMED)*, September
- ALPHAN, Melis (2011), “Türkiye'nin Yumuşak Gücü: Dizileri”, *Hürriyet*, 8 Aralık
- ALTINAY, Hakan (2008), “Turkey's Soft Power: An Unpolished Gem or an Elusive Mirage”, *Insight Turkey*, Vol.10, No.2, s.55-66

- ALTUNIŞIK, Meliha Benli (2008), “The Possibilities and Limits of Turkey’s Soft Power in the Middle East”, *Insight Turkey*, Vol.10, No.2, s.41-54
- ALTUNIŞIK, Meliha Benli(2011), “Türkiye’nin Ortadoğu’daki ‘Yumuşak Gücü’ ve Önündeki Engeller”, *TESEV*, Temmuz
- “Ankara’nın Yumuşak Gücü: TV Dizileri”(2012), *MİLAT*, 12 Şubat
- ARPACIOĞLU, Kenan (2011), “Yumuşak Güç ve Ah Şu Bizim Diziler!”, *haber ordu*, 15 Ocak
- ATAMAN, Muhittin ve Diğerleri (2011), “2011’de Türkiye”, Ed: ÖZHAN, Taha, H. Ete, S. M. Bölme, *SETA(Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı) Analiz*, No.48, Aralık
- ATMACA, Tayfun (2004), “Teknik Yardım Projelerinin Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi”, *TİKA Uzmanlık Tezi*
- AYDIN, Mustafa (2003), “The Determinants of Turkish Foreign Policy, and Turkey’s European Vocation”, *The Review of International Affairs*, Vol.3, No.2, Winter, s.306-331
- AYDIN, Mustafa (2004), *Turkish Foreign Policy and Framework and Analysis*, December, Ankara
- BACHRACH, Peter ve BARATZ, Morton S.(1962), “Two Faces of Power”, *The American Political Science Review*, Vol.56, Issue.4, December, p.947-957
- BAL, İdris (1998), “The Turkish Model and the Turkic Republics”, *Perceptions Journal of International Affairs*, Septemper-November, Vol.III, No.3
- BAL, İdris (2006), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Lalezar Kitabevi, Ankara
- BAL, İdris (2004), *Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era*, Brown Walker Press, USA
- BAŞLAR, Kemal (2004), “Uluslararası Antlaşmaların Onaylanması, Üstünlüğü ve Anayasal Denetimi Üzerine”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 24/1-2, Kasım

- BAYRAM, Pınar (2011), *XIX. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Batılılaşma Aracı Olarak Roman*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- BİLBASSY, Nadia(2010), “Leave It to Turkish Soup Operas to Conquer Hearts and Minds”, *Middle East Daily Brief Foreign Policy*, 15 Nisan Perşembe
- BİRTEK, Nuri (1998), “Türkiye'nin İkili Dış Yardımları (1992-1996)”, *DPT Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü İkili Ekonomik İlişkiler ve Teknik İşbirliği Daire Başkanlığı*, Mart
- BORATAV, Korkut (2011), *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009*, İmge Yayınevi, 15. Baskı, Ankara
- BOHAS, Alexandre (28.10.2011), *The Paradox of Anti-americanism: Reflection on the Shallow Concept of Soft Power*, Global Society, http://www.chaos-international.org/images/stories/Alexandre_Bohas.pdf?d0be771fd5b4869be0ea91b8cc_e6b72e=4c23a79b3f49fbcfb51e99ab30f2185b, 28.10.2011
- BOZDALOĞLU, Yücel ve ÇINAR, Özen (2004), “Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık”, *Uluslar arası İlişkiler*”, Cilt 1, Sayı 4, s.59-79
- BROOKS, Stephen G. ve WOHLFORTH, William C.(2008), *World Out of Balance, International Relations and the Challenge of American Primacy*, Princeton University Press, New Jersey, United Kingdom
- BÜSAM (Bahçeşehir Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi), (2009), *Türkiye'nin Jeopolitik Önemi*, <http://www.scribd.com/doc/52127951/turkiyenin-jeopolitik-onemi>, 29.01.2012
- CEM, İsmail (2009), *Türkiye, Avrasya, Avrupa*, İş Bankası Yayınları, İstanbul
- CİZRE, Ümit (2011), “Turkey's ‘Demonstrative Effect’ and the Transformation of the Middle East”, *Insight Turkey*, Vol.13, No.2, S.33-55
- ÇAMAN, Efe(2007), “Uluslararası İlişkilerde (Neo)Realist Paradigmanın Almanya'daki Gelişimi ve Evrimi: Kinderman ve Münih Okulu”, *USAK*, Cilt 2, No: 8, s.36-52

- DAHL, Robert A. (1957), “The Concept of Power”, *Behavioral Science*, 2:3, Temmuz, Telif hakkı (2001), *Proquest Information and Learning Company*
- DAVUTOĞLU, Ahmet (2008), “Turkey’s Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007”, *Insight Turkey*, Vol.10, No.1, s.77-96
- DAVUTOĞLU, Ahmet (2009), *Stratejik Derinlik, Türkiye’nin Uluslararası Konumu*, Küre Yayınları, 34.baskı, İstanbul
- DEANE, Michael J. ve HARLOW, Margaret A.(2008), “Soft Power Workshop”, *Geopolitical Assessments Series*
- DEDE, Alper Y.(2011), “The Arab Uprisings: Debating the ‘Turkish Model’”, *Insight Turkey*, Vol.13, No.2, S.23-32
- DEMİRTEPE, M. Turgut (2008), *Orta Asya&Kafkasya Güç Politikası*, USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları 16, Ankara
- DENİZ, Çağlar A.(2010), “Gümüş Dizisinin Arap Kamuoyuna Etkileri Bir Sosyal Medya İncelemesi”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/1, s.50-67
- DENİZHAN, Emrah (2010), “Türkiye’nin Kafkasya ve Orta Asya Politikası ve TİKA”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, cilt 2, Sayı 1
- DERİNGİL, Selim (2008), *Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin Dış Politikası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- DOĞAN, Erhan (11.02.2012), *Kamu Diplomasisi ve Türkiye*, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/kamudiplomasisiveturkiye.pdf>, (11.02.2012)
- DOSS, Veda (1996), “Japan’s Development Aid: Self-Interest or Economic Partnership?”, *Wingate University-USA*, Vol.2, No.3, August
- DURAN, Burhanettin (2009), “Türk Dış Politikası Ortadoğululaşıyor mu?”, Editörler: İNAT, K., M. Ataman ve B. Duran, *Ortadoğu Yıllığı 2008*, Küre yayınları, İstanbul, s.385-403
- “Eğitim ve Kültür, Türkiye’nin Diplomasideki Yumuşak Gücü” (2011), *Zaman Dış Haberler*, 3 Haziran

- ERALP, Atilla (2005), “Sistem”, Derleyen: ERALP, Atilla, *Devlet ve Ötesi Uluslar arası İlişkilerde Temel Kavramlar*, İletişim yayımları, İstanbul, s.125-155
- “Erdoğan: Dünyayı Kucaklıyoruz”(2012), *Serhaber*, 12 Nisan
- FİDAN, Hakan ve NURDUN, Rahman (2008), “Turkey’s Role in the Global Development Assistance Community: The Case of TİKA”, *Journal of Southern Europe and the Balkans*, vol.10, Issue 1, s.93-111
- FOTİOU, Eleni ve Dimitriou Triantaphyllou(2010), “Assessing Turkey’s ‘Soft Power’ Role: Rhetoric Versus Practice”, *The International Spectator Italian Journal of International Affairs*, 45:1, s.99-113
- GALLAROTTI, Giulio (2011), “Soft Power: What it is, Why it’s Important and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used”, *Journal of Political Power*, Vol:4, Issue 1, s.25-47
- GÖZAYDIN, İştâr (2010), “*Religion as Soft Power in the International Relations in Turkey*”, http://www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2010/1365_1228.pdf, 28.09.2011
- GÜRSON, A. Poyraz (2004), *Dış Turizm Amaçlı Tanıtımda İl Bazlı Pazarlamanın Önemi, Halkla İlişkilerin Rolü ve Karılaştırmalı Örnek Çalışma*, Basılmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- HALE, William (2000), *Turkish Foreign Policy, 1774-2000*, Frank Cass Publishers, London
- HUNTINGTON, Samuel P.(1993), “The Clash of Civilizations?”, *Foreign Affairs*, Summer, 72, 3, p.22
- Iesn (International Exchange Erasmus Student Network) (20.03.2012), *esn Turkey General Info*, <http://www.esnturkey.org/content/general-info>, 20.03.2012
- IUC (Uluslararası Üniversiteler Konseyi), *Hakkımızda*, http://www.iuc-edu.com.tr/?page_id=2, (22.03.2012)
- IUC (Uluslararası Üniversiteler Konseyi), *Üye Üniversite ve Ülkeleri*, http://www.iuc-edu.com.tr/?page_id=936, 23.03.2012

- İzmir Ekonomi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Ofisi (20.03.2012), *Değişim Programları*, http://uio.ieu.edu.tr/?page_id=17, (20.03.2012)
- KALATHIL, Sanathi (2011), “China’s Soft Power in the Information Age: Think Again”, *Institute For the Study of Diplomacy, ISD Working Papers in New Diplomacy*, Mayıs
- KALIN, İbrahim (2011), “Soft Power and Public Diplomacy in Turkey”, *PERCEPTIONS*, Autumn, Vol.XVI, No.3, p.5-23
- KAWAI, Masahiro ve TAKAGI, Shinji(2004), “Japan’s Official Development Assistance: Recent Issues and Future Directions”, *Journal of International Development*, Vol.16/2, s.255-280
- KEOHANE, Robert O. ve NYE, Joseph (1998), “Power and Interdependence in the Information Age”, *Foreign Affairs*, Vol 77, No.5
- KEYMAN, Fuat E.(2009), “Turkish Foreign Policy in the Era of Global Turmoil”, *SETA*, Brief No.29, Aralık
- KEYMAN, Fuat E. (?), “ Turkish Foreign Policy in a Globalizing World”, *Turkish Policy Quarterly*, Vol.8, No.1, s.35-42
- KEYMAN, Fuat E.(2010), “Globalization, Modernity and Democracy Turkish Foreign Policy 2009 and Beyond”, *Perceptions*, Autumn-Winter, Vol.XV, No.3-4, s.1-20
- KEYMAN Fuat E., ÖNİŞ, Ziya (2007), “Turkish Politics in Changing World: Global Dynamics and Domestic Transformations”, Istanbul Bilgi University Press
- KİRİŞÇİ, Kemal (2011), “Turkey’s ‘Demonstrative Effect’ and the Transformation of the Middle East”, *Insight Turkey*, Vol.13, No.2, s.33-55
- KİRİŞÇİ, Kemal, N. Tocci, J.Walker(2010), “ A Neighborhood Rediscovered Turkey’s Transatlantic Value in the Middle East”, *GMF Paper Series*, Mart
- KOÇER, Gökhan(2006), “Türkiye’nin Barışı Destekleme Harekatlarına Katkısı”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, Sayı 11, Güz, s.47-70

- KROENING, Matthew, M. McAdam ve S. Weber (2010), “Taking Soft Power Seriously”, *Comparative Strategy*, 29:5, s.412-431
- KUT, Gün (2010), “Türk Dış Politikasında Çok Yönlülüğün Yakın Tarihi: Soğuk Savaş Sonrası Devamlılık ve Değişim”, *Boğaziçi Üniversitesi-TÜSİAD Dış Politika Forumu*, Araştırma Raporu 02
- KÜÇER, Yasemin (2009), “Kulaklıkaya, Sınır Ötesi’ne ‘Gönül Köprüsü TİKA’yı Anlattı”, *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, <http://www.sde.org.tr/tr/haberler/701/kulaklikaya-sinir-otesine-%E2%80%98gonul-koprusu-tikayi-anlatti.aspx>, (11.01.2012)
- LEE, Geun (26.09.2011), *A Theory of Soft Power and Korea’s Soft Power Strategy*, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10163270902913962#preview> , 26.09.2011
- LORENZİ, Maximiliano(2006), *Power: a Radical View by Steven Lukes*, http://www.webasa.org/Pubblicazioni/Lorenzi_2006_2.pdf , 28.09.2011
- LUKES, Steven (2005a), “Power and the Battle for Hearts and Minds”, *Millennium-Journal of International Studies*, 33:477
- LUKES, Steven (2005b), *Power: A Radical View*, Palgrave Macmillan
- MATTERN, Jannice B.(2005), “Why ‘Soft Power’ Isn’t So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics”, *Millennium-Journal of International Studies*, 33:583
- MİNGJİANG, Li (2008), “China Debates Soft Power”, *Chinese Journal of International Politics*, Vol.2, s.287-308
- MUSTONEN, Jani Juhani (2010), “Case Study:Hard Power or Soft Power? Searching for China’s Use of Soft Power in the Pursuit of the Economic Cooperation Framework Agreement with Taiwan”, *Institute for Cultural Diplomacy*, 20 Eylül
- MUTUŞ, Ceren (2010), “Türkiye’nin Yeni Dönem Vize Politikası: Eksen Kayması Tartışmaları Çerçevesinde Bir Analiz”, *USAK(Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu)*, 17 Temmuz

- National Defense University, "Information Operations: The Hard Reality of Soft Power", http://www.ifsc.ndu.edu/schools_programs/jc2ios/io/io_textbook.pdf, 03.12.2011
- NYE, Joseph S.(2008), "Public Diplomacy and Soft Power", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, p.94, March
- NYE, Joseph S. (2004), *Soft Power The Means To Success In World Politics*, Public Affairs, Newyork
- NYE, Joseph S. (2005), *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, Çev: AYDIN, Rayhan İ. Elips, Ankara
- NYE, Joseph S. (2003), *Amerikan Gücünün Paradoksu, Dünyanın Tek Süper Gücü Neden Tek Başına Davranamaz?*, Çev: KOCA, Gürol, Literatür yayınları, İstanbul
- NYE, Joseph (2002a), "Hard and Soft Power in a Global Information Age", *Foreign Policy Center*, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=21702>, 03.12.2011
- NYE, Joseph Jr (2002b), "The Information Revolution and American Soft Power", *Asia-Pasific Review*, Vol.9, No.1, s.60-76
- OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)(05.04.2012), *İktisadi İşbirliği Kalkınma Teşkilatı ve Türkiye*, <http://www.oecd.org/dataoecd/39/40/42122130.pdf> , 05.04.2012
- OGOURA, Kazuo(2006), *The Limits of Soft Power*, <http://ics-www.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=7&paper=3076>, 28.09.2011
- OĞUZLU, Tarık(2011), "Soft Power in Turkish Foreign Policy", *A Quarterly of the Foreign Policy Institute*, Vol. XXXVII, No. 1-2, May, S.6-25
- OĞUZLU, Tarık (2007), "Soft Power in Turkish Foreign Policy", *Australian Journal of International Affairs*, Vol.61, No.1, s.81-97, March

- OLSON, Robert (2005), *Türkiye-İran İlişkileri 1979-2004: Devrim, İdeoloji, Savaş, Darbeler ve Jeopolitik*, Çev: Kezban Acar, Babil Yayıncılık, 1. Baskı
- ONAR, Nora Fisher (2012), “Constructing Turkey Inc.:The Discursive Anatomy of a Domestic and Foreign Policy Agenda”, *Journal of Contemporary European Studies*, 19:4, s.463-473
- ORAN, Baskın (2001), “TDP’nin Temel İlkeleri”, Editör: ORAN, Baskın, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt1 1919-1980, İletişim, İstanbul, s.20-54
- ÖCAL, Mehmet (2010), “Türk Silahlı Kuvvetlerinin Bölgesel ve Küresel Güvenlik ve Barışa Katkısı”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 28, No.1, s.281-311
- ÖZDEMİR, Haluk(03.10.2011), *Uluslar arası ilişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme*, <http://siyasaliletisim.org/pdf/uluslararasıiliskilerdeguc.pdf> , 03.10.2011
- ÖZDAL, Habibe, O. B. Dinçer, M. Yegin(2009), *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, USAK Yayınları 27, Cilt 1
- ÖZER, İlhan(1979), “Türkiye’nin Ekonomik Durumu”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt12, Sayı 4, s.63-81
- ÖZEV, Muharrem Hilmi (20.03.2012), *İKT Üyesi Ülkeler ve Kamu Diplomasisi*, http://www.kamudiplomasisi.org/index.php?option=com_content&view=article&id=106:kt-ueyes-uelkeler-ve-kamu-dplomass&catid=44&Itemid=73, (20.03.2012)
- ÖZSOY, Osman (1998), “Türkiye’nin İmaj Sorunu: 2000’li Yılların Eşiğinde Yeni Vizyon Arayışları”, *Alfa Yayınları*, İstanbul
- ROTHMAN, Steven B. (2011), “Revising the Soft Power Concept: What Are the Means and Mechanisms of Soft Power?”, *Journal of Political Power*, 4:1, s.49-64
- RUBİN, Lawrence(2010), “A Typology of Soft Powers in Middle East Politics”, *The Dubai Initiative*, Working Paper No.5

- SADAN, Elisheva(2004), *Empowerment and Community Planning*, Çev: FLANTZ, Richard, http://www.mpow.org/elisheva_sadan_empowerment.pdf, 06.10.2011
- SDE(Stratejik Düşünce Enstitüsü), (2009), *Yeni Türk Dış Politikasının Strateji ve Hedefleri*, <http://www.sde.org.tr/tr/haberler/725/yeni-turk-dis-politikasinin-stratejisi-ve-hedefleri.aspx>, (31.03.2012)
- SÖNMEZOĞLU, Faruk (2005), *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Filiz Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul
- ŞENOL, Aylin (2010), *Understanding the New Activism of Turkey in the Middle East: Turkey as an Emerging Soft Power*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞİMŞEK, Mehmet (2011), “2012 Yılı Bütçe Sunuş Konuşması”, (TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu), [http://www.maliye.gov.tr/alma_Platformu/Bütçe Sunuşları/2012/PBK_2012_Sunuş Birleştirelmiş MASTER.docx](http://www.maliye.gov.tr/alma_Platformu/Bütçe_Sunuşları/2012/PBK_2012_Sunuş_Birleştirelmiş_MASTER.docx), (06.04.2012)
- TALESKİ, Misko (2011), “The Rise of Turkey in the Balkans”, *Southeast European Times*, Temmuz 11
- TANRISEVER, F. Oktay(2005), “Güç”, Derleyen: ERALP, Atilla, *Devlet ve Ötesi Uluslar arası İlişkilerde Temel Kavramlar*, İletişim yayınları, İstanbul, s.53-73.
- TARAKÇI, Nejat (2003), *Devlet Adamlığı Bilimi:Jeopolitik ve Jeostrateji*, Çantay Kitabevi
- T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı (2012), *Türkiye’de Kültür ve Turizm Verileri 2002-2011*, <http://basin.kultur.gov.tr/basinodasi-edergi/2002-2011/index.html>, (20.03.2012)
- T.C Dışişleri Bakanlığı (20.03.2012), *Ülkemizin Yurtdışında Tanıtımı*, <http://www.mfa.gov.tr/ulkemizin--yurtdisinda-tanitimi.tr.mfa>, (20.03.2012)
- T.C Başbakanlık TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı), *Tarihçe*, <http://www.tika.gov.tr/tika-hakkinda/tarihce/1>, (02.02.2012)

- T.C Başbakanlık TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı), *Eğitim*,
<http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/sosyal-altyapilar-ve-hizmetler/egitim/1>,
(21.03.2012)
- T.C Dışişleri Bakanlığı, *Hükümet Bursları (Genel Durum)*,
<http://www.mfa.gov.tr/hukumet-burslari.tr.mfa>, (16.03.2012)
- T.C Dışişleri Bakanlığı, *Türkiye'nin İnsani Yardımları*,
http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-_insani-yardimlari.tr.mfa, (16.04.2012)
- T.C Dışişleri Bakanlığı, *Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi (TÜRKSOY)*,
<http://www.mfa.gov.tr/turk-kultur-ve-sanatlari-ortak-yonetimi-turksoy-.tr.mfa>,
20.03.2012
- T.C Dışişleri Bakanlığı, *Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)*,
<http://www.mfa.gov.tr/unesco.tr.mfa>, 20.03.2012
- T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Turizm Verileri*,
<http://www.kultur.gov.tr/TR,23266/turizm-verileri.html>, 22.03.2012
- T.C Dışişleri Bakanlığı (19.02.2012), *Uyuşmazlıkların Çözümü ve Arabuluculuk*,
<http://www.mfa.gov.tr/uyusmazliklarin-cozumu-ve-arabuluculuk.tr.mfa>, 19.02.2012
- T.C Dışişleri Bakanlığı (20.02.2012), *Ortadoğu Barış Süreci*,
<http://www.mfa.gov.tr/orta-dogu-baris-sureci.tr.mfa>, 20.02.2012
- T.C Dışişleri Bakanlığı, *Türkiye'nin Kalkınma İşbirliği: Genel Özellikleri ve En Az Gelişmiş Ülkelere Yönelik Yaklaşımı*, <http://www.mfa.gov.tr/turkiyenin-kalkinma-isbirligi.tr.mfa>, 16.02.2012
- T.C Maliye Bakanlığı (06.04.2012), [http://www.maliye.gov.tr/alma_Platformu/Arşiv/Gazete Makaleleri/Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi/2010/Eylül 10/Asaf Savaş Akat 11.10.2010.doc](http://www.maliye.gov.tr/alma_Platformu/Arşiv/Gazete_Makaleleri/Dış_Ticaret_ve_Ödemeler_Dengesi/2010/Eylül_10/Asaf_Savaş_Akat_11.10.2010.doc), (06.04.2012)
- “The Rise of Turkey in the Arab and Muslim World”(2011), *Encompassing Crescent*,
<http://encompassingcrescent.com/2011/05/the-rise-of-turkey-in-the-arab-and-muslim-world-the-view-from-armenia-by-richard-giragosian/>, 06.03.2012

- “Turkey as an Emerging Donor” (2009), *UNDP (United Nations Development Programme Turkey, Monthly Newsletter, Issue 46, October*
- Türk Kızılayı Kurumsal Sitesi (04.02.2012), *Tarihçemiz*,
<http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/sayfa.php?t=-Kurumsal-Tarihcemiz>, (04.02.2012)
- Türk Kızılayı Kurumsal Sitesi (04.02.2012), *Türk Kızılayı 2010-2015 Stratejik Plan*,
http://www.kizilay.org.tr/dosyalar/1310989897_web_Turk_Kizilayi_Stratejik_Plan_2010_2015_tr.pdf, (04.02.2012)
- Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı (04.01.2012), *Tarihçe*,
http://www.tsk.tr/1_tsk_hakkinda/1_1_tarihce/tarihce.htm , (04.01.2012)
- “Türkiye’nin Stratejik Vizyonu 2023 Projesi”, (2009), *TASAM(Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi)*
- Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı (04.01.2012), *Türkiye’nin Barışı Destekleme Harekatına Katkıları*,
http://www.tsk.tr/4_uluslararasi_iliskiler/4_1_turkiyenin_barisi_destekleme_harekatina_katkilari/turkiyenin_barisi_destekleme_harekatina_katkilari.htm, (04.01.2012)
- “Türk Televizyonunun Yumuşak Gücü”(2011), *SETimes.com*, 23 Temmuz
- “Türkiye: Dış Politika Hedefleri Yüksek, Hakları da Yükseltin, Kısıtlanan İfade Özgürlüğü , İyileştirilmeyen Azınlık Hakları”(2011), *Human Rights Watch, News*, January 24
- USAK(Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu), (2010), *Yeni Dönemde Türk Dış Politikası Uluslar arası IV. Türk Dış Politikası Sempozyumu Tebliğleri*, Ed: DİNÇER, Osman B., H.Özdal, H. Necefoğlu, USAK Yayınları
- ÜLGER, İrfan Kaya (2005), *Avrupa Birliği’nin ABC’si*, Sinemis, 3. Baskı, Ankara
- VUVİNG, Alexander L. (2009), *How Soft Power Works*,
<http://apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf>, 28.09.2011

- WATANABE Yasushi ve David L. McConnel (2009), *Soft Power Superpowers: Cultural and National Assets of Japan and the United States*, Editörler: With a forword NYE, Joseph, Jr., Armonk, N.Y
- YENTÜRK, Nurban, E. Yeldan, C. Somel, A.Haşim, G.Günaydın (2004), *Türkiye Ekonomisi*, Editör: ÖZER, Mustafa, Anadolu Üniversitesi Yayını, No.1579
- Yunus Emre Enstitüsü (06.02.2012), *Yunus Emre Vakfı*, http://www.yunusemrevakfi.com.tr/turkiye/index.php?lang=tr&page=67&anlIcat_2=0&anlIitm_2=5, (06.02.2012)
- Yunus Emre Enstitüsü (06.02.2012), *Enstitü Başkanlığı*, http://www.yunusemrevakfi.com.tr/turkiye/index.php?lang=tr&page=68&anlIcat_1=0&anlIitm_1=1, (06.02.2012)
- Yunus Emre Enstitüsü Resmi Kurumsal Sitesi (21.03.2012), <http://www.yunusemreenstitusu.org/turkiye/index.php?lang=tr&page=53>, (21.03.2012)
- Yunus Emre Enstitüsü Kurumsal Sitesi (04.03.2012), *Yunus Emre Enstitüsü Türkoloji Projesi*, <http://www.yunusemrevakfi.com.tr/turkiye/index.php?lang=tr&page=34>, (04.03.2012)
- ZAHARAN, Geraldo ve RAMOS, Leonardo (2010), “From Hegemony to Soft Power: Implications of a Conceptual Change”, Editörler: PARMAR, Inderjeet ve COX, Michael, *Soft Power and US Foreign Policy, Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, Routledge Studies, S.12-32
- 2010 Arap Public Opinion Poll,(2010), *University of Maryland in Conjunction with Zogby International*, Araştırmacı: SHIBLEY Telhami

ÖZGEÇMİŞ

19.03.1985 tarihli Mardin doğumlu Tuba Çavuş, lise öğrenimini Mardin Anadolu Lisesi'nde tamamladıktan sonra, Kocaeli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler bölümünde, 2005 senesinde başladığı lisans öğrenimini, 2009 senesinde tamamlamıştır. Aynı yıl başladığı Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler bölümü, yüksek lisans öğrenimine halen devam etmektedir.